

yaşama renginle katıl

RENGİN

Öğrenci Kültür Sanat Düşün Dergisi

Sayı: 5

Mart-Nisan 2001

Fiyatı: 750.000

José Clemente Orozco "Kardeşlik Halkasının Resmi"

umudun ve özgürlüğün tarihsel ışıltısı: NEWROZ

kadın ve eğitim

YDD kıskacındaki dünya ve insanlık

capucines bulvarından HOLLYWOOD'a sinema

itiraf

sabah, cenin, yağmur

Yeni Dünya Dengeleri ve TÜRKİYE	1
Unutmak İhanettir	2-5
YDD Kıskaçındaki Dünya ve İnsanlık	6-8
Newroz Pîroz Be	9-12
Umudun ve Özgürlüğün Tarihsel	
Işıltısı NEWROZ	13-15
Yaşamın Yaratıcısı Kadın	16-18
Kadın ve Eğitim	19-28
Medyatik Bir Yazı	30-32
Capucines Bulvarından	
Hollywood'a Sinema	33-37
Sarhoş Atlar Zamanı	38
Böyle Buyurdu Zerdüş	
Nietzsch'yi anlamak	39-45
Tuna Ruhlum	47-48
Yaşama Dair	49
İtiraf	50-51
Sabah, Cenin, Yağmur	52
Etiyopya	53
Unutma	54
Uzun Hava İlgisiz	55
Yürüyüş	56

Yeniliğe Doğru

*Hergün bir yerden göçmek ne iyi
Her gün bir yere konmak ne güzel
Bulandırmadan, donmadan akmak ne hoş
Dünle beraber gitti cancağızım
Ne kadar söz varsa düne ait
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım*

Mevlana

Yeni şeyler söylemek adına merhaba;
Uzun bir aradan sonra eleştirileriniz ve önerileriniz dahilinde kendini yenileyen yeni bir **Rengin** adına merhaba. Değişen ülke politikalarının ve sürekli değişen (değiştirilen) gündemlerin işlendiği, farklı kültürlerin oluşturulduğu halklar mozağinin konu alındığı, sizden gelen şiir ve öykülerin yer edindiği bir 5. sayı ile karşınızdayız. 1. yılını doldurmuş olmanın haklı gururunu yaşıyoruz. Söylenecek sözümüz vardı düne dair ve söyleyecek daha çok sözümüz olacak yarına ait. Sözün bittiği yerde gülüşümüz yansıyacak yaşamın beyaz perdesine, gülüşün bittiği yerde çılgınlığımız.

Kendimizi yazmak adına varız. Kendinizi yazmanız adına var olacağız. Yaşama renginizi katılın demiştik. Renklerinizi sunduğunuz için teşekkür ederiz.

Yaşamın tüm renkleriyle buluşmak umuduyla günün tadında sıcak dolusu bir MERHABA.

Rengin Dergisi Adına Sahibi
ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Sait TURAN

Adres: Gençtürk Cad. 18. Sekbanlar Sokağı Gençtürk Pasajı
No:52 Laleli / İSTANBUL
İnternet Adresi : www.rengin.artshost.com
e-mail : rengin@kolaymail.com
Teknik Hazırlık : NATUREL Tanıtım (0212) 501 99 12
Baskı : Berdan Matbaacılık

Rengin Dergisi; İ.Ü., M.Ü., İ.T.Ü., Y.T.Ü., M.S.Ü., B.Ü., G.S.Ü.

öğrencileri tarafından çıkartılmaktadır.

yeni dünya dengeleri ve TÜRKİYE

Sosyalist bloğun dağılmasıyla ABD'nin stratejilerine boyun eğen Rusya, Putin'le beraber yeniden bir toparlanma süreci içerisine giriyor. Bu güne kadar Batı'nın politikalarına karşı bağımsızlığını koruyan İran'la yaptığı silah antlaşması, Kafkaslar'da hakimiyetini yeniden sağlamak istemesi ve Çin ziyaretleri bunun birer kanıtı.

Doğuda diğer ülkelere oranla bağımsız bir güç olan İran'a Batı'dan modern silahların satılması, silahlanmaya çalışan İran için bu silahları Rusyadan almaktan -ki Putin dönemine kadar Rusya da kapılarını İran'a kapatmış durumdaydı- başka bir çözüm bırakmıyor.

ABD'nin tek güç olmasını istemeyen Avrupa ise Rusya'nın bu toparlanmasını destekler görünüyor. ABD politikalarının basit bir katılımcısı olmaktan çıkmak ve gerektiğinde ABD'ye kafa tutabilmek için kendi askeri gücünü oluşturmaya çalışıyor. ABD politikalarına karşı bir "Avrupa Kalesi" olmak istiyor. Dünya, Avrupa-Rusya ve Amerika-Japonya ittifaklarıyla yeni bir kamplaşmaya doğru gidiyor.

Avrupa, ABD'nin tek güç olmasına karşı oluşturmak istediği bu silahlı gücün temellerini Balkanlar'da, Kafkaslar'da ve Ortadoğu'da ABD politikalarını dengelemeye çalışarak atıyor. Kendisi için ileride tehlike oluşturabilecek bu güce karşı ABD, jeopolitik konumunun uygunluğu nedeniyle Türkiye'yi partner olarak kullanıyor. Ve ABD, bu gücün içine eğer kendisine tam bağımlı bir ülkeyi sokabilirse kendi politikalarını dayatabilecek. Şu halde Türkiye'nin her anlamda -siyasi, ekonomik, askeri- ABD'ye bağımlı olması ve

bu şekliyle AB'ye girmesi gerekir. Yani Türkiye bu günkü haliyle AB'ye girerse, ABD'nin AB'deki İngiltere destekli ayağı olacak.

ABD bu politikalarını uygulamaya çalışırken, Türkiye'nin gündeminde cezaevlerine müdahale, provakatif eylemler, Gaffar Okan Suikasti, sınır ötesi hareket hazırlığı ve gözaltında kayıplar var. Tüm bunlar ABD'nin Türkiye üzerindeki politikalarını gizlemeye ve son bir kaç yıldır oluşturulmaya çalışılan barış ortamının tersyüz edilmesine hizmet etmektedir.

Türkiye sol muhalefeti bir kez daha sindirildikten sonra Hüsamettin Özkan'ın MGK toplantısında Cumhurbaşkanını azarlamasıyla mevcut iktidarın muhalif kesiminde yenilgiye uğratıldı. ABD'nin sermayesini çekmesiyle yaşanan ekonomik kriz, iktidarın bu savaşımının bir sonucu gibi yansıtılmıştır. Krizin hemen ardında ABD'nin ekonomik yardım için devreye girmesi IMF'den Kemal Derviş'in Türkiye'ye atanmasıyla ABD istediğini elde etmiş, Türkiye'yi AB'den çok kendisine yaklaştırmıştır. AB tartışmalarının bolca yapıldığı bugünlerde, Türkiye'nin mevcut

durumuyla AB'ye girmesi mümkün görünmüyor. Çünkü Türkiye Avrupa'nın da söz sahibi olmak istediği alanlarda ABD'nin ittifakı durumunda. Bunun yanında Türkiye'nin köklü reformlar yapması, ABD'nin Ortadoğu'da ki temsilcisi olmaksızın vazgeçmesi gerekiyor.

Tüm bu iktidar çatışmaları sonucunda ortaya çıkan savaşlar ve krizlerin faturasının halka çıkarılıyor olması ise tartışılması gereken farklı bir konu...

unutmak ihanettir

“Devrimci, dağlar kadar büyük kayalar üzerindeki kılcal damarlar kadar ince yarıklarda bir narin dağ çiçeğinin, yaşam ile ölüm arasındaki mikroskobik titreşimlerinden büyük mesajlar alabilir.”

Bariş TERKOĞLU (İstanbul Teknik Üniversitesi)

Hafıza-i beşer nisyan ile maluldür. Unutmak, bizim tarafımızdan kullanıldığından beri kötüdür. Güzeli unutmak, yeni güzelliklere sevdalanmanın başlangıcıysa kabulümüzdür. Çirkinini unutmak, tarihi tekerür etmenin ifadesiyse bizden uzak durmalıdır. Çabamız biraz da “nisyan”ı “malul” olmaktan çıkarma çabasıdır.

Unutuyoruz... Kanlı Pazar'da kafası yarılan sosyalistlerimizi, Maraş'ta kurşunlanan bebeğimizi, Sivas'ta yanan aydınlarımızı unutuyoruz. Unutuyoruz çünkü Amerikan Donanması'nı kible bilip namaz kılandan, aydına kibriti çakınca hidayete erenden, tutsaklarımızı “yiyorlar” diyerek ölüme gönderenden “demokrat”lık bekliyoruz. Unutuyoruz, komando kampında eğitim görmüş, üniversite önünde satırla, silahla tahsil etmiş, ülkemizde köylerimizde karın deşmiş, bugünün bakanı, milletvekillerinden “kardeşlik” bekliyoruz. Çanakkale'de ölmüş iki halktan insanımızı, ülkemizin dağlarında insan görmeden Amerikan kurşunu gören yoldaşımızı, Avrupa merkezlerinden derdest edilerek getirilen liderlerimizi unutuyoruz çünkü “Garp”tan “özgürlük” bekliyoruz. Unutmak kötüdür, ihanetin yarısıdır. Bu yazı biraz da unutturmama çabasıdır, kötünün tekrarına, imkan vermeme niyetindedir ancak böyle algılanırsa yerindedir.

Suç ve Cezaevi:

Pek çoğumuz tutukluların yaşamak zorunda bırakıldıkları alanları “ceza çekilen mekan” an-

lamında cezaevi olarak adlandırıyoruz. Bu durumda suç ve ceza kavramlarını tartışmak zorundayız. En kapsamlı tanımıyla ceza, egemen gücün veya gücü elinde bulunduran unsurların kendi geliştirdikleri sosyal, siyasal, ahlaki kuralların dışında kalan eylem ve düşüncelerin bir sistem dahilinde kısıtlanmasıdır. bir tümden gelimde görülebileceği gibi suç; hakim güç tarafından oluşturulan ulusal, sınıfsal ve dinsel kuralların dışında kalmak oluyor. Doğal olarak bu unsurlar suçlarını ve cezalarını kendi perspektifleri doğrultusunda belirlemektedir. Pek çok defa sınıfsız toplum, sağlık ve eğitim eşitliği sosyal adalet gibi meşru talepleri dile getiren, bunun için örgütlenen “ilerici unsurlar” cezalandırılmaktadır. İşte cezaevi de bu suçu(!) işleyen insanların toplum yaşamından koparıldığı yer oluyor (elbetteki cezaevinde sıradan suçlar nedeniyle bulunan insanlar vardır. Adi suçların önemli bir kısmı buldukları toplumun şartlarından soyutlanamasa da; namus, töre cinayetleri, bazı hırsızlıklar vb yazımızın konusu

Çanakkale'de ölmüş iki halktan insanımızı, ülkemizin dağlarında insan görmeden Amerikan kurşunu gören yoldaşımızı, Avrupa merkezlerinden derdest edilerek getirilen liderlerimizi unutuyoruz çünkü “Garp”tan “özgürlük” bekliyoruz. Unutmak kötüdür, ihanetin yarısıdır. Bu yazı biraz da unutturmama çabasıdır, kötünün tekrarına, imkan vermeme niyetindedir ancak böyle algılanırsa yerindedir.

değildir.) siyasi tutuklular kaza ile veya bir anlık sinirle yaptığı bir pratikten ötürü içeride değildir. Onlar, siyasal iktidara karşı politika ürettiği için hapishaneye tıkmıştır. Bu nedenle hangi şartlarda olursa olsun politika üretmeye devam edecektir.

Süreç Nasıl Başladı:

19 Aralık ile gündemleşen süreci 1991 yılında kabul edilen Terörle Mücadele Yasası ile başlatabiliriz. Yasanın 16. maddesine göre: "Terörle Mücadele Kapsamına giren suçlardan mahkum olanların cezaları, tek kişilik veya üç kişilik oda sistemine göre inşa edilen özel infaz kurumlarında infaz edilir. Bu kurumlarda açık görüş yapılmaz, hükümlülerin birbirleriyle irtibatına ve haberleşmelerine engel olunur. Bu kurumlarda cezanın en az üçte birini iyi halle geçiren hükümlüler diğer kapalı infaz kurumlarına nakledilebilir." 1997 tarihli Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Yasası gerekçe gösterilerek, F Tipi cezaevlerinin yalnız siyasi tutuklular için uygulanmayacağı söylene de; özellikle 90 sonrasında artan cezaevi katliamları ve çetelerin, bırakalım cezaevini ülkeye dönük hakimiyetleri devlet başkanlarının bile çetelerle ilişkisi mafya ve çetelerin kayırıldığı gösteriyordu.

Hepimiz bu süreçte cezaevlerinde birbirini tehdit eden, belinde silahıyla nakil edilen, koğuşlarında cep telefonundan tutun buzdolabına kadar herşey bulunan, cezaevi müdürlerine lahmacun dahi ismarlatan mafya babalarını gördük. Nuri Ergin ve çetesinin 5 kişinin ölümüyle sonuçlanan isyan, devletin şefkatiyle çözümlenirken, siyasi tutuklular Diyarbakır, Burdur, Ulucanlar'da katliama maruz kalıyor, hasta olan tutuklular dahi tedavi edilmiyordu. Demokratik ve sosyalist kamuoyunun bu gündeme dönük basın açıklamaları, mitingler, paneller, seminerler, fotoğraf ve resim sergileri şiddetle engelleniyordu. Tutukluların da görüşe çıkmama, sayım vermeme, açlık grevi gibi eylemleri ne H. Sami Türk tarafından yanıtlanıyor ne de medyanın ilgisine mazhar oluyordu. Tutuklular, bu koşullar altında, yaşanan sorunlara karşı kamuoyunu duyarlı kılmak, hücrelere izin vermemek

için son çare olarak "ölüm orucu" eylemine ekim ayında başladılar.

Süreç Nasıl İşledi:

Ölüm orucu eylemi 30'lu günlerini geçtikten sonra kamuoyu içerisinde belirli bir çevrede konuya duyarlılık sağlamıştı. Medyanın bazı köşe yazarları sorunun kansız çözülmesi gerektiğini dile getiriyordu. Hatta o günlerde oligarşinin kalemi Ertuğrul Özkök, Hürriyet Gazetesi'ndeki köşesinde "halkın, medyadaki yazarların F Tipi cezaevlerine ilişkin duyarlılığından rahatsız olduğunu" bunun "medyadaki eski solcuların varlığından" kaynaklandığını yazıyordu. Tutuklularla görüşmeye giden Meclis İnsan Hakları Komisyonu üyesi Mehmet Bekaroğlu ve arabulucu aydın

grubu görüşmelerin olumlu olduğunu söylediler.

H. Sami Türk sonradan komplunun bir parçası olduğu anlaşılan açıklamasında demokratik kitle örgütlerinin anlaşması olmadan F Tipi cezaevlerinin açılmayacağını söylüyordu. Ancak tutuklular daha önce de benzer sözlerin verildiğini ve tutulmadığını, yapılması gerekenin hücrelerden vazgeçmek olduğunu söylediler.

Aslında sürecin kanlı yüzü bundan sonra başladı. 9 Aralık akşamı o güne kadar izin verilen eylemlere polis çok şiddetli bir şekilde saldırıyor, 9 Aralık gecesi cezaevlerine ilişkin afiş asan Öz-

kan Tekin öldürülüyor ve iki arkadaşı da yaralanıyordu. Özkan Tekin yakın mesafeden kafasına sıkılan kurşunla öldürülmüştü. Medya da tavrını çirkinleştiriyor, devletin müdahalesinin gerekliliğini anlatıyordu. Yine 10 Aralık'ta Cafer Dereli Hollanda'da, F Tipi karşıtı bir eylemde katledildi. 11 Aralık akşamı herkesin kafasını karıştıran, süreç içerisinde nereye oturduğu anlaşılamayan Çevik Kuvvet otosuna saldırı eylemi gerçekleşti. Aynı akşam toplanan liderler zirvesinin ardından Ecevit kamuoyu ilgisinin devam etmemesi gerektiğini söylüyordu. Ertesi sabah ülke genelinde binlerce polis arkadaşlarının öldürülmesini protesto ederken, aniden yapılmış eylemin telaşını hiç taşıyamıyordu. O gün gazetelerde çıkan haberler polislerin Meclisten birilerinden emir aldığını söylüyorlardı. Attıkları sloganlar tamamen siyasi nitelik taşıyordu. Çarpıcı olan ise devletin içinde silahlı bir gücü temsil eden polislerin, hükümetin hapihanelere dönük yönlendirilmesiydi. Aynı gün Kızılay'da yapılan gösteride, faşistlerin göstericileri linç etme girişimini polis İstiklal Marşı söyleyerek izledi. RTÜK tüm yayın organlarına gönderdiği yazıda F Tipi protestolarına yönelik haberlerin medyada fazla yer aldığını, haber kurşununda devleti güçsüz göstererek otorite boşluğunu yarattığını iddia ediyordu. Bu açıkça sansürdü.

Sonuçta polis eylemi kontrolden çıkan bir eylem olsa da devlet bu eyleme

yaslanarak hem cezaevine hem de toplumsal muhalefete saldırıyı kolaylaştırdı. Bu süreçte TMMOB Başkanı Kaya Güvenç'in önerdiği ve tutukluların kabul ettiği öneriyi Adalet Bakanı reddediyor ve tutuklularla bağlar koparılıyordu. Artık saldırı hazırlıkları başlamıştı.

Saldırı Nasıl Gerçekleşti?

19 Aralık günü beklenen oldu. Devlet cezaevlerine saldırmış, duvarları delerek içeri girmiş, pek çok tutukluyu kurşunla, yakarak öldürmüştü. Aslında amaç hiç kimseyi kurtarmak değildi. Tantan "operasyon için bir yıldır hazırlık yapılmıyordu" derken gerçek niyeti açığa vuruyordu. Nitekim Meclis İnsan Hakları Komisyonu üyesi Mehmet Bekaroğlu da hükümetin niyetinin operasyon olduğunu ve kullanıldıklarını söyledi. Operasyon sonunda 31 kişi yanarak, vurularak can verdi.

Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta ise devletin komploları için medyayı kullanma

gücüyü. Örneğin; öldürüldüğü söylenen iki askerden birinin G-3 (askerlerin kullandığı silah) mermisiyle, diğerinin askerlerin attığı gazdan zehirlenerek öldüğünü medya gizledi. Ya da medya-devlet komplosu olarak hazırlanan 19 Aralık

günü CNN Türk'te yayınlanan bir kasette Bartın-Bayrampaşa Cezaevleri'nde iki mahkum arasındaki konuşmada bir mahkum diğerine gerekirse kendilerini yakmalarını söylüyordu. Ancak böyle bir konuşmanın yapıldığı iddia edilen yerde ne

bir cep telefonu bulunabildi ne de kendisini yakan bir tutuklu vardı. Konuşmanın çoğunda ise polis telsizini andıran ve yanlışlığı sugötürmez sözler söylenmişti. Sonuçta devlet medyayı istediği gibi yönlendirebiliyor ve en iğrenç yaklaşımlarını topluma medya üzerinden duyuruyordu.

Operasyonun bu gün bile bağlarını kurmak zor değil. Devlet, bu operasyon ile hem toplumsal muhalefete hem de cezaevlerine kısmen darbe vurdu. Bugün ekonomik krizin bu krizi teşhiredebilecek güçlere saldırıdan sonra ortaya çıkışı

Türkiye önemli bir sürecin, önemli bir durağından geçiyor. Günden güne demokratikleşiyor ancak demokrasiyi kullanacak güçleri ortadan kaldırıyor.

sürpriz olmasa gerek.

Bir başka önemli nokta ise aynı dönemde Türkiye'nin Güney operasyonuydu. Devlet YNK'yi ve Türkmenler'i silahlandırıp, Kürt Hareketi'ne saldırtırken kendisi de güneye konumlanıyordu. Dışarıda Kürtler'e ve Ortadoğu Halkları'na dönük emperyal açılımlar sergileyen Türkiye içeride de muhalefetsizliği yaratmaya çalışıyordu. Bütün bunlar "savaş süreci"nin yeniden başlaması tehlikesini taşıyordu.

Türkiye önemli bir sürecin, önemli bir durağından geçiyor. Günden güne demokratikleşiyor ancak demokrasiyi kullanacak güçleri ortadan kaldırıyor. Günde güne emperyalistleşiyor ancak aynı anda emperyalizme daha fazla bağlanıyor.

Kürdün özgürlüğünü yalnızca gerilla, Türk emekçilerinin özgürlüğünü yalnızca cezaevi olarak gören anlayış bizi geriletir. Eğer oligarşik yapı, dışarıdaki toplumsal muhalefet zayıf olduğu zaman cezaevine saldırıyor, Türkiye'de siyasal mücadele geliştirilemediği için güneye girmeye cesaret ediyorsa içeridekilerin değil dışarıdakilerin, güneydekilerden önce kuzeydekilerin ne yapacağına karar vermeliyiz.

Kürt gericiliği ile Türk gericiliği arasındaki bağ tamdır. Eksik olan ilericiler arasındadır. Türk ilericiliğinin yokluğu Kürt ilericiliğine, kürt ilericiliğinin yokluğu Türk ilericiliğine darbe anlamına gelmektedir. Eğer yeniden köy boşaltma, faili meçhul, kirli savaş, katliam istemiyorsak; eğer yeniden cezaevi katliamı, emek sömürüsü, açlık, yoksulluk, İMF politikası, özelleştirme istemiyorsak Türk ilericiliği ile Kürt ilericiliği arasındaki bağı kurmak zorunludur ve bugün daha kolaydır.

Tarih halkımıza oynunu oynamıştır ve artık bizim tarihe oyun oynama zamanımızdır. Çünkü ölüm orucu ve serhildan sürüyor.

Özgürlükle...

Tutuklu ve hükümlü ailelerinin yaptıkları görüşmeler sonucu E ve F Tipi cezaevlerindeki uygulamalarla ilgili İHD ve basına aktarılan bilgiler şöyledir:

-F Tipi cezaevlerine sevklere işkence iddiaları, dayak, kötü muamele, onur kırıcı arama, falaka, sayımzamı, sayımlarda askeri komutlarda hitap etme ve aynı şekilde cevap alma isteği ile tutuklulara asker olma ve asker gibi davranma dayatılmaktadır.

-Görüş süresi idarenin keyfiyetine bağlı olup arama sırasında geçirilen süre görüş süresinden kesilmektedir. Telefonla yapılan görüşmeler keyfi bir şekilde kesilmektedir. (Ayrıca Ümraniye Cezaevi'ndeki tutuklu-hükümlülerle yaklaşık üç aydır yapılan uygulamalardan dolayı görüş yapılmamaktadır.)

-Birinci derecede akrabalar dışındaki insanlar tutuklu-hükümlülerle görüşmemektedir.

-Mahkemeye ve hastanelere gidişte psikolojik baskı uygulanmaktadır.

-Elbise ve yiyecekler içeri alınmamakta, tutuklu-hükümlüler fahiş fiyatların uygulandığı kantinden alış-veriş yapmak zorunda bırakılmışlardır. (Ümraniye Cezaevi'nde kısa samsun 1 milyon TL)

-Tekirdağ F Tipi cezaevine sevk edilen tutukluların zorla saçları kesilmeye çalışılmış buna direnen tutuklular ise çirıl çıplak soyularak dövülmüşlerdir.hazırola geçerek "burdayım" komutuyla sayım almaya çalışan idare, tutukluların bu uygulamalara direnmesi üzerine işkence yapmıştır. Sevk sonrası tutuklulara iki gün şeker verilmemiştir. Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde resmiyete dökülmeyen disiplin cezaları uygulanmaktadır. Tutuklulara kantin yasağı, havalandırma yasağı, dilekçe yasağı uygulanmaktadır. Dilekçe yasağı dolayısıyla tutuklular kendilerine yapılan işkencelere dair hiçbir kuruma dilekçe verememektedir.

-Erzurum Cezaevi'ndeki tutuklulara tek tip elbise dayatılmıştır.

-Ayrıca operasyon sonrası bilinci kaybolan tutuklulara yapılan müdahalelerde B-1 Vitaminin verilmemesi nedeniyle üç tutukluda geri dönüşümü olmayan nörolojik hasarlar meydana gelmiştir.

YDD kıskacındaki dünya ve insanlık

1990'lı yıllarda Berlin duvarının yıkılması, Körfez savaşı, Sovyetlerdeki rejimin dağılması dünyada artık bir değişimin olacağını sinyallerini veriyordu. Özellikle Sovyetlerin dağılmasıyla çift kutuplu dünya yerini tek kutuplu bir dünyaya bırakıyordu. İki kutup arasındaki soğuk savaş dönemi kapanıyordu. Emperyalist blok dünyaya zaferini ilan ediyor, dünyayı kendi çıkarları doğrultusunda kontrol ederek, kendine göre bir düzen vermek istiyordu. 90'lı yıllardaki Körfez Savaşı bunun en somut göstergesi oluyordu. Dengeler değişiyordu. Emperyalizm bunun kendi kontrolünde gelişmesini istiyordu. Bunu ortaya koyduğu yeni stratejilerle bunu gerçekleştirmeye çalışıyor ve bu da karşımıza YDD olarak çıkıyordu. Özellikle reel sosyalizmin çöküşüyle, kendine göre teoriler üretip alternatifler oluşturuyordu. 'Tarihin sonu geldi', 'İdeolojiler öldü', 'Ulus-devlet olgusu aşıldı' gibi tezler üretip alternatif olarak küreselleşme, globalleşme kavramlarını ortaya koyuyordu. Bunu yaparken özellikle teknolojik gelişmeleri müthiş kullanıyordu.

"Globalleşme 1980'lerin sonunda literatürümüze girdi ve ekonomik gelişmeleri anlatırken başvurduğumuz temel referans noktalarından biri haline geldi. Yani yatırım araçlarının

yaratılması, bunların etkinliğini artıran ve yaygınlaştıran bir haberleşme ve bilgi işlem teknolojisinin baş döndürücü hızla gelişmesi, sermayenin dolaşımının serbestleşmeye başlaması globalleşmeyi yaratmıştı." (E. Yıldızoğlu Globalleşme ve Kriz)

Üretim globalleşiyor, sermaye dışa açılıyor, ÇUŞ'lan dünya pazarının önemli bir kısmına egemen oluyorlar, sermayenin üretimi önce global şirketleri oluşturuyordu. Sonra bu şirketler birleşip global tekelleri oluşturuyordu. Sermayenin serbestçe dolaşabiliyor olmasına karşılık, emekçiler serbest dolaşamıyor, sınırlar onlar için olduğu gibi kalıyordu. Küresel bir kriz olarak karşımıza

çıkan küreselleşme, toplumsal eşitsizlik ve sömürünün meşrulaştırılıp, sömürünün kaynağından sermayenin özgünleştirilmesidir. Küreselleşme, özelleştirmeyle devletin etkisizleştirilmesi, bu da emeğin küresel sömürüsünün ve artı değer oranlarının artırılıp yaygınlaştırılması için teknolojik gelişimin emekçilere karşı bir silah olarak kullanılması, daha çok kar için emek sömürüsünün derinleşmesi, sermayenin küresel dolaşımını önündeki tüm ulus devlet engelleyiciliklerinin yok edilmesidir. Teknik gelişmelerle küçük bir köye dönüştürülen eski dünyanın yeni düzeninin gelişimini 1929 ekonomik krizinin patlak vermesine ve bundan

Güçlü Avrupa Devletleri Dünyanın pek çok yerinde sömürgeci kurmuştu. 19. yüzyılda İngiltere, Almanya, Rusya, İtalya ve Japonya gibi devletler ticaret imtiyazları vermesi için Çin'e baskı yapmaya başladılar. Bu karikatürde Çinli'nin dehşet dolu bakışları altında Çin pastasını bölüşen güçlü devletler gösterilmektedir.

sonrasına bağlayabiliriz. 1929 ekonomik kriziyle faşist yönetimlerin gelişimi sağlanarak devrimlerin önüne geçilmek isteniyordu. Hitler faşizminin gelişen ve hızla büyüyen ekonomik kalkınması dünyanın yeniden paylaşımını gündeme getiriyordu. Bunun sonucunda II. Emperyalist Paylaşım Savaşı patlak verdi. Savaşın sonucunda faşizm yenilgi aldı. Sosyalist akımlar ve ulusal hareketler gelişim gösterdi. Bu gelişme emperyalizm için tehlike arz ediyordu. Az gelişmiş ülkelerin yaşadığı çelişkilerin bu akımlara kanalizasyonu engellemek ve kendi hegemonyasına almak için farklı bir strateji geliştirmeye çalışıyor. Ve ikinci dünya savaşının en önemli sonucu olarak yeni sömürgecilik ortaya çıktı. Artık sömürü, eskisi gibi zora dayalı değil, o ülkeye mali yardımda bulunarak gerçekleştiriliyordu. Böylelikle o ülkeyi borçlandırarak kendine bağlıyor, kendisini olmazsa olmaz bir alternatif olarak sunuyordu. Bu da sömürünün içselleşmesi anlamına gelir. Emperyalizm yeni sömürgecilik stratejisine göre mali yardımlarda bulunuyor, yatırımlar yapıyor. Ve o ülkede eskiye nazaran bir gelişme yaşıyordu. Oysa ki asıl gelişme yatırımların ardındaki sermaye de yaşıyordu. Ucuz işgücü, düşük vergi uygulaması vb. kolaylıklar sağlanarak ÇUŞ'lar (Çok uluslu Şirketler) daha çok büyüyor, yaptıkları yatırımlardan elde edilen karın büyük bir kısmını kendi ülkelerine hortumlıyorlar bir kısmını da yeni yatırımlara yönlüyorlardı. Böylece ÇUŞ'ların hareket alanı genişliyor, daha fazla kar sağlıyorlar, dünya sermayesinin bir kısmını ele geçiriyorlardı.

Emperyalist ülkeler çevre ülkelerde kalkınma modelini geliştirirken, kendi ülkelerinde de yaşanan çelişkileri törpüleyerek uzlaştırmak için belli tavizler veriyor ve sosyal devlet modelini geliştiriyordu. Belli demokratik açılımlar gerçekleştiriyordu. 1929 ekonomik krizinin bir nedeni olarak devlet müdahalelerinin yetersizliği savunulup, devlet ön plana çıkarılıyordu. Ve devlet, amaç olarak uzlaşmaz çelişkiler arasında bir denge unsuru olarak ortaya çıkıyordu. İşçilerin hareketlenmelerden etkilenmemesi için ücretlerde düşük çapta iyileştirmelere gidiliyor, sermayeyle işçiler arasında bir uzlaşma durumu yaratılıyordu. İşçi ücretlerinin çok fazla artırılmaması, devletin dengelemesi ÇUŞ'ların geliştirilen bu modelden çok fazla etkilenmemesini sağlıyordu.

Yukarıda belirttiğimiz gibi çevre ülkelerde uygulanan kalkınma modelindeki iyimserlik fazla sürmüyor. Az gelişmiş ülkeler sürekli bir borçlanmanın eşiğinde, artık borçların, ödeyemez duruma geliyorlardı. Özellikle küreselleşme balonunun ilk patladığı yer olan Meksika 1982'de borçlarını ödeyemez duruma geliyordu.

1982-94 yılları arasında artan iş gücünü emmek için 12 milyon iş yaratılması gerekirken sadece 4.4 milyon iş imkanı yaratılabildi. 1994 aralığında sermayenin dışarı kaçışıyla 850 bin iş yok oldu. Halkın alım gücü ve aylık asgari gücü düştü. Bir anlamda halkın yaşam standartı düştü. 82 ile 92 yılları arasında yoksul insan sayısının 48.5 milyondan 66 milyona çıktığı belirtiliyor. 1982'de yoksulların 16.2'si açlığın en uç noktasında yaşarken 1992 yılında yoksulların %48.6'sı Meksika'da aşırı yoksulluk kategorisinde yaşıyordu. (Temel Demirer Kurtlar, Koyunlar, Köpekler)

Başta yaşanan görece kalkınma daha sonra yerini müthiş bir yoksullaşmaya bırakıyordu. İlk başta o ülkenin kaynakları kullanarak üretim yapan sermaye krizden sonra ülkeyi terk ediyor, arkasında kaynakları tahrip olmuş bir ülke bırakıyordu. Ekolojik dengeye bozuluyor, tropikal yağmur ormanlarından yarısından fazlası yok oluyordu. Hava ve su kirleniyordu. Özellikle çimento fabrikalarının yaydığı duman çevredeki sulara kanserojen madde bulaştırıyordu. Bir anlamda insan yaşam kaynağından yoksun kalmaya doğru gidiyordu. Erozyon, denizlerin kirlenmesi, yeşilliğin yok olması vs. sorunlarla insanlığı başlaşa bırakıyordu. Sonuçta dünyayı yaşayamayacağımız bir çöplüğe çeviriyordu. Meksika'da bu gelişmeler yaşanırken emperyalistler bu ülkelere büyük kazançlar elde ettiler. Tabii ki 1982'de Meksika borçlarını ödeyemez duruma gelineye kadar. Biz Meksika'yı küreselleşme balonunun ilk patladığı yer olması dolayısıyla aldık fakat genelde yaşanan durum böyle. Az gelişmiş ülkelerde yaşanan bu durum global dünyayı tehlikeye sokuyor, tehlikenin aşılması gerekiyordu. Bundan sonra yeni bir strateji geliştiriliyor ve devreye İMF ve dünya bankası giriyordu. Böylece çevre ülkeleri buldukları konumdan çıkarmak için yeni bir borçlandırma sistemi geliştiriliyordu. "Dışa dönük düşük fiyatlı ihracat dönemi başlıyor."

1983-87 Aralığında az gelişmiş ülkelerin ihracatı 3 milyon 522 bin tondan 4 milyon 130 bin tona yükseldiği halde (ki bu %17'lik bir artış demektir.) söz konusu ülkelerin ihracatından sağladıkları gelir 11.654 milyon dolardan 9.131 milyon dolara geriledi. Bu da %22'lik düşüş demektir. (F.Başkaya Emperyalizm, Küreselleşme ve Sömürgecilik) İMF tarafından hazırlanan bu reçete sayesinde emperyalist ülkelere çevre ülkelerden büyük miktarda kaynak transferi sağlandı. Artan üretimden emperyalist ülkeler yararlandı. Az Gelişmiş ülkelerde üretim arttığı halde dışa dönük düşük fiyat modeli ile gelir düzeyi düştü. Yoksulluk ve işsizlik arttı. Dünyanın toplam gelirinin fazlası dünyada çok küçük bir azınlığın eline geçti. Dünyada açlık, sömürü, kaos ortamı daha çok arttı. Sermaye ile yoksullar arasındaki uçurum daha da derinleşti. Bir anlamda kalkınma ideolojisi sosyal devlet modeli boşa çıkmış oldu. Yüzyılın son çeyreğinde yaşanan bu sonuçlar yeni gelişmelerin sinyallerini vermeye başladı. Emperyalizm kendisinin inşaa ettiği bu durumu aşmak kendisini daha hakim kılmak ve bunu dünya konjonktürüne uygun bir biçimde gerçekleştirmek için YDD'ni tüm dünyaya ilan ediyordu. Amacı hem kendi içinde bir toparlanmayı sağlamak hem de Sovyetlerin yıkılışından sonra kalan boşluğu doldurarak dünyaya hakim olmaktı. Buna göre kendince teoriler üretiyor; ideolojilerin bittiği tarihin sonunun geldiği, sınıflı toplumun yerine onun daha da ötesinde olan bilgi toplumunun aldığı gibi söylemler geliştiriyordu. Emperyalizm bu söylemleriyle insanda geleceğe dair umut, idea bırakmamak, kendisini tek seçenek olarak sunmak, böylece insanı geleceksizliğe mahkum edip, azı varolana karşı koyma alternatifinden yoksun bırakmayı hedefliyor. Geleceksizliğe mahkum edilen insanda, karamsarlık, edilgenlik, kadercilik geliyor, yaşamın bir öznesi olmaktan çok, basit, cansız bir nesnesi haline geliyor. İnsan ruhsal, manevi moral değerlerinden soyutlanıyor. Bu değerlerden mahrum kalan insan kendinde bir boşluğu ve hiçliği yaşamaya başlıyor. Emperyalizm yarattığı bu boşluğu tüketim çılgınlığı ile doldurarak onu maddi yaşamın esiri yapıyor, bir anlamda ölü insan yaratılıyor. Yaşanan onca uçuruma, çelişkiye dair ölü insan kıpırdamıyor; ideolojisiz, sınıf bilinci olmayan, mekanik adeta robotlaşmış, beğenileri, duyguları

önceden belirlenmiş, kendine yabancı bir toplum oluşturuluyor. Gelişmişlik adına sunduğu teknolojiyi de bu amaç doğrultusunda araç olarak kullanıyor. Bunun en somut göstergesi dünyayı adeta küçük bir köye çeviren internet vb. uygulamaları oluyor. Ve insanlık yaşadığı gerçek dünya ve onun çelişkilerinden izole edilip, internetin sanal dünyasının sanal insanı haline geliyor. Sosyaliteden koparılıp, bencil, her türlü çelişkiden uzak, olmayan bir dünyaya hapsediliyor. Artık insanlığın temel sorunlarına yabancılaşmış, her türlü moral değerlerinden yoksun, amaçsız, varolanı tüketen "bilgi toplumu" ortaya çıkıyor.

Kendi varlığını, toplumun -yukarıda belli boyutlarıyla açtığımız- bazı özelliklerine bağlayan YDD, temeli sağlam olmayan bir binanın çatırdatması gibi bir parçalanmanın eşliğinde. YDD'nin mimarı ABD soğuk savaş döneminde Avrupa'daki diğer emperyalist ülkeleri "komünizme karşı birlik" doktriniyle toplayabiliyordu. Sovyetlerin yıkılışıyla artık bu tehlike kalktı. Avrupa'da diğer emperyalist devletlerin çıkarları da öne plana çıkmaya başladı. Her ülke kendine yeni pazarlar, yeni nüfuz alanları yaratıyor. Bu da, dünyada emperyalist devletler arasında hegomanya kavgasını ortaya çıkarıyor. Nüfuz savaşları bölgesel çatışmalara zemin hazırlıyordu. 90'lı yılların sonunda taniğimiz Sırp-Boşnak çatışması bunun bir örneğidir. Bir boyutuyla emperyalizmin, YDD'nin inşası için giriştiği çelişkileri uzlaştırarak çatışmasız bir dünya yaratma hareketleri sonuçsuz kalıyordu. Çatışmaların önüne geçemiyordu. Son günlerde yaşadığımız Filistin-İsrail çatışmaları, emperyalizmin tüm dünyaya dayattığı yeni dünya düzeninin Ortadoğu'da iflas ettiğini ve bir bütün olarak boşa çıktığını gösteriyor. ABD, Ortadoğu'da hakim ve süper güç olamıyordu.

YDD her ne kadar yeni bir düzen olarak karşımıza çıksa da aslında daha boyutlu bir düzensizliğin yeni bir düzen adındaki ifadesidir. YDD insanlığı yeni bir düzenin eşğine getirmekten ziyade eskisinden daha geri bir konuma düşürüyor. Kaos, açlık, savaşlar bir öncekinden daha çözümsüz, daha derin ve daha yıkıcı. Bundandır ki dünya halkları artık yeni dünya düzen(sizliği)nin bir parçası olmak istemiyor. Bu istem Ortadoğu'da, Filistin halkı şahsında tüm ezilen halklarda karşılığını buluyor.

bir rengin okuru

NEWROZ pîroz be

Öznur ÜZGÜN - İbrahim EKİNCİ

(İstanbul Teknik Üniversitesi)

Ronahi sabah erkenden kalkıp akşamdan hazırlayıp başucuna koyduğu yeni elbiselerini giydi. Evdeki herkes uyanmış kahvaltı için hazırlıklar yapıyorlardı. Ronahi annesini, babasını ve kardeşlerini öperek hepsiyle tek tek bayramlaştı. Kahvaltıdan sonra dışarı çıktığında sanki bütün arkadaşları onun çıkmasını bekliyormuşçasına yanına geldiler. Bütün arkadaşlarıyla da bayramlaştıktan sonra hep beraber ellerindeki heybelerle köydeki evleri dolaşmaya başladılar. Kapıyı açan herkese önce bir mani okuyup bayramlarını kutladıktan sonra ellerindeki heybeleri uzatıyorlardı. Heybeleri alanlar içini bulgur, un, buğday, ekmek gibi malzemelerle doldurup çocuklara geri veriyorlardı.

Çocuklar bütün köyü böyle dolaştıktan sonra köydeki herkesle beraber köyün yukarısındaki dağa çıktılar. Çocukların bir kısmı büyük bir ateş yakabilmek için kuru ağaç, çalı toplarken, diğerleri de yemek için gerekli malzemeleri ayarlıyorlardı.

Çok büyük bir ateş yakıldı. En uzak köylerdeki bile bu ateşi görebiliyordu. Yemekler pişirildi,

halaylar çekilip şarkılar söylendi. Akşama kadar herkes gönlünce eğlendi. Dilekler tutup ateşin üzerinden atladılar. Hem ateşin üzerinden atlarken tutulan dileğin gerçekleşeceğine hem de ateşin üzerlerindeki bütün kötülükleri yakacağına inanırlardı. Gün 21 Mart'tı ve bu güne Newroz derlerdi.

Niye 21 Mart'ta halk kutlamalar yapar? Bugün kışın bittiği, doğanın canlanmasını ifade eden baharın başladığı, kışın bütün karanlıklarının baharın aydınlıklarına gebe olduğu gündür. Doğa kendini yenilemeye başlar, toprağın bereketi artar. Doğa bütün imkanlarını insanların hizmetine sunar.

21 Mart'ta gün ve gece birbirine eşittir. Bu gündün sonra aydınlık karanlığa yani güneşin aydınlığı gecenin karanlığına üstün gelmeye başlar. Güneş yüzünü insanlara daha fazla gösterir. 21 Mart doğa ve insanlar için yeni bir başlangıcın günüdür. Kürtler de bu günü kendi takvimlerinde yeni yıllarının başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. Kürdi takvimde 1 Mart (miladi 21 Mart) yılbaşdır.

Peki niye Newroz? Newroz Hint-Avrupa dil grubuna ait bir kelimedir. Kürtçe'de nû, new; yeni; roj, roz; gün anlamına gelir. Doğa ve insanlık için yenilikler ve güzelliklerin başlangıcı olan 1 Mart'a (miladi 21Mart) Kürtler bunu simgeleyecek şekilde Newroz (yeni gün) demişlerdir. Elimizdeki bu veriler bile Newroz gününün bir bayram olarak kutlanmasına yetecek düzeydedir. Ancak halkın Newroz'a verdiği önem Newroz'un tarihsel ve mitolojik yönlerinin incelenmesiyle daha iyi anlaşılır.

Mezopotamya ve Ön Asya'da Newroz'la ilgili birçok efsane, mitoloji, kişi ve simgeleşmiş karakterler vardır. Bu efsane ve mitolojilerden birkaçı şunlardır:

Yedi tanrı mitolojisi; bu mitoloji dünyanın kuruluşu ve insanlığın yaradılışını anlatır.

Evreni baş tanrı ve altı yardımcı tanrı olmak üzere yedi tanrı yönetir. Baş tanrı yardımcılara dünya ve insanların yaratılması emrini verir ve her tanrı farklı görev alır. İlk tanrı yer

Niye 21 Mart'ta halk kutlamalar yapar? Bugün kışın bittiği, doğanın canlanmasını ifade eden baharın başladığı, kışın bütün karanlıklarının baharın aydınlıklarına gebe olduğu gündür. Doğa kendini yenilemeye başlar, toprağın bereketi artar. Doğa bütün imkanlarını insanların hizmetine sunar.

küreyi, diğeri dağları, ovaları yaratır en son tanrının da insanları yaratmasıyla altıncı günün sonunda (Salı günü) dünya ve insanlığın yaratılışı biter. Tanrılar yarattıkları dünya ve insanlara hayran olurlar. Ertesi gün (Çarşamba günü) büyük bir şölen düzenleyerek bütün melek, şeytan ve iblisleri insanların hizmetine sunarlar. Bu gün 1 Mart'tır ve bu güne Newroz denir.

Bu olaya aynı zamanda hefte olayı da denir. Kürtçe'de heft; yedidir. Dünyanın yaratılmasının yedi günde bitirilmesine de hefte (Türkçe'de hafta) denilmiştir.

Çarşamba günü bu mitolojik olayla Kürtlerde kutsallaştırılmıştır. Nasıl ki Müslümanlarda Cuma, Hıristiyanlarda Pazar günü kutsalsa Kürtlerde de Çarşamba günü kutsaldır. Newroz'un Çarşamba'ya denk geldiği yıl en büyük Newroz kutlanır. O hafta boyunca ve o ayın bütün Çarşambaları ateşler yakılır şenlikler yapılır. O yılın bereketli geçeceğine inanılır.

Cemşid (Yima Xşhaêta) mitolojisi :

Yima ; birleşmek, ikiz anlamına , Xşhaêta (şid); parlak, göz alıcı ışık anlamına gelmektedir. Yima Xşhaêta (Parlak İkiz) Aryanilerin ilk kralıdır. Aryanilerin hükümdarlık sembolü olan Hvareno'yu üç kez kazanır ve üç kez de kaybeder. Kötü ruhlardan korunmak için kötü olan iblisle anlaşır. Ancak Zarahuştra Dini kötü olanla anlaşmayı yasakladığı için bu tür anlaşmaları yapanlar kral da olsa cezalandırılır. Bu yüzden Cemşid'in elinden ölümsüzlüğü alınır.

Zalim hükümdarların hüküm sürdüğü, zulmün ve adaletsizliğin simgesi Babil'de halk her geçen gün artan baskılar yüzünden daha zor koşullarda yaşamaktadır. Krallar kendi zevkleri ve saltanatlarının devamı için ağır vergiler koyuyor halkın ürettiği mallara el koyuyorlardı. Ancak bu karanlık dönemin saltanatına Cem Sultan M.Ö. 2500'lü yıllarda son verir.

Halk bayramlarla, şölenlerle bu olayı kutlar. Cem Sultan halkını selamlamak için bütün herkesin katıldığı törende rengarenk mücevherlerle süslenmiş bir elbise ile 1 Mart'ta (miladi 21 Mart) güneşin doğuşuyla tahta çıkar. Üzerindeki mücevherler güneşte parlayarak etrafa çok parlak rengarenk ışıklar yayar. Adeta ışıktan bir insan gibi görünür Cem Sultan. Halk bu olaya hayran kalır ve krallarına güneşin ikizi anlamına gelen Yima Xşhafta (şid) (Cemşid) der. Bu gün New-

roz'dur ve halk her sene şenliklerle bu günü kutlar.

Cemşid 700 yıl hüküm sürer. Hükümdarlığı süresince halk eşit ve mutlu yaşar, toprağın bereketi artar. Ölümsüzlüğü bulur ve bunu bütün insanlara ve canlılara yaymaya çalışır. Yönetimindeki 300 yıl boyunca halkından kimse ölmez.

Bu yaptıklarının büyümesine kapılan Cemşid kendini tanrı olarak görmeye başlar. Halkın kendisine tapmasını ister. Tanrılar buna sinirlenerek Cemşid'in ölümsüzlüğünü elinden alırlar. Halk sevgisini Cemşid'den esirgemez. Cemşid farklıdır, çünkü o ölümsüzlüğü bulan kraldır.

Cemşid'li aydınlık dönem Dehak'ın Cemşid'i öldürüp tahtı ele geçirmesine kadar sürer. Dehak'la her şey tersine döner. Dehak'lı kara bir dönem başlar.

Dehak (Aji Dahaka)

Aji; yılan, Dahaka; zehirli, sokucu anlamındadır. Bu iki kelime birleşmiş ajdahak, ajdaha, ejdaha ve ya ejderha gibi değişimlere uğrayarak günümüz dillerinde kullanılmaktadır. Kürt, İndo-İranean, uzak doğu ve Avrupa masallarının çoğunun karakterlerinden birinin ejderha olması buradan kaynaklanır.

Dehak ikisi yılan kafası olmak üzere üç başlı bir yaratıktır. İnsan başı onu insansılaştıran, yılan başları ise mitolojikleştiren sembollerdir. Dehak karanlığı, zulmü, kötülüğü temsil eden bir mittir.

Dehak tahta çıktıktan sonra dünyayı kendi egemenliği altına almak isteyen şeytan onu ziyaret eder. Dünyanın tek hakimi sen olabilirsin gibi sözlerle Dehak'ı etkisine alır. Dehak her gün halkına daha çok zulüm yapmaya başlar. İnsanlar sefalet içinde yaşarlar.

Bir zaman sonra Dehak yaptıklarından pişman olur ve şeytanı yanından kovar. Buna çok sinirlenen şeytan Dehak'a daha büyük kötülükler yapmak için saraya çok iyi bir aşçı kılığında girer. Dehak'ın güvenini kazanarak yanına kadar yaklaşır. Dehak'ın iki omzundan öper ve saraydan ayrılır. Dehak artık her akşam omuzlarındaki müthiş ağrılarla kıvrınır. Bir sabah kalktığında ise iki omzundan iki yılan başının çıktığını görür. Bu yılanlar çok iğrenç görünümlü ve vücuduna değdiğinde çok büyük acılar veren yaratıklardı. Dehşete kapılan Dehak yılanları keser ama yılanlar her kestiğinde daha da büyüyerek yeniden çı-

kar. Dünyanın bütün hekimleri büyücülerini çağırmasına rağmen hiç biri bu soruna çözüm bulamadılar.

Şeytan bu kez de Dehak'ın karşısına doktor olarak çıkar. Her gün Medya'lı iki gencin beynini bu yılanlara yedirirse bu deritten kurtulacağını söyler. Dehak bunu bir emirle tüm askerlerine söyler. Her gün iki genç öldürülerek beyinleri yılanlara yedirilir.

Halkın seçtiği iki kişi saraya gidip Dehak'ın aşçısı olurlar. Öldürülmek için getirilen gençlerden ikisini birden serbest bırakmaya cesaret edemedikleri için her gün sadece birini serbest bırakırlar. Gençlere dağlara gidip kimsenin onları bulamayacağı yerlerde saklanmalarını söylerler. Bıraktıkları gencin yerine bir koyun beyni koyarak Dehak'a gönderirler. Gün geçtikçe dağlardaki gençlerin sayısı artar.

Kawa ve Feridun (Threataona) Efsanesi;

Kawa, kava, kawe ve ya kavi kelimeleri Avesta'da küçük prens, kabile reisi ve ya aşiret reisi anlamına gelir.

Threataona; ışığı temsil eder, kötülüğe karşı aydınlığın simgesidir.

Demirci Kawa ve Feridun Mezopotamya ve Ön Asya'da Dehak'ın yönettiği topraklardaki bazı kabilelerin başıdırlar.

Feridun ve Demirci Kawa bilge, cesur, yiğit ve halk tarafından çok sevilen insanlardır.

Dehak bir gün rüyasında Feridun adında yiğit bir delikanlının kendisini esir edip tahtı ele geçireceğini görür. Bütün askerlerine, şeytana ve iblislere Feridun'u öldürmeleri emrini verir. Feridun yaklaşan tehlikeyi fark eder ve dağlara sığınır. Dağdaki gençleri Dehak'a karşı etrafında toplar. Ancak her gün gençlerin öldürülmesi devam eder.

Demirci Kawa'nın iki oğlu da Dehak'ın askerleri tarafından öldürülmüştür. Askerler Kawa'nın son oğlunu da öldürmek için saraya götürürler. Kawa buna isyan ederek oğlunu kurtarmak için tek başına saraya gider ve Dehak'ın karşısına dikilir. Kawa'nın hiddetle saraya gittiğini gören halkta sarayın önünde toplanmaya başlar.

Kawa Dehak'a; "Ben Demirci Kawa'yım! Seni doğru olmaya çağırıyorum. Halka bu kadar haksızlık yapıldığı, senin krallık döneminin dışında hiç görülmedi. Bu halk sana iyilikten başka bir şey yapmadı. Sen ise bize zulmedip çocukla-

rımızı öldürüyorsunuz. Üç oğlum vardı ikisini öldürdün birini de esir ettin. Ama onu sana öldürtmeyeceğim. Buraya oğlumu almaya geldim." der.

Dehak halkın kabaran öfkesi ve Kawa'nın cesareti karşısında korkuya kapılır. Tepkilerin önüne geçmek için Kawa'nın oğlunu serbest bırakır. Ancak Kawa'dan vereceği fermanı halka okumasını ister. Kawa fermana bakar ve " *Bunu okumam seni desteklediğim anlamına gelir, ama ben seni desteklemiyorum.*" diyerek fermanı yırtıp ayaklarının altında çiğner. Korkuya kapılan Dehak ve saraydakiler hiçbir şey diyemezler.

Kawa sarayın önünde bekleyen insanlara zulme karşı direnmelerini ve dağlara giderek oradaki gençlerle birleşmelerini ister. Kawa'da dağlara çıkar. İnsanları toparlayabilmek için dağın başında çok büyük bir ateş yakar. Dağlarda ve şehirlerdeki herkes bu büyük ateşin etrafında toplanır. Kawa ateşin başında bir elinde gürzü bir elinde de ucuna demirci önlüğünü taktığı mızrağını tutarak insanları sarayı zaptedip Dehak'ın zulmüne son vermeye çağırır. Hep birlikte en önde Kawa ve Feridun sarayı ele geçirirler. Feridun'u yeni kralları seçerler. Feridun Dehak'ı Demawend dağında bir mağaraya hapseder. İşte bugün 1 Mart'tır ve bu güne kurtuluşu, yeniden doğuşu simgeleyen Newroz denilmiştir.

Görüldüğü gibi Newroz; karanlık ve aydınlığın savaşımında mitolojileşmiş, efsaneleştirilmiştir. Zulmün, karanlığın yıkılışının yerine, yenin ve aydınlığın kuruluşunun sembolüdür. Kürtlerde de imha ve inkara karşı kendini yeniden var etmenin kavgasıdır Newroz.

Kürtlerde ateş ve güneş kutsaldır. Dünyayı ve

insanları ısıtır, korurlar. Bereketin sembolüdürler. Karanlığı yenebilen en büyük güç ateşin ve güneşin ışığıdır. Her geceden sonra güneş tüm sıcaklığıyla yeni bir günün başlangıcını müjdelir. Yakılan her ateşte güneşin doğuşuna yardım eder.

Kürtler ateş ve güneşin kutsallığını kendilerine yeniden var eden kahramanlarına adamışlardır. Onları güneş, ışık, parlak ve aydınlık gibi sıfatlarla sembolleştirmişlerdir. Cemşid güneşin ikizi, Feridun ve Kawa ışığın ve aydınlığın sembolleridir.

Bu anlatılan olay ve olguların hepsi tarihsel birer gerçeklikte olsalar mitoloji ve efsanedir. Efsane ve mitolojiler halka mal olmuş gerçekliklerdir. Burada anlatılan kahraman ve kahramanlıklar birebir halktır ve halkın eserleridir. Efsane ve mitolojileri kronolojik bir takvimle ele almak karakterleri kişileştirmek bu olayların halkın kendi eseri olduğu gerçeğini yok eder. Böyle bir anlatım yapılan bütün kahramanlıkların tek bir kişinin eseri olduğu düşüncesini geliştirir. Ama efsane ve mitolojilerin asıl karakteri halktır.

Efsane ve mitolojiler bir halkın kültürünün, dilinin en iyi işlendiği, en iyi şekillendiği edebi türlerdir. Kültürün gelecek nesillere taşınmasının en önemli araçlarından. Yunan mitolojisi ve efsaneleri buna en iyi örnektir.

*Kawa'nın Dehak'ı öldürmesi
(Feridun Birguside İllustrasyonundan)*

Yunan kültürünün günümüze kadar kendini çok iyi koruyarak taşıyabilmesi mitolojisi sayesinde. Herkül ve ya Zeus için şu tarihlerde yaşamışlardı demek hem bu kahramanları şu anki misyonlarından çıkarmak hem de kültürel bir hazineyi yok etmek anlamına gelir. Mitolojilerin kültürel görevlerini düşünerek tarihi değerlendirmek gerekir.

Son yıllarda Newroz'un içinin boşaltılmasına yönelik çalışmalar da yoğunlaşmıştır. Bütün mitolojik ve tarihsel temelleri bir kenara atılıp eklemelik hikayelerle tekleştirilerek Kürtlerin kültürel hazineleri yok edilmeye çalışılmaktadır. Bayramın şekli bile (yumurta tokuşturmak, örste demiri şekillendirmek gibi) halka yine resmi ideoloji tarafından anlatılmaya çalışılmaktadır. Eğer bir halkın bayramı varsa o bayramı halka resmi ideoloji sahiplerinin anlatmasına gerek yoktur çünkü halkın zaten yüzyıllardır gelen geleneği o bayramı kutlamasını gerektirir. Aslında bu teoriler daha çok Kürtleri inkar üzerinden şekillenmiştir. Çünkü bir halkın tarih sahnesinden silinmesi o halkın dilinin, sanatsal, edebi, tarihsel ve kültürel ürünlerinin tamamen yok edilmesi ile olur. Kürtlerin buna cevabı ise tarih sahnesine efsaneleşen kahramanlar çıkarmakla, kendi gerçekliğine kitlesel kutlamalarla sahip çıkarak Newroz'u daha da politikleştirip inkar ve imhaya karşı direnişin sembolü bir gün haline getirmekle olmuştur. Her Newroz'da resmi ideolojiye yok edilemeyeceğini kanıtlayan Kürtler Newroz'u barış ve kardeşliğin günü olarak ta sembolleştirmeyi başarmışlardır.

Barış ve kardeşliğe yeni seslerin katılması dileği ile
**NEWROZ PİROZ BE!
NEWROZ KUTLU OSUN!**

KAYNAKLAR:

- * Gürdal AKSOY, Kürt Dili ve Söylenceleri
- * M.Sıraç BİLGİN, Mitolojik ve Tarihsel Yönüyle Newroz
- * Nergiza TORİ, Kawa Efsanesi
- * Enstîtuya Kurdî, Feqî Huseyin Sağnıç

umudun ve özgürlüğün tarihsel ışığı: NEWROZ

Perver ASLAN (Istanbul Üniversitesi)

Binlerce yıldan bu yana Ön Asya'da yaşayan bir çok uygarlığın kutladığı bir bayram olan Newroz, kelime anlamı olarak "Yeni Gün" demektir. Bu bayramı kutlayan halklar arasında Newroz; tabiatın uykudan uyanarak canlanmaya başladığı, ölümü ya da uyuşukluğu yenerek harekete geçtiği, yaşamın ölüme, iyinin kötüyeye, aydınlığın karanlığa (21 Mart tarihinden sonra gecenin gündüze göre kısalması ile) baskın olmaya başladığı anlam ifade eder. Bayram günü çeşitli eğlenceler düzenlenir, kırlara ve pınar başlarına gezintiye çıkılır. O gün en güzel kıyafetler giyilir ve ateşler yakılarak etrafında halaya durulur.

Bayram kutlanış şekli ve taşıdığı anlamlar bakımından eski Mezopotamya ve Ön Asya Uygarlıkları'nın kültürel bir mozaik şeklidir. Örneğin; Babil'in "Yaratılış Mitolojisi"(1), Hitit'lerde görülen "Purullu"(2) ve daha sonraki dönemlerde kutlanan "Kybele"(3) inanışlarının Newroz'la anlam bakımından bütünleştiğini görmekteyiz.

Newroz Mitolojisi ünlü şair Firdevsi'nin yazdığı Şahname'de şöyle anlatılır: "Kral Dehak Arap idi. Şeytan her iki omuzundan öpünce, omuzlarında birer yılan oluştu. Kendisine acı veren bu iki mahlukun sakinleşebilmesi için, günde iki gencin beyninin yedirilmesinin gerektiği yine hekim kılığında giren Şeytan tarafından tavsiye edildi. Her gün iki genci öldürüp beyinlerini Dehak'ın yılanlarına yediren kasap gençlere acıdı. Kasap günde birini boğazlayıp beynini hayvan beyni ile karıştırarak Dehak'ın yılanlarına verirken, diğerini dağlara saklanmak üzere salıverdi. Dağlara kaçan insanlar öyle çoğaldılar ki sonunda bir halk(4) oluştu. Bir gün temizlenerek Dehak'a

götürülen beyinde bir kuzu tüyü çıktı ve kral durumu anladı. Dehak bundan sonra askerlerinin bizzat gençleri kesip beyinlerini hazırlayarak getirmelerini emretti. Kralın sarayının yakınlarında bir köyde geçimini demircilik ile sürdüren biri vardı. Adı Kawa idi. Kawa yedi çocuğunu Dehak'ın yılanlarına vermişti. Son çocuğunun da öldürüleceğini de anlayınca, yaptığı savaş aletlerini tüm köylülere dağıtıp dağlara çıktı. Halkın Kral Ferhad'ın önderliğinde toplanmasını sağladı. Kral Ferhat Dehak'ın sarayını bastı ve Kawa'nın yardımıyla Dehak'ı öldürdü. Böylece tüm insanlar Dehak'tan kurtulmuş oldu. Bu zafer dağlarda ateşler yakılarak ilan edildi.

Ayrıca 16. yy. 'da Şerefhan tarafından yazılmış ve Kürt tarihi açısından önemli bir eser olan Şerename'de de olay benzer şekilde anlatılmaktadır.

Tarihsel, sosyal, dinsel ve bilimsel motifleri içeren Newroz Mitolojisi'nin anlaşılması için bu öğelerin ayrı ayrı irdelenmesi gerekiyor. Bu bağlamda Newroz'u;

- 1- Tarihsel yönü
- 2- Dinsel inanç yönü
- 3- Sosyal, coğrafik yönü olmak üzere üç ayrı başlıkta inceleyelim.

1- Tarihsel yönü:

Şahname'de Dehak'ın Arap olduğu, bin yıl yaşadığı ve şehrinin Dicle kenarında olduğu belirtilmiştir. Bu tarif Asurlulara uymaktadır. Çünkü tarihsel bir gerçek olarak kabul edilen Asurlular'ın savaşçı ve yıkımcı özellikleri, yönetimlerinin bin yıldan fazla sürmesi (M.Ö. 2004 - M.Ö.612) ilk başkentleri olan Ninova'nın Dicle nehri kenarında bulunması Sami (Proto- Arap) olmaları bu yönde geçerli olgulardır.

Asurlar bugünkü Irak'ın kuzeyi olarak bilinen ve Doğu Toroslar'ın güneyini kapsayan bölge merkezi olmak üzere M.Ö. 2004- 612 yılları arasında hüküm süren bir halktır. Asurlular bu uzun hakimiyet dönemlerinde bütün komşuları içerisinde tica-

Tanrı Teşup: Elinde yıldırım demeti ve savaş baltası

Mithra: ay ve güneş ile birlikte

ret kolonileri kurmuşlar, daha sonra güçlü krallık dönemleri içerisinde komşu halkları kılıç zoru ile haraca bağlamışlardır. Asurlar en parlak dönemlerinde güneyde Mısır, İsrail, Suri-

ye, Tuz Gölü'ne kadar, kuzeyde İç Anadolu Fırat ve Dicle'nin yukarı bölümlerine kadar, Doğuda Hazar Denizi'nin güneyi ile Basra Körfezi'nin batısı olmak üzere Mezopotamya'nın tümünü denetim altına almışlardır. Dönemin en zengin yerleri olan bu bölge insanları Asur şehirlerine götürülerek köle olarak çalıştırılmış ve katledilmişlerdir. Dönemin savaş makinesi olan Asurlara göre haraç vermeyen ve köle olmayan herkes düşmandı. Bunu Tanrı buyruğu kabul ederlerdi. Çünkü Asur kralı da Tanrı kabul edilirdi. Asurlar hakkındaki bilgilere Asur Kralları tarafından tutulan "Annel" adı verilen yıllıklar ve kitabeler üzerine yazılan vesikaların arkeolojik incelemeleri ile ulaşılmaktadır. Bu belgelerde Asurların komşu halklar üzerine yaptıkları seferler ve savaşlar anlatılırdı. Örneğin; Kral 1. Salmanasar (M.Ö. 1274- 1244) ve Tiglatpileser (M.Ö. 1116 - 1077), Dicle'nin yukarı kesiminde ve Van Gölü'nün kuzeyinde oturan "Nairi" (Düşman) adı verdikleri Aryan halkları ile savaşları, halkı nasıl kılıçtan geçirdikleri, dağları kana boyadıkları ve şehirleri ateşe verdikleri yazılıdır. Yine Kral 3. Salmanasar(M.Ö. 858- 854) dönemi yıllıklarında ve Ninive'nin Balawat Tepesi'ndeki İmgun-Ellil hababalarında bulunan tunç kapılardaki tasvirlerde, "Nairi"lerin kraliyet şehirlerinin yakılışı, insan kafalarından kuleler yapılması, askerlerin kazıklara oturtulmaları ve yağmalar görülmektedir. Bu baskı ve vahşet uygulamaları bu bölgelerdeki halklar(Kuzey Suriye'de Aramiler, doğu Toroslar ve Yukarı Dicle'de yaşayan Kurtiler, Urartular, Murtiler, Bianiler, Zağroslar da yaşayan Kasitler ve Medler) tarafından zaman zaman isyan ile cevaplanmış da bir birlik oluşmaması ve düzenli ordu kuramaları olumlu sonuç almalarını güçleştirmiştir. Asurların en parlak dönemini yaşatan Asurbani-pal'in (M.Ö. 668-627) ölümü ile devlet yönetimine geçen krallar çöküşü önleyememiştir. M.Ö. 612 yılında Doğu Zağros Dağları'nda birlik oluşturan Medler (Ar yenler) ile güneyde Babil saldırıları so-

nucu Asur Krallığı tarihe karışmıştır.

Uzun hükümlerlik süreleri boyunca, birçok farklı halkla savaşan Asurlar, bu insanlar arasında büyük bir korku ve tepki ögesi haline gelmişlerdir. Nasıl ki tarihte yaşanan Moğol istilası belleklere kazılmış ise Asur zulmü de o dönem ve sonrası halkların kültürlerinde kendini göstermiştir. Efsanelere, masallara konu olan bu karanlık dönem, günümüze kadar kendisini bir mitoloji şeklinde yaşatmıştır. Newroz Mitolojisi'nde sözü edilen zalim Dehak ise Asur krallığının simgeleşmiş ismidir. (Şahname'de Zehak olarak geçer) Etimolojik olarak "Vahşet" manası veren Dehak isminin Kürtçe deki gelişimi ise şöyledir: Kürtçe de vahşetin karşılığı "havi", "hovi"dir. Dehak omzunda çift yılan olmasından dolayı bu, "Du havik", "Du hovik" şeklini almış ve sonuçta "Dehak" ismi oluşmuştur. Diğer taraftan Zerdüştlük dininin kitabı olan Avesta'da Zehak- Dehak ikilemesi "Ejidehak" olarak da geçmektedir ki; günümüzde kullanılan "Ejderha" ismi de bundan kaynaklanmıştır. Bu betimlemeler ve isim oluşumları gününün vahşetini tarif etmektedir. Ayrıca yılan figürü, Mezopotamya kültürlerinde sıkça kullanılıp düşmanı ve kötülüğü simgelemektedir.

2- Dinsel İnanış Yönü:

Newroz Mitolojisi'ndeki "Ateş" kavramı zamanın dinsel yaşantısının bir ürünüdür. Özellikle Zerdüştlük Felsefesi'ndeki ışık ve aydınlıktan etkilenmiştir.

Ateş, yaşam kaynağı olan güneşin yeryüzündeki temsilcisidir ve onun bir parçasıdır. Işık ve ısı kaynağıdır. Bitkiler, hayvanlar ve insanlar kısaca canlılar onun ısısı ve ışığıyla yaşayıp gelişebilirler. Isı ve ışığın olduğu yerde ise kötülükler ve mikrop- lar gelişemezler. Bu nedenle ateş kutsaldır. İnsanlar ve hayvanlar vücutlarında ısı taşıdıklarından dolayı bu yönleriyle kutsal sayılırlar. Bu da yaşamın kutsallığını doğurur. Günümüzde ise ateş eritikliği nedeniyle sanatta ve teknolojiye de çokça kullanılmaktadır. Görülen o ki ateşin önemi insanlık var oldukça hep var olacaktır.

Bu Ateş Kültü'nü bir felsefe ve din olgusu içerisinde geliştiren ise Zerdüş'tür. M.Ö. 660 yılında Urmiye Bölgesi'nde doğmuştur. Zerdüştlük Felsefesi'nde iyilik Tanrısı Ahura-Mazda, kötülük Tanrısı ise Ahriman (Angra Maimyu)'dır. Zerdüştlük Felsefesine göre ışık,aydınlık,ısı olan bir ortam güneşten nasibini alan bir yüceliğe sahip olup bunun ana kaynağı güneştir. Güneş'in yeryüzündeki kar-

şılığı ise ateştir ve güneşten bir parça sayılır. Bu nedenle ateşte kutsaldır. Gökyüzünden aşağıya Ahura-Mazda'yı bir elçi olarak çağıran ateş ocakta kutsal bir değer taşır.

Kötülüklerin Tanrısı olan ve iyilikle sürekli bir mücadele halinde olan karanlık ve soğuk ortamlar bütünü ise Ahriman'dır. Sürekli Ahira-Mazda ile mücadele halindedir. Karanlığın aydınlığa galip gelmesine, yani kötülüğün iyiliği ortadan kaldırmasına uğraşır. Her iyi şeye karşı bir zıddını yaratarak onunla mücadeleye girer. Ahura-Mazda ateşi yaratmış, buna karşılık Ahriman ise dumanı yaratmıştır. Böylelikle her iyinin karşısında bir kötü oluşmuştur.

Dikkat edilirse Newroz Mitolojisi'nin oluştuğu zaman ile Zerdüştlük Felsefesi'nin geliştiği zamanlar birbiri ile çakışmaktadır. Mezopotamya'da büyük önem taşıyan "Ateş Kültü" hem bu bölgede gelişen din olgusu hem de mitolojik olgularda bu şekilde sık sık karşımıza çıkmaktadır. Günümüze kadar kendini yaşatabilen bu kült hala bazı yörelerimizde yaşatılmaktadır. Örneğin; Bazı yörelerde evlerde ocakların sürekli yanması ve ateşin sönmemesine dikkat edilmektedir. Ocaklarda kül içinde saklanan ateş sabaha kadar sönmeden kalmakta, sabahleyin bu közlerle ateş tekrar tutuşturulmaktadır. Diğer taraftan ateşe kirli ve pis şeylerin atılması, su ile söndürülmesi etrafının pis tutulması hoş karşılanmamaktadır.

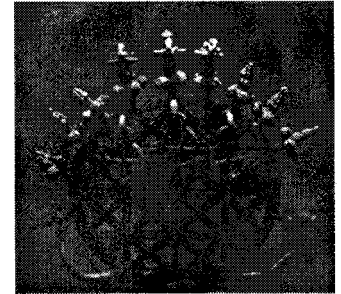
3- Sosyal-Coğrafik Yönü:

Newroz takvimsel olarak 21 Mart'ta kutlanır. Bu tarih coğrafik anlamda "Ekinoks"u ifade etmektedir. Yani gece ile gündüz sürelerinin birbiri

ile eşleştiği ve gündüz süresinin gece süresini geçmeye başladığı an olarak da bilinir. Ayrıca bugün baharın başlangıcı yani canlılığın ve hayatın başlangıcıdır. Kelime anlamı "Yeni Gün" olan Newroz bu özelliği de taşımaktadır.

Newroz Mitolojisi'ndeki diğer bir kavram ise demirciliktir. Bilindiği gibi uygarlığın kurucusu olan Aryanlar ve Ön Asya Uygarlıkları'nın en önemli buluşlarından biri de demiri eritmeleri, işlemleri ve hayata katmalarıdır. Demir savaşta çok önemli olduğundan gücün simgesiydi. Demiri işleyen ve kullanan uygarlık en güçlü uygarlık oluyordu. Yalnız savaşta değil, tarımda ve avcılıkta da kullanım alanının geniş olması beraberinde bir çok gelişmeyi yaratmıştır. Demirin eritilmesi insanlığın barbarlık döneminden uygarlık dönemine geçişinde önemli bir basamak olmuştur.

Görüldüğü gibi yıl içerisinde bir güne sığdırılan Newroz bir çok özelliği ile insanlık tarihinin bir döneminin aynası olmaktadır. Newroz gibi onlarca mitolojinin geliştiği uygarlığın ve kültürlerin beşiği olan Mezopotamya ve Ön Asya günümüzde ise kanın, göz yaşının ve kötülüklerin yumağı haline gelmiştir. İnsanlık tarihine ve uygarlığına bir çok değer katan bu toplumların savaşları ve kötülükleri bir daha yaşamaması, barış güllerinin hiç solmaması bu coğrafya yaşayanlarının umududur. Dileriz ki gelecek aydınlık günlerin birer pırıltısı olur.

Güneş (Ateş) kültü

DİPNOT:

(1) Bu mitolojide Tanrı Marduk kötülüklerin Tanrısı Taimat'ı canavar ordusuyla birlikte yenilgiye uğratar ve Tanrı Taimat'ın parçalarından uzayı ve yeryüzünü yaratır. Baharın başlangıcı ve hayatın dirilmesi kutsaldır. Bu inanışta 21 Mart'ta Babil'de kutlanırdı.

(2) Hititlerde bereket bayramı olarak kutlanan Purulli, Fırtına Tanrısı ile Illuyanka isimli bir canavarın mücadelesini konu alır. Fırtına Tanrısı yenilir. Fırtına Tanrısı İnara bir insan olan Hupaşıya'dan da yardım olarak tekrar Illuyanka ile savaşır ve onu yener. Böylelikle bolluk ve bereket oluşur.

(3) Bu inanışta ana Tanrıça olan Kybele bereketin, bolluğun ve üretkenliğin simgesidir.

(4) Bu halkın bazı araştırmalara göre Med'ler olduğu sanılıyor.

KAYNAKÇA:

- 1- Arya Uygarlıkları'ndan Kürtlere - *Selahattin MİHOTOLİ*
- 2-Kürdistan'da Dini İnançlar ve Etkileri - *E. XEMGİN*
- 3-Eski Toplum-1 - *Lewis Henry MORGAN*
- 4- Adım Dergisi - *İ.Ü. ÖKM Hukuk Araştırmaları Kulübü*

yaşamın yaratıcısı; KADIN

Aysu EREN (İstanbul Üniversitesi)

Cemre, birçok Ortadoğu ülkesinde havaya, suya ve toprağa düştüğüne inanılarak, ilkbaharın haberini veren 'Kor ateş' anlamında kullanılan bir inanıştır. 6-7 Mart tarihlerinde son cemrenin de toprağa düşmesiyle, doğa kış uykusundan uyanışını ilk kıpırtılarını yaşar, 21 Mart Newroz'da 'İlk baharın başlangıcında' yakılacak ateşlerin, topraktan fıskırarak çiğdemlerin, kengerlerin, nevruların muştusu böylece verilmiş olur. Bir bakıma yeniden doğuşun son hazırlıkları yaşanmaya başlanır.

Yaşamı yeniden yaratacak ve bir nevi onun öz-suyunu oluşturacak ateşin, yangına evrilecek kor haline gelmesi ve onunda yaşam ateşini harlaması gibi kadınlar da 8 Mart'la yüreklerindeki ateşi harlamaya, yaşamdaki belirleyici rolünü yeniden hatırlamaya başladı. Kadın yüreğinde kabuk bağlayan, altında nice cevherlerin yer aldığı, yüce duyguların gizlendiği yarasını söküp attı, yıllardır sürdürdüğü kış uykusundan uyandı, tarihte unuttuğu rolüne yeniden kavuştu. Böylece hem yaşam hem de onun yaratıcısı kadın, aynı günlerde yeniden doğuşunu yaşamaya başladı.

Kadının tarihsel bilincinin gün yüzüne kavuştuğu, bunun için ilk kıvılcımın çakıldığı gün olarak gösterilen ve bir başkaldırı olan 8 Mart'a gelmesi binlerce yıl öncesinde yaşadıklarına dayanıyor.

İlk önce kadının ilk ve son kez olmak üzere toplumda üstün konumda olduğu Anaerkiil dönem yaşanıyor.

Geçmiş birkaç milyon yıla dayanan anaerkiil dönemde, kadının, ilk insan toplulukları olan klan ve kabilelerde üretimi sağlamasında etkin rolünün yanı sıra soyun devamının kadından olduğuna inanılması bu topluluklarda bir çeşit inisiyatif kazanmasında

ana etken oldu. Aynı zamanda bu dönem kadına tanrıçılığı atfederken; bereketi ve bolluğu simgeleyen kadın tanrıçalar ortaya çıktı.

İlk doğal işbölümünün de cinsiyete dayalı olarak geliştiği bu dönemde: kadın daha çok üretim sağlayıp, çocukların bakımını üstlenirken, erkek avcılıkla uğraştı. Ancak zamanla madenlerin bulunup işlenmeye başlaması ve zanaatçılığın gelişmesiyle erkek üretimde yavaş yavaş daha fazla söz sahibi olmaya başladı. Erkeğin avcılıktan sonra farklı iş alanlarıyla da uğraşması, kadının rolünün sınırlanmasına yol açtı. Kadın bu süreçten sonra evin içine hapsolmeye ve çocuklarının bakımıyla uğraşmaya başladı. Daha sonra gelişen süreçte erkek ve kadın arasında süren mücadele sonunda toplumdaki roller değişti ve günümüze kadar süren ataerkiil düzen hüküm sürdü.

Toprağa ve hayvanlara sahip olan erkeğin elinde birikmeye başlayan servet sonunda köleci anlayışın doğmasına bu da kadının köleleşmesini doğurdu. Kendi yaşamı üzerinde söz sahibi olmayan kadın erkeğin malı haline dönüştü.

İlk medeniyetlerden biri olan ve demokrasinin ilk uygulandığı yer olan Yunanistan' da da kadına aynı rol biçilmiş, insan olarak bile değer görmez olmuştu. Özgür olan erkekler yurttaş sayılırken ,

köleler gibi kadın da yurttaş değildi.

Uygarlığa geçişte her şeyin dışında bırakılan kadın, tarihin ön açıcı filozofları, bilim adamları tarafından da bir lanetleniş yaşıyordu. Platon tanrıya kendine yaptığı sekiz iyilik için teşekkür ederken bunlardan biri de; tanrının kendisini kadın olarak değil de, erkek olarak doğurulmasına yapılan teşekkürdü. Yahudi erkeklerin duaları da 'beni bir kadın olarak yaratmayan efendimiz' diye başlıyordu.

Kölecî üretim tarzının, gelişmenin önünü tıkamaya başlamasıyla feodal düzen hakim olmaya başladı. Köle sahiplerinin yerini toprak sahipleri, kölelerin yerini de serfler aldı. Bu dönemde temel üretim aracı topraktı.

Dinin etkin olduğu bu dönemde kadın kendine güvensiz, silik, ezik, kaderine boyun eğen ve kendi durumunu doğal gören bir hal almış, kadının toplumdaki yeri düşürülmüştü. 'Kadın erkeğin yarısıdır', yada 'şeytan kadında gizlidir' gibi sözlerde kadının cadı ve büyücü olarak lanetlenişi gerçekleşmiş ve birçok yerde bu lanetle yakılmıştı.

Erkek kadına istediği gibi davranabilir, cezalandırabilir, başkasına verebilir veya satabilirdi. Kocasını öldüğünde dul kalan kadın bir efendi bulmak durumundaydı ya da 7 yaşını doldurmuş erkek çocuğu varsa, çocuk kendisini reşit ilan edip annesinin varisi olabilirdi. Ancak her şekilde bir erkeğe bağlı kalmak durumundaydı. özellikle toplumun alt katmanlarını etkileyen yoksulluk, bu dönemde fahişeliğin artmasına yol açtı.

Düşünmeyen, erkeğe bağlı olarak yetişerek süs konumuna gelen egemen sınıf kadını da iyi bir eş olmak üzere yetiştiriliyordu. Başlık parası da bu dönemde ortaya çıkmış ve erkeğin kadını satın alması başlamıştı.

Bu dönemde kadın aynı zamanda siyasi bir araç olarak da kullanılıyordu. İki devlet arasında süren savaş karşılıklı kız alıp vermeyle ancak sonlanabiliyordu.

Sanayi devriminin gelişmesiyle kadın içinde bulunduğu kafesten azadını yaşamıştı. Kadın kapitalizmin gelişmesiyle edebiyatta, sanatta keşfedilmiş, basın yayın yoluyla toplumsal bir kullanım aracı konumuna gelmişti. Kapitalizmde o ana kadar kullanılmayan kadın emeği ucuz ve uysal bir iş gücü olarak kullanılmıştı.

Kadın burjuva toplumda da farklı bir konuma ulaşmadı ve politik çıkar ilişkilerinde kullanıldı ,

uluslararası tekellerin oluşturulmasında kadın kullanarak gerçekleştirilen evlilikler, geçmişte savaşı sonlandırmak için yapılan evlilikleri hatırlatmıyor mu?

Kapitalizm ilerledikçe bir et ve kemik yığını olmaya başlayan kadının, medyada deterjan, tencere ve yağ reklamlarında kullanılarak her türlü tüketim aracının pazarlanmasında, vücudu alabilmesine kullanılmaya başlandı. Mutfak ve evle ilgili işlerde kadına direkt seslenilerek bir bakıma kadının evdeki rolü meşrulaştırılmış, erkeğe ise aile de hayati kararların alınmasında seslenilerek erkek patriyarkisi bilinçaltına yerleştirildi.

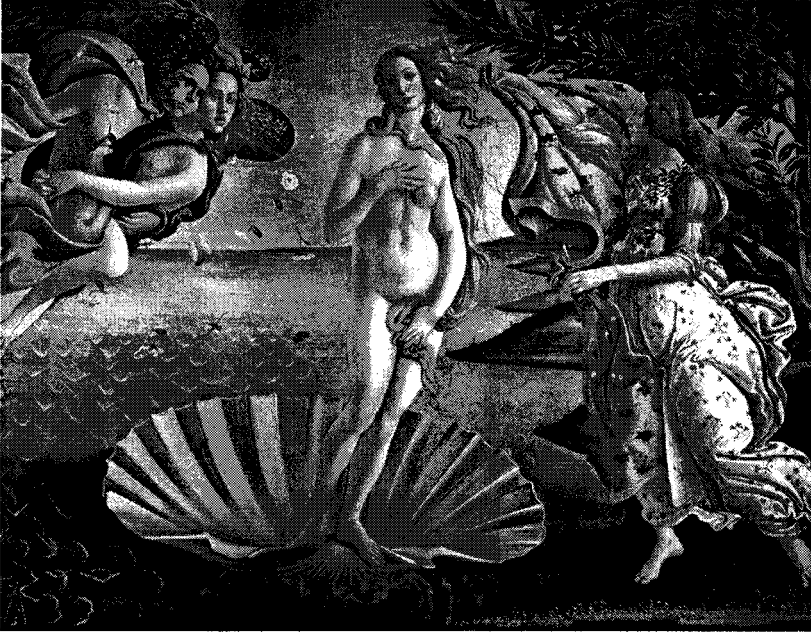
Ancak aynı zamanda kapitalizm kadını , toplumsal üretim faaliyetlerine çekerek, erkekten kopuşunu sağlamıştı. Ekonomik bağımsızlığını kazanmaya başlayan kadın erkeğe bağımlı olmaktan kurtulmuş , kendi başına yaşamına yön verebileceğini görmüştür.

Bir diğer ifadeyle kapitalizm, kadın sorununun maddi temelini olgunlaştırarak, kadının ezilmişliğinin sorun olarak kendini dayatmasının temelini oluşturdu. Kadının ezilmişliği ve sömürülmesi, özel mülkiyet haline gelmesi, sınıflaşma ile birlikte gelişmesi, kadın cinsinin köleliği, kadın sorununun toplumsal sorunların bir parçası durumuna getirdi.

17. yy.ın ortalarında İngiliz ve 18. yy.ın Fransız devrimleriyle köylü ve işçi kadınlar ilk defa kitlesel olarak tarih sahnesine çıktı. Fransız devriminde kadınlar da yaşamsal düzeyde rol oynadılar. Fransız burjuva devrimi burjuva kadınları uyandırmış ve feminist hareket doğmuştu. Feminist hareketin yaratıcılarından Olympe De Gouges, o yıllarda yayımlanan insan hakları beyannameğine karşılık, 'kadın hakları beyannamesini' yayımladı. Kadınlar özgür doğar ve erkekle eşit haklara sahip olur ilkesi ile kaleme alınan beyanname de kadının eşitlik talebi dile getiriliyordu.

Başlangıçta feodal ilişkinin yıkılıp, yerine yeni ilişki tarzının yerleştirilmesi ve kadının kimlik arayışı biçiminde gerçekleşen bu feminist hareket daha sonra burjuvazinin çıkarlarına hizmet etmeye başladı ve amacından saparak erkek düşmanlığına dönüştü.

19. yy.da sanayinin gelişerek kadını dışarı çıkarması gerçekleşti ancak kadın 15-16 saatle karlar için düşük ücretle çalıştırılmaya başlandı. 8 Mart 1857 yılında da Amerika'da 15 saatlik çalış-

ma saatine ve eşit olmayan ücrete isyan eden tekstil işçileri daha iyi yaşam koşulları için, demokratik ve ekonomik haklar için greve gittiler. Grev sırasında çıkan yangınlarda birçok kadın ölürek, isyan haykırışları bedenlerde birer meşaleye dönüştü, kadının karanlıktan kurtuluşunda ilk ateşi yaktilar. Bir çok kadının öldüğü olaylar sonucunda binlerce kadın da tutuklandı. Ancak günümüze bir isyan çığlığı olarak yankısını gösteren bu eylem, kadının ilk felsefi direniş sembolü olarak toplumda yerini aldı. 1910 yılındaki 2. Kadın Enternasyonel'inde Alman delege Clara Zetkin'nin çalışmalarıyla 8 Mart 'Uluslar arası Dünya Emekçi Kadınlar Günü' ilan edildi.

Günümüzde de duyulan bu isyanın haykırışları tüm kadınlar için örnek ve öncü niteliği taşıyor.

Bugün altı milyon kız çocuğunun işçi olarak çalıştırıldığı dünyamızda bir milyonun üzerinde çocuk da seks endüstrisinde kullanılıyor. Erkeklerle eşit haklara sahip olmayan kadın hala, ücretlerde erkeklerin yarısını alıyor. Ev içi şiddetin yoğun olarak yaşandığı dünyamızda, savaşlarda tecavüz de bir silah olarak kullanılıyor. İnsan haklarının ve temel özgürlüklerin ihlal edililiş anlamına gelen şiddet, kadına yönelerek yaygınlığını sürdürüyor.

Ülkemizde %65-70 oranında yaşanan şiddetin %50'sinin kadınlara yönelik olduğu tespit edilmiş. Aynı zamanda aile içinde namus cinayeti, dayak, cinsel taciz, tecavüz oldukça yaygın.

Bir taraftan genç kızların Batman özelinde yo-

ğunlaşan intihar oranları artış gösterirken öbür taraftan analar, toplumda kaybettiği toplumsal rolüne yeniden kavuşarak, muhaliflik misyonunu üstleniyor ve yaşamda ve politikada söz sahibi olmak için çalışıyor.

Yüzyılların baskısını içselleştirmiş kadın, köleliğı bilinçaltına yerleştirmiş kendi özüne ve özgücüne yabancılaşmayı yaşamaktadır. Değer olma bilinci kadında yok edilmiştir. Onun içindir ki iyi olan, güzel olan hiçbir şeyi kendisine layık görmemiş, eksik etek olmayı kabullenmiş, sofradaki yerinin ökülden sonra gelmesine alışmıştır.

Bugün tüm dünyada kadın, yeneden uyanışının sinyallerini veriyor. En son 2000 dünya kadın yürüyüşü ile tüm dünyada yoksulluk ve şiddete karşı evrensel talepleri çerçevesinde bir araya gelen kadınlar, sloganlarında, haykırışlarında, halaylarında yeniden doğumunu yaşadı. Elele tutuşarak birbirlerinin duydukları nabız gök gürtülleri ile bir araya gelerek karanlığı yırtan bir anda ortalığı aydınlatan bir şimşeye dönüştü.

Yaşamda şimdiye kadar kendini ifade edememiş ve söz hakkı tanınmamış kadın bu suskunluğunu başörtülerinin kenarlarına işlediği oyalarda, dokuduğu kilimlerde, söylediği ağıtlarda, halaylarda çektiği tilililerde, kurguladığı masallarda bozdu; hayallerini, özlemlerini, sevdasını bu eylemlerinde yalnızca kendisinin yaratıcılığını kullanarak haykırdı.

Bugün artık kadınlar bir araya gelerek yüzyılların sessizliğini bozmak, masallarda, efsanelerde kurguladığı dünyayı yaşama geçirmek için; analar başlarındaki kırmızı bantlarında tutuklu evlatlarına destek ararken, ellerinde beyaz tülbentleriyle barış haykırırken yada genç kızların giydikleri renge renk elbiseleriyle kendi renklerini yaşama katarak seslerini yükseltiyorlar, halaya durup tilili çekiyorlar. Kadınların tililileri duymak için kulaklarınızı açmanız yeterli. Ve yavaşça dokunun kadınların ellerine, dokunun ve nabızlarında akan gök gürtülüsünü duyun. İyi duyun çünkü bu ses günümüzde kadının yüreğinde gizlediği güzellikleri ortaya çıkararak tüm evrene yaymaya hazırlanıyor.

kadın ve eğitim

Alev GÜZEL (İstanbul Üniversitesi)

Toplumlar kendilerini yeniden üretecek yeni nesli eğitim kurumlarında yetiştirmekte, onları arzu ettikleri ve toplumda uygun gördükleri kalıba eğitim sistemi içinde sokmaya çalışmaktadırlar. Ancak eğitim alanı aynı zamanda bir çatışma alanıdır. Çünkü bir toplumda çok çeşitli çıkarlar ve değer sistemleri eğitim sistemini etkilemek yönünde çaba sarf etmektedirler. Aynı zamanda toplumsal işbölümünün çeşitli alanlarına insan gücü eğitim yoluyla hazırlanmaktadır.

Eğitim sisteminde varolan eşitsizlikler ve ayrımcılıklar kendiliğinden oluşan gelişmeler değildir. Çoğu kez bilinçli bir biçimde uygulanan sosyal, ekonomik ve kültürel politikaların doğal sonucudur. Genellikle çocukların gideceği okullar sosyal sınıfsal kökenlerine göre ayrışır. Kız çocukları ise bütün sosyal katmanlarda ve sınıflarda ayrıca bir ayrımcılıkla karşı karşıyadırlar.

Var olan eğitim sistemi hedeflerini gerçekleştirebilmek için gelecek nesilleri yetiştirecek aileleri de kendi istediği ölçüde eğitmekte ya da eğitememektedir. Çocuğun ilk eğitim ailede başlar ve sosyal yaşamda karşılaşacağı cinsiyetçi ayrımcılıkla ilk olarak ailesinde karşılaşabilir. Kadın ilk benlik izlerine ailesinde kavuşur ve bunu o doğrultuda geliştirir. Bu kimi zaman olumlu sonuçlar verirken kimi zamansa felaketlere yol açabilir.

Sosyolog ve psikologlar, benlik özelliklerini "özerklik-edilgenlik ve ilişkisellik-ayrışıklık" gibi kutupları olan iki boyutta özetlemektedirler. Sağlıklı bireyselleşmenin, kendi kararlarını vererek uygulayabilmek anlamına gelen özerklik ve diğer bireylerle karşılıklı duygusal

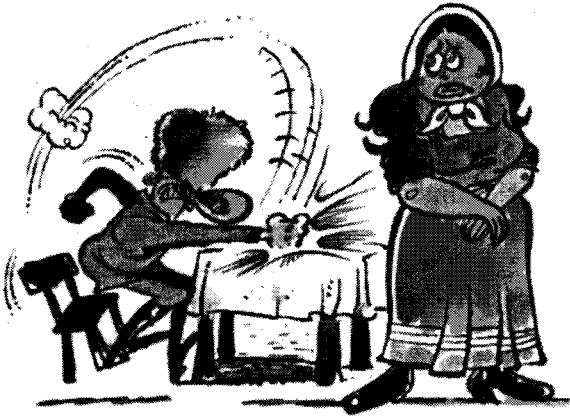
bağlarını sürdürebilme anlamındaki ilişkisellik özelliklerini içeren bir benlik gelişimiyle mümkün olacağını vurgulamaktadırlar. (İmamoğlu 1987, Kağıtçıbaşı 1996) Toplumumuzda tercih edilense özerk ve ilişkilerini koruyan birey modelidir.

Türkiye'de son dönem sosyal bilim araştırmalarına ilişkin bulgular, kişilik özellikleri açısından kırsal alanda ataerkil-geleneksel ilişkilerin hala devam ettiğini göstermektedir. (Berik 1987, Özbey 1987, Sirmen Eralp 1987, Yalçın Heckman 1987) Kentteki gecekondu ve işçi ailelerine ilişkin bulgular ise, kararlara katılımın, ev işlerini paylaşımın ve eşler arası iletişimin eskiye oranla biraz daha arttığını göstermekle birlikte (Bolak 1987, Acar 1993), arkadaşlık, komşuluk bağları veya sivil toplum örgütlerine katılım gibi modern ilişki örüntüleri yerine, hala yakın akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerinin tercih edildiği geleneksel bir dayanışma ağı bağlamında, kadın ve erkeklerden beklenene toplumsal rollerin keskin biçimde ayrıştığını yansıtmaktadır. Erkek kimliği, çalışıp para kazanma ve ailesini korumak, kadın kimliği ev işleri ve çocuk bakımı olarak aile içi işlevlerle tanımlanmaktadır. Hatta kentte fason işçilik yapan

kadınlarda kırsal kesimin dokumacı kadınları gibi bunu aile içi işlevlerinin bir uzantısı olarak gördüklerinden, kazandıkları ücreti kocalarına teslim etmektedirler.

Böylece geleneksel, kültürel normlar ailede cinsiyetler arası keskin bir iş bölümünün devam etmesindeki önemini korumaktadır. Eşlerin kendi kök aileleriyle ve yakın akrabalarıyla olan yoğun dayanışmaları devam ettiğinden, psikolojik olarak da bağımsızlaşamadıkları bu ilişkilerini kendi kurdukları

ailelere de taşımakta, özerkleşemedikleri oranda birbirleriyle duygusal etkileşimleri ve iletişimleri de çok kısıtlı düzeyde kalmaktadır. Bir başka deyişle kadın-erkek kimliği cinsiyetlerden beklenen toplumsal işlevler açısından çok keskin olarak ayrıştığı halde benlikleri kök ailelerinden bağımsızlaşamamış, özerklik kazanamayan kadın ve erkeklerle karşılaşılır. Ataerkil normlar bağlamında erkeğin kendi ailesiyle yakın ilişkilerini sürdürmesi daha kolay gerçekleşirken kadın açısından bu daha güç olmaktadır. Eşyle yeterli, iletişimin kuramadığı durumda kendi kök ailesiyle eski yakın ilişkisini de sürdüremezse, içindeki boşluğu doldurmak için kadın kimliğinin çekirdeğini oluşturan "anne" sıfatıyla hem şefkat duygularını, hem kaygısını çocuklara yöneltmektedir. Modern Batıdaki kadın, oğlunun cinsiyeti farklı olduğundan, daha doğduğu andan itibaren ona farklı birey olarak davranırken, psikolojik sınırların daha kolay ayırt etmektedir. Buna karşın, aynı cinsiyeti paylaştıkları için psikolojik olarak benliğini tkızında ayırması daha güç olmaktadır. (Orbach and Evehenbauch 1985) Oysa, geleneksel ataerkil toplumlarda kadına ekonomik güvence ve sosyal statü sağlayan çocuk oğlu olduğundan, kadının psikolojik oğlundan ayırması daha güçleşmekte, bireysel sınırların aşırı kaynaşmışlığın kimi zaman patolojik sonuçlara yol açabilmektedir.

Geleneksel geniş aile ilişkilerinin çok güçlü, buna karşın bireysel özerkliği çok zayıf olduğu bir aile tipi bağlamında, kız ve erkek çocukların kişilik ve benlik gelişimi özerkliğin teşvik edilmediği böyle bir aile ortamında pasif, bağımlı, duygusal ifade yönünden baskılı, engellerimiz ve dış kontrole dayalı bir kişilik gelişimine işaret

edilmektedir. (Fizek 1982, İmamoğlu, Yasak, Gültekin 1993) İlk yıllarda başka bir çocuk yetiştirme tutumu, çocukta engellenme ve öfkeye yol açmakta, fakat, bu öfkesini yetişkinlere karşı ifade etmesi hoş karşılanmadığından duygularını bastırmaktadır. Bu koşullarda erkek çocuk için geleneksel erkek kimliğine uygun baskıcı otorite figürü ile özdeşleşme eğilimi artmaktadır. Türk ergenlerine ilişkin araştırmalarda, erkeklerin ana-babalarına bağımlı, yaşlılara saygılı oldukları ancak, çoğunun benlik kavramında, özellikle toplumsal cinsiyet rolünü belirlemede ve aile içi ilişkilerde sorun dile getirdikleri saptanmıştır. Kızların ise erken yaşlardan itibaren geleneksel kadın kimliğinin düşük statüsünün farkına vardıkları, buna bağlı olarak da benliklerine ilişkin öz değer ve ego gücünün erkeklerle oranla daha düşük düzeyde, buna karşın kaygı ve karamsarlık düzeyinin daha yüksek düzeyde olduğu gösterilmiştir. (Fizek 1982, İmamoğlu, Yaşar Gültekin 1993) Bu eğilimin üniversite yıllarında da devam ettiği, olumsuz benlik olgısı olan gençlerde depresyon eğiliminde daha yüksek olduğu, üniversiteye uyum, cinsel ve kişisel açılardan daha fazla sorun yaşadıkları izlenmektedir. (İmamoğlu-Yasak Gültekin 1993) Ancak Üniversite öğrencisi erkeklerde fiziksel ve zihinsel yeterliğe ilişkin benlik algısının kızlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. (Güvenç Berkem 1996)

Kızların ve erkeklerin benlik gelişimini başladığı ailedeki duygusal etkileşim ve özerklik yaşantılarının ilişkin bulgulara bakıldığında liseli ergen kızların erkeklerle oranla aile içi duygusal etkileşimden daha az hoşnut oldukları izlenmektedir. (Şahin ve Güvenç Berkem 1996) Bazı araştırma bulguları üniversite öğrencisi kızların da yine erkeklerden daha fazla aile sorunu dile getirdiklerini göstermekle birlikte (İmamoğlu, Yasak-Gültekin 1993), üniversite öğrencisi kızların genelde aile içi duygusal yaşamdan erkeklerle göre daha hoşnut oldukları görülmüştür. (Güvenç Berkem 1996). Ancak araştırmalar göre kızların aile etkileşiminden hoşnutluk düzeyinin anne ve babalarının kendi ailelerindeki iletişimi olumlu olarak algılamaları ve özellikle babaların cinsiyet rolüne ilişkin eşitlikçi tutumlarıyla ilişkili çıktığı bulunmuştur. Öte yandan, üniversite öğrencisi erkeklerin, cinsiyete ilişkin eşitlikçi tutumlarının dolayısıyla kadının özerkliğine ilişkin saygılarının aile

içi duygusal etkileşimi olumlu yönde algılamalarıyla ilişkin olduğu saptanmıştır. Ancak erkeklerin duygusal etkileşimi olumlu olarak algılamasının kızlardan daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar, benliğin özerklik ve ilişkisellik yönlerinin, özellikle ailedeki duygusal etkileşim süreciyle bağlantılı olduğuna dikkat çekmektedir. Buna karşı gerek lise dönemindeki, gerek üniversite dönemindeki kız ve erkeklerin, aile yaşamına ilişkin özerklik algısının pek belirgin olmadığı görülmüştür. Anılan bulgular daha önce gerçekleştirilmiş olan ilgili araştırma sonuçlarıyla da tutarlıdır (Karadayı 1994) Ailelerini aşırı koruyucu algılayan gençlerin özellikle kendilerine güvenilmediğinden, saygı gösterilmediğinden ve aile baskısından yakınlıkları belirlenmiştir. (İmamoğlu-Yasak -Gültekin 1993)

Aile içi olumlu duygusal atmosferin yaratılması ise eşler arası duygusal ifadenin ve iletişimin düzeyine bağlıdır. Olumlu bir iletişimin kurulabilmesi kadın ve erkeklerin kendi duygularını, birbirlerinden neler beklediklerini ifade edebilmelerine bu da kendi ailelerinden duygusal olarak bağımsızlaşarak özerklik geliştirmelerine bağlıdır. Bu da kuşakların zincirleme olarak birbirlerini geliştirmesidir. Kızlar arasında birbirine özerklik tanıyan dayanışmacı ilişkilerin kurulmasıyla, kadınların hem evde, hem kamu alanında daha bağımsız davranabilmeleri mümkün olmaktadır. Aynı zamanda özerkliği temel alan bilinç düzeyine erişmek kadının hem kendisi, hem çocukları hakkındaki duygu ve düşüncelerini değiştirmektedir. Bir başka deyişle, cinsiyet rolüne ilişkin kültürel kalıp yargıları sorgulayabilmesi, kadına yalnız ailede değil, kamusal yaşamda da becerilerin geliştirebilmesi için cesaret verecek, böylece hem kendi öznel dünyası ve kendini algılayışı değişecek, hem de çocuklarına özerklik ve çeşitli ilişkilere duyarlı geliştirmelerini teşvik etmesi kolaylaşacaktır. Ayrıca ailede kadın ve erkeklerin kuralları birlikte kararlaştırılıp uygulamaları, erkekten mesafeli otorite figür olma beklentisini azaltacak, onlara hem kendilerindeki daha sevecen duyguları keşfetme, hem çocuklarıyla daha sıcak ilişkiler kurabilme olanağı sağlayacaktır. (Güvenç Berkem 1994, Fisek, Seharler 1996). Böylece sağlıklı birey tanımını özerkliğin kazanıldığı ve duygusal

ilişkilerin sürdürüldüğü bir benlik gelişimiyle özdeşleştirirsek, ayrıca bu tür bir benlik gelişiminin gerçekleştirilmesinde aile içi eşler ve kuşaklar arası duygusal iletişimin ve özerklik teşvikinin önemli olduğunu kabul edilir.

Türkiye’de kadının aile içinde eğitimine ilişkin en başarılı psikolojik hizmet programlarından biri olarak anne-çocuk-eğitim vakfının (AGEV) uygulamasını göstermek mümkündür. Anne-Çocuk eğitimi programı 1982-84 yılları arasında, İstanbul’da yaşayan düşük eğitim ve gelir grubu ailelerindeki kadın ve okul öncesi çocuklarıyla başlayan bir uygulamadır. Hem okul öncesi eğitim, hem yetişkin kadın eğitimini içermekte ve ekonomik açıdan bağımlı, eğitim ve aile statüsü düşük kadınların eğitimine öncelik verilmesi anlayışı devam etmektedir. Bu projenin hedefi, hem çocu-

ğun zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi, hem annenin güçlendirilmesi olarak ifade edilmektedir. Anne eğitim dönüşümlü ev ziyaretleri ve grup toplantıları olarak gerçekleştirilmiştir. İlk yıl çocuk sağlığı, beslenme ve yaratıcı oyun, ikinci yıl anne-çocuk etkileşimi konusunda eğitim verilmiştir. Çalışmanın 6 yıl sonra projeye ilişkin bir izleme araştırması yapılmıştır. Programın annelerde yol açtığı değişimler, çocuklarıyla daha fazla iletişim kurucu daha az cezalandırma ve çocuklarında özerkliği teşvik etme olarak saptanmıştır. Çocukluktan ergenliğe adım atan gençlerin kendi kararlarını verebildikleri arkadaşları arasında önder konuma geldikleri, ayrıca eğitilen kadınların da kocalarıyla daha iyi iletişim kurabildikleri, daha fazla rol paylaşımını gerçekleştirebildikleri, doğum kontrolü ve çocuk disiplini konularında

eşleriyle birlikte karar aldıkları tespit edilmiştir.

L991'de UNICEF ve M.E.B.'nin işbirliğiyle yetişkin eğitim öğretmenleri eğitilmiş ve eğitim kılavuzu UNICEF tarafından yayınlanmıştır. Bugün uygulanması hedeflenen Halk Eğitim merkezlerinde 4 haftalık seminerlerle öğretmen eğitmiş ve daha sonra bu öğretmenlerle kurs açmaktır. Bu hizmet programı halen 35 ilde uygulanmaktadır. L996-97 yılında 21200 anne-çocuk ikilisine ulaşılmıştır. Aynı vakfın 2001 projesinde işlevsel yetişkin okur-azarlık projesidir. Bu programın da kadını özerkleştirici, anlama becerilerini geliştirici eleştirici düşünmeye yöneltici bir amacı vardır. İstanbul'un yanı sıra Mersin'de pilot bir uygulamaya geçilmiştir. Ayrıca Şanlıurfa'da yapılan bir pilot çalışmada, çok amaçlı toplum merkezleri açılmıştır ve GAP idaresi ile Valilik ara-

sında imzalanan protokole göre kadınlara, okul öğretmenlerinin önderliğinde, doğum kontrolü, sağlık sorunları, aile planlaması ve Pazar ekonomisine katılım gibi konularda eğitim verilmektedir.

Fakat tüm bu eğitim çalışmalarının amacı her ne kadar kadını aile ve sosyal çevresinde gelişimini sağlasa da burada da kadına biçilen iyi anne, iyi ev kadını, iyi eş rolü yine ön plandadır.

Kadınların vatandaşlık statüsüne erişmelerindeki en büyük engel onların ev ve ailede bakım-ihtimam görevleri ve bu görevleri yerine getirmek için onlara verilen rollerdir.

Kadının sosyal kimliğinin farkına vararak benliğini geliştirmesi elbette yalnızca aile içinde gerçekleşen bir süreç değildir. Kadının kendini birey olarak geliştirip, zenginleştirmesi, ilerideki yaşantısına yön verebilmesi açısından okul eğiti-

mi birey hayatının neredeyse ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Eğitim hakkının kullanılması kadınlar için hayatı önem taşımaktadır. Çünkü eğitim bir yandan kadınların kamu alanına çıkmalarını, toplumsal, ekonomik, kültürel faaliyetler katılmalarını kolaylaştırır ve hızlandırır, diğer yandan kadınları teorik ve pratik yönlerden geliştirir. Fakat gerek devletlerin anayasalarında gerekse evrensel sözleşme ve bildirgelerde güvence altına alınmış sınıf, cinsiyet, dil, din, etnik grup, ırk ayrımı gözetmeksizin herkesin eşit ve parasız yararlanması gereken bu hak çeşitli sosyal, dini, ailevi, baskılarla ve baskıcı ve cinsiyetçi devlet politikalarıyla kadınların ellerinden alınmaya çalışılmıyor.

Feodal toplumlarda görülen geleneksel aile tipi olan ataerkil ailelerde tüm hak ve söz hakkı evin reisi olan babada yani erkek bireyde toplanır.

Kadın erkeğinin arkasından giden, onun temizlik, beslenme, vb. Temel ihtiyaçlarını giden, aile içi kararlarda hiçbir söz hakkı bulunmayan, kimi zaman bir meta, kimi zamansa 2. sınıf vatandaş muamelesi gören bir bireydir. Bu tür zihniyetlerin egemen olduğu toplumlarda kadın hem aile, hem din hem de töre baskısı altından hayatı sürdürmeye çalışır. Bu toplumlarda kadının karşı koyup, direnmesi imkansızdır. Çünkü bu hem ayıp, hem günah, hem kimi zaman iffetsizlik olarak değerlendirir ve böyle bir hareketin bedelini kimi zaman canıyla ödeyebilir. Ayrıca kimi ailelerde "yuvadan ayrılan kız" gözüyle bakılan kız çocuklarının eğitimine yeterli önem verilmemekte, bütün özen geleceklerinin güvencesi olarak gördükleri erkek çocuğa ayrılmaktadır. Bütün bu nedenlerle eğitimin her kademesinde sayısal katılımın erkeklere oranla kadınlar için çok daha az olduğu görülür. Örneğin okur yazar olmayan kadın nüfusu, okur yazar olmayan erkek nüfusun üç katından fazladır. 1984-5 yılında zorunlu ilk öğretimde olan erkeklerin oranı %91,31 kız öğrencilerin oranı ise %87,29'dur. Aynı öğretim yılında zorunlu eğitimden ayrılan her 100 öğrenciye karşılık 120 kız öğrenci okulu terk etmiştir. Okula hiç gitmemiş veya okulunu yarıda bırakmış her 100 kız çocuktan %11,3'ü ev işlerine ailesine yardım etmek zorunda olduğu için okuldan ayrılmıştır. Bu nedenle okuldan uzak kalan erkek çocukların oranı %3'tür. Ayrıca bu grupta, okul masraflarının yüksekliği, sakatlanma ve hastalanma, ailenin izin vermemesi gibi nedenlerle eğitim deva-

mi etmeyenlerin çoğunluğunun kadın olması zorunlu eğitim döneminde bile kadınlar aleyhine olan durum göz önüne sermektedir. (DİE 1994)

Eğitimin düzeyi yükseldikçe kadınların eğitim kurumlarında yer alma oranları da düşmektedir. En temel seviyede bile bazı kız çocukları çeşitli nedenlerle eğitim hakkından mahrum bırakılmaktadırlar. İlköğretim sonrası da her bir öğretim kademesine geçişte erkeklerle karşılaştırıldığında kızların eğitim kurumlarında yer almalarının arası gittikçe düşmektedir. Okul seviyesinde okullaşma oranı 1993'te %62,3 olup kızlar için bu oran kentlerde toplamın %38'i ve kırsal alanlarda ise %238,4'ü kadardır. Yüksek öğretimde kız öğrencilerin oranı toplam yükseköğretim görenlerin yarısından azdır. 1990 yılı itibariyle toplam nüfus içinde yüksekokul ve üniversite mezunu kadın oranı %2,57, erkek oranı ise %4,75'tir. Yükseköğretimdeki bu eksik temsil alanlar göre farklı oranlarda ortaya çıkmaktadır. 1979-80 öğretim yılında kadınlar mühendislik, hukuk ve tarım alanlarında eksik temsil kapsamındayken, güzel sanatlar (%42), doğal bilimler (%35,3), tıp bilimleri (%35,7), eğitim bilimi (%29,7) ve toplumsal bilimlerde (% 24,7)'dir. 1987'ye geldiğinde yanı dallarda temsil durumları önemli artışlar göstermektedir. Bu alanlar sırasıyla mühendislik % 16'lık (en düşük temsil burada), Hukukta %36, tıp bilimlerinde %40, güzel sanatlarda %53, doğal bilimlerde %44, eğitim biliminde %45, tarımda %25, toplumsal bilimlerde %32'ye yükselmiş durumdadır. Ancak bu oranlara bakılarak, bunlara, düzenli bir artış ile erişildiği düşünülmemelidir. Çünkü kız öğrencilerin kendi içinde oranı yıllara göre düşüş göstermektedir. Örneğin hukukta kız öğrencilerin toplam üniversite öğrencilerine oranı 1982-83 öğretim yılında %25, 1983-84'te %56, 1984-85'te %25, 1985-6'da %33, 1987-88 %36'dır. Tıp bilimlerinde de bu oranlar sırasıyla %44, %41, %36, %39, %40 olarak hesaplanmaktadır. (DİE-1987-1988)

Kadınlar yükseköğrenim imkanına ilk defa 1913 yılında kız öğretmen okuluna öğretmen yetiştirmek için açılan Darülmüallimat-ı Aliye'nin açılmasıyla kavuşmuştur. Fakat bu dönemden sonra da kendilerini topluma kabul ettirmeleri en az

erkekler kadar iyi olabileceklerin anlatmaları çok kolay olmamıştır. Bu aşama da Tıp Fakültesi'ne ilk olarak 16 Eylül 1921'de Meclis-i Mebusan kararı ile 3 kız öğrencinin kaydı yapılmasına rağmen, buna karşı olanların sarayı etkilemesi sonucu bu öğrenciler okula devam edemediler. 1922'de yeniden 7 öğrenci kayıt yaptırdı. Bunlardan 6'sı, 1928'de mezun oldu. Hukuk Fakültesi'ne ilk defa 1921-22 öğretim yılında 4 kız öğrenci kayıt yapmıştır Eczacılık fakültesine ilk defa 1928 yılında 3 kız öğrenci girmiş hepsi de mezun olmuştur.

Tüm bu verilerle değerlendirme yaptığımızda, bir günün koşullarını da dikkate alırsak kadınlar yüksek öğrenimde kendilerini ne kadar kabul ettirebilmiş diye düşünmeliyiz. Bu günkü koşullar altında kadınların yüksek öğrenim seviyelerindeki temsili bir gelişme midir acaba? Yoksa yolun henüz başında mıyız?

Henüz bir çok köyünde okul dahi bulunmayan hala okuryazar olamayan belli bir nüfusa sahip olan Türkiye'de eğitimin geliştiği ne kadar doğru bir yargıdır. Türkiye'deki bu okullaşma karmaşasını bir de 1998 verileriyle bölgesel, sınıfsal ve kır/kent ayrımı yaparak değerlendirelim. Resim veriler incelendiğinde elde edilen verilerle vahim bir tablo çıkar karşımıza. Şöyle ki, eğitim düzeyleri yükseldikçe kızlar aleyhine olan okullaşma oranı kırsal kesimlerde daha da fazladır. 1994-95 öğretim yılında lise seviyesinde okullaşma oranı erkeklerde %42,29, kızlarda %30,84 iken Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bu oranlar erkeklerde

%25,42, kızlarda ise %10,20'dir. Üniversite ve yüksek öğretim düzeyinde ise bu oran Marmara Bölgesi'nde erkeklerde %8,26, kızlarda %6,59-ken, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bu oran erkeklerde %1,98, kızlarda %0,90'dır. (Eğitim-Sen 1998). Kırsal kesimlerde bu kadar düşük verilerle karşılaştırmamızın nedeni yukarıda da saydığımız ailevi, dini, örfi baskılar ve elbette yüksek orandaki maddi koşulsuzluklardır.

Kadınların eğitim hayatlarında önlerine çıkan en büyük engellerden biri de devlet politikalarına ve ideolojileriyle oluşturdukları eğitim sistemleridir. Var olan eğitim sistemlerinde okulda yaşanan eğitim hayatının niteliği okullardaki eğitimi erkek egemenliğinin yeniden üreten ve pekiştiren özelliği der programları, bilgilerin aktarılış biçimi, öğretmen davranışları yoluyla yapılan ayrımcılık açıkça kendini göstermektedir. Toplumda var olan, kadınlar aleyhine değerler ve kadını baskı altında tutan patriarkal sistemin öğeleri kız öğrencilerin peşini eğitim sisteminde de bırakmaktan, hatta bu değerler pekiştirilmektedir. Kız öğrencileri bekaret kontrolüne bile gönderebilen, onları iffetli-iffetsiz olarak ayırarak okuldan uzaklaştırabilen anlayış hala Türk Eğitim Sisteminde geçerlidir. Ortaöğretim Disiplin yönetmeliği patriarkal sistemin eğitimin ne denli parçası olduğunun çok çarpıcı bir örneğidir. Bu sistemi ve değerleri benimseyen ve rahatlıkla uygulayabilen yöneticiler ve öğretmenlerde eğitim sistemi içinde rahatlıkla uygulayabilen yöneticiler ve öğretmenlerde eğitim sistemi içinde rahatlıkla barınabilmektedirler. Bu ayrımcılıkların önemli bir kısmı ise bu kadar kaba ve açık değildir. Okul hayatının içine o kadar incelikle yerleştirilmiştir ki neredeyse fark edilmez, doğal ve normal karşılanır.

Eğitim süreci boyunca yaşanan bu ayrımcılık ilk, orta ve yüksek öğretim seviyelerinde değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Eğitim sisteminin bu yapıdan çıkması için eğitim sürecinin eleştirel ve yaratıcı olması, araştırmaya özendirilmesi beklenir. Bu özellik hayata geçirilirse eğitimin cinsiyetçi yapıyı değiştirici bir etkisi olabilirse de bunun erkek egemen bir toplumda kendiliğinden olacağı beklenmemelidir. Çünkü okullarda gelecekteki rollerin değiştirilmesi için yeterli girişimler ve müdahaleler yapılmamaktadır. Tersine, çoğunlukla erkek egemen toplum gözüyle yazılmış

ders kitapları cinsiyet kökenli ayrımcılığı körüklemektedir. Bu kitaplarda cinsiyet rolleriyle ilgili belli kalıplar ve yargılar temel alınarak annenin ve babanın dolayısıyla kadının ve erkeğin toplumdaki yerleri tanımlanmakta ve buna uygun görevler pekiştirilmektedir. Örneğin ilkökul Hayat Bilgisi 1.sınıf kitabında "Ailemizde Günlük Yaşam" başlığı altında şöyle bir kaba cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır; "Biz bir aileyiz. Ailemizin içinde hepimizin ayrı ayrı görevleri vardır. Babam dışarda çalışır. Kazandığı paralarla evimizin ihtiyaçlarını giderir. Annem evimizin temizlik ve düzenini sağlar. Yemeğimizi, pişirir, çamaşırlarımızı yıkar. Bizleri temiz tutar." (Öksüz M. 1990 s.99)

Türkiye'de okullarda cinsiyetçi tutum ve dav-

ranışlar çok açık olarak sergilenmekte ve kabul görmektedir. Şöyle bir göz atarsak okul öncesi eğitim kurumlarında kızlar bebek ve evcilik köşelerinde erkekler ise araba, alet vb.nin bulunduğu köşelerde toplanmakta, giyim, davranış ve sosyal etkinlik alanlarında belirgin, ayrımcı toplumsallaştırmadan geçmektedir. İlköğretimde kullanılan kitaplar cinsiyetçi uygulamalarla doludur. Örneğin resimlerde sürücü, doktor, trafik polisi erkek; öğretmen, sekreter, temizlikçi ise kadın olarak gösterilir. Matematik kitabında bile anne bahçeye çamaşır asar, misafirlere çay yapar, otobüsteki bütün yolcular, ağaca çıkan bütün çocuklar erkektir. Kadının varlığı çocuklarına, kocasına bağımlıdır. Onlara hizmet ve bakım sunar bu özelliklerin dışında bir kimliği yoktur. Ortaöğretim kitapları da daha farklı değildir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde örneğin şu görüş yer alabilmektedir. "Gelinlik kızlara kına yakarız, karasına kurban

olsun diye" (Eğitim-Sen 1998). Mesleki Teknik eğitim alanında ise kadın ve erkeklere gelenekçi ve cinsiyetçi iş bölümüne dayalı farklı okullar, kurslar, meslekler uygun görülmektedir.

Bu alandaki eğitim politikaları açıkça cinsiyet ayrımını destekleyen, örgütleyen bir tutum içindedir. Kız Sanat ve Olgunlaşma Enstitülerinin tamamı kız, Endüstri Pratik Sanat okulu, Yetişkin Temel Eğitim Merkezlerinin ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinin büyük çoğunluğu erkektir. İmam Hatip okullarının ve öğrenci sayılarının artışı ve gerici politikalar için destek oluşturması kadınlar açısından endişe vericidir. 1989-1990 yılında Kur'an Kurslarına 72,757 Kadın, 40073 erkek devam etmektedir. (Eğitim-Sen 1998)

Bütün bunlara rağmen Amerika ve B. Avrupa kaynaklı kimi yeni sayılabilecek çalışmalarda eğitim kurumlarında, ders programlarında ve okul/kampus ortamlarında cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı çıkan anlayışlarla, buralardaki erkek egemen tarzda benimsenmişlikleri yıkmayı hedefleyen alternatif program ve ilişki biçimleri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Fakat burada da tüm bu çalışmalarda eğitim kurumunun var olan toplumsal-iktisadi-politik-ideolojik yapılanma içindeki izlerinin en olduğu sorgulanmamıştır. Bu konuda oldukça az çalışmaya rastlanmaktadır. Ancak bu çalışmalar da kuramsal düzeyde oluş, yukarıda sözü edilen salt olgusal verilerle kurgulanan araştırmalarla bağlantı kurmadan yapılmaktadır. Ayrıca neredeyse her ülkede zorunlu hale getirilen ilk ve ortaöğretim kurum ve programlarının devlet tarafından örgütlenirip yönlendiriliyor oluşundan kaynaklanabilecek sorunlarla kadın sorununun boyutları arasındaki ilişki hemen hi ilişki hemen hite, belki de üzerinde durulmaya değer görülmemektedir. (Oya Çiftçi TODAİE yay. Ankara)

Bu konunun devlet aygıtı-eğitim-kadın bağlarının uzlaşmaz karşıtlıklar içinde bir arada yaşamak durumunda olan sınıflı toplumsal yapıların dinamikleri ve egemen sınıfın egemenliğinin; toplumsal olarak yeniden üretim mekanizmaları çerçevesinde çözümlenmesi ile gündeme gelebileceği açıktır Bu alanda ileride yapılacak kapsamlı çalışmaların parçası olmaya aday girişimler göze çarpmakta, ancak bunlar okul öncesi eğitimde cinsiyet rollerine uygun tutumlar, ilk ve orta öğ-

retimde okul kitaplarında sürdürülen rol benimsetimi örneklerinin gözlenmesi ve çocuk hikaye kitaplarında bu farklılaştırmanın görünümü üzerine yapılan gözlemler düzeyinde kalmaktadır.

Aslında bütün bu gelişmeler birer göz boyamadan ibarettir. Burada amaç asgari düzeyde eğitilmiş kadın iş gücüne duyulan ihtiyaçtan ilerilmektedir. Bu süreçte kadınların eğitim olanaklarından yararlanmaları ve eğitilmelerinin kapitalizmin bugünkü gelişkinlik düzeyinde sistemin de istemlerinden biri haline gelmiş olmasıdır ki burada süreç sanayi devrimi sonrasında başlayıp bugüne kadar geçen sürede kadınların işgücü içindeki paylarının artması yönünde izlemektedir. Ve gerek hizmet sektörünün genişlemesi, gerekse mekanizasyon ve otomasyonun yaygınlaşması sonucu düşük ücretle çalıştırılan kadın işgücüne istemin artması gündeme gelmektedir. Bu alanlarda gereksinimi duyulan kadın işgücü için asılan iş başında eğitim almakla birlikte, öncesinde bir temel eğitim düzeyine gerektirmektedir. Yani amaç kadının eğitimle kimliğinin ve benliğinin bilincine ulaştırılması değil fabrikadaki makinelerle çalışmasını öğretmektir.

Tüm eğitim hayatı boyunca engellemelerle, sömürülerle karşılaşan kadının bu ayrımcılık ve gerici anlayış peşini akademik yaşamında da bırakmamaktadır. Kadının bin bir güçlkle aldığı eğitimden sonra bu eğitimini kullanış geliştirebileceği kamusal alanlarda üst düzey görevlere ne oranda gelebildikleri ile ilgili olup, bu doğrultuda talepler geliştirmelerine karşılık aldıkları sonuçlar hiç de tatmin edici değildir. Yine bu bağlamda düşünülmesi gereken kimi çalışmalarla da örgütsel davranış kadın yöneticilere karşı çalışanların

tutumu, liderlik yöneticilik niteliklerine kadınların ne derecede uygun olup olmadıklarını ortaya koyan tartışmalara doğru alt kapılar açılmaktadır.

Kadınların eğitim sürecinde daha büyük oranda yer almaları öncelikle, eğitim gerektiren mesleklerde kadın oranının artıp artmadığı sorusunu, ardından da yönetim kademelerinde temsil edilme oranlarının hangi ölçülerde olduğu sorusunu gündeme getirmektedir.

Türkiye’de 1965-1975 arasında tarım dışı kadın iş gücünün, eğitime göre vasıf düzeyi itibarıyla, tarım dışı üretim etkinliklerindeki dağılımında, vasıfsız nitelikli işgücüne doğru bir kayma olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu artış yarı vasıflılık için %6,4 düzeyindedir. Öte yandan tam vasıflı nitelikteki kadın işgücü açısından bir değişiklik görülmemektedir. (Gülten Kozgan Sosyo Ekonomik Statüde KADIN)

Kamu kesiminde yer alan kadınlara yönelik olarak yapılan bir araştırmada 1978 yılı sonunda, eylül ayında, Ankara’da çalışanların %56,2’sinin büro memuru ve daktilograf olduğu saptanmaktadır. (Çitçi 1982 s.133-143) Çitçi’nin yine 1978 tarihli bir başka araştırmasından, kadın görevlilerin en fazla yer aldığı kamu kuruluşunun M:E:B: olduğu görülmektedir. Burada oran %42,1 (Oya Çitçi-Türk toplumunda kadın Der. 1982)

Diğer taraftan uzman meslekler arasında yer alan avukatlık ve hekimlik alanlarında 1960-1978 yıllarını kapsayan 18 yıllık dönemde iki katı aşan oranlara ulaşıldığı saptanmaktadır. Buna göre İstanbul Barosu üyeleri arasında kadınların oranı 1960’ta %12,72 iken 1978’de %28,54’e yükselmiş bulunmaktadır. Benzer şekilde tıp fakültesi mezunları içinde de 1961’de %11,66 arasında ka-

dın varken 1965-1970 döneminde %24,99’a erişilmiştir. (Ayşe Öncü “Uzman Mesleklerde Türk kadını , Türk Toplumunda Kadın” s. 255)

Gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksek görünen bu oranlar yine de Türk toplumunda kadının işgücüne katılımında karşılaşılan genel durumun aşılması olduğunun söylenmesine izin vermemektedir. Çünkü toplumsal işbölümünde genel olarak kadınlar eğitim gerektirmeyen mesleklere yönlendirilmekte ve sonuç olarak çalışan kadınların çoğunluğunun eğitim görmemiş oldukları izlenmektedir. Böylece eğitim ile işgücüne katılma arasında olumlu ve sağlıklı ilişkiler kadınlar açısından kurulmamaktadır.

A.B.D. ‘de avukatlık mesleğinde kadınların oranı 1970’li yıllarda %5’den ,1980’li yıllarda %14 düzeyine çıkarken diğer taratan sistem operatörlüğü alanında kadınların oranı 1970’li yıllarda %11 iken, 1980’li yıllarda %28’e erişmiştir.

AET ülkeleri için durum biraz farklıdır. Kadınlar büyük oranda, hizmet sektöründe yer almaktalar. (1987’de %50 oranında) buna karşılık tekstil ve gıda endüstrisinde %20-25 oranında yer almaktadırlar. (Berberoğlu 1989 s. 290)

Ayrıca kadın ve yöneticilik kavramları yan yana getirildiğinde ilk anda karşı karşıya olunan çelişki tarih boyunca bağımlı kalmış konumundan dolayı yöneticilik beceri ve yetkinin erkek egemen bir dünyanın sınırları içinde korunmuş olmasıdır. Toplumdaki sınıf çatışmasının üstünü perdeleme ve üretim araçları ile emeğin denetimini elinde tutan sınıfın egemenliğini meşrulaştırmada devreye sokulan kavramlardan biri olan “yönetim” bir sonraki adımda bu sınıfın entelektüel, bilimsel sözcüleri tarafından yönetici diye bir kategoriye ürettirmiş durumdadır. Buna bağlı olarak gerek “işletme” gerekse kamu yönetimi “disiplinleri” çatışmalarının büyük bir bölümünü örgütsel yaşam, örgütsel davranış, karar alam süreçleri başlıkları altında izledikleri “yöneticilik” ve bu niteliklerin etkinlik-rasyonellik-verimlilik üçlüsüne doğrudan etkilerini ortaya koyma girişimine ayırmışlardır. 19. yy. sonlarından bugüne Woodrow Wilson’dan ,Dmwight Waldo, Herbert Simon, Max Weber’e kadar ve adını sayamayacağımız pek çok kişinin bu konuda yaptıkları çalışmalara hala belli çevrelerde sa-

vunulmaya devam etmektedir.

Tanımlanan haliyle yöneticilik politika saptama ve karar alma, süreçlerinin belirlendiği tek ve ne yetkin odak olup, serinkanlılık, rasyonellik, çok yönlü düşünebilme, her kararında örgütün amaçlarını ön planda tutma, dolayısıyla örgütün insan, para ve hammadde girdilerini en verimli olacak biçimde hizmet ve mal biçimindeki çıktılarına dönüştüren faaliyetine gerekli görülen niteliklere sahip olma ile belirlenmektedir. Görüldüğü gibi bunlar kadınlara yakıştırılan, duygusallık, her zaman akılcı olamama, dar kapasiteli olup çok yönlü düşünememe, insancılık, pasifik... vb. özelliklerin tam karşısında yer almaktadırlar.

Bu durumda kadınlar açısından iki taraflı bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Özgürleşmenin ve bunun araçlarından biri olarak tanımlandığı sürece kamusal yaşama erkeklerle eşit biçimde katılmanın göstergelerinden biri olarak görülen, yönetim kademelerine gelebilme, önemli bir savaşım alanı durumunda iken, diğer taraftan bu dünyaya girmenin, en azından başlangıçta, var olan sistemin baskı, eşitsizlik ve köleleştirme mekanizmalarının yeniden üretiminde rol almak anlamını taşımasıdır. Bu çelişkinin sınıfsal nitelikli oluşu nedeniyle sadece "yönetim dünyası"na girip girmemeside kullanılacak tercih ile çözümlenemeyeceği de açık olmakla birlikte, burada en azından, farkında olunması gereken bir alan olarak dikkat çekilmeye çalışılmaktadır.

Kadınların yönetici konumlarına gelebilme oranlarını saptamaya çalışan araştırmalarla sık sık karşılaşmaya başlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların ortak olarak vardıkları sonuç (%15) biraz yüksek görünmekle birlikte tüm ülkelerde erkeklere göre kadınların yönetim kademelerinde çok düşük oranda bulduklarıdır. Ayrıca yönetim kademeleri derken de yığılma esas olarak orta düzey yöneticilik konumunda ortaya çıkmaktadır. Bunun en açık örneği ÖSYM'nin yaptığı bir araştırmaya göre Türkiye 'deki üniversitelerde bir çok kadının dekan olarak görev yaptığı ancak hiçbir üniversitenin rektörünün kadın olmadığıdır. Kadınlara toplum tarafından biçilen "cinsiyetlere ilişkin özellikler "nedeniyle olsa gerek bugün yönetim dünyasının kendine özgü norm alır, değerleri ve ilişki kuralları vardır. Ve bu dünya bu değer ve ilişki kurallarının geliştirildiği bir ka-

bile olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşe göre yine bu dünya, erkek yöneticilerin hakkı olduğu ve kalıpların onlarca çizildiği bir ortamı yansıtmaktadır.(Berberoğlu s. 291) Dolayısıyla da; varolan durumda üst yönetim pozisyonlarında yükselme başarısını gösteren bir avuç kadın yöneticinin erkek meslektaşlarıyla aynı davranışları gösterdiğini, kadın ve erkek yöneticiler arasında davranışlarla birlikte kişilik özelliklerinin de aynı ya da çok az farklı olduğunun görülmesine şaşırmanın gerekmektedir. (Jon Grant'dan aktaran Berberoğlu)

Diğer taraftan yöneticilik konumlarına yükselmelerinin önündeki en somut engel olarak , nesnel kariyer sisteminin her tür kamu ve özel bürok-

rasilerde işletildiği varsayımı ile, kadınların çocuk doğurma, doğum sonrası ve çeşitli zamanlarda annelik ve ev kadınlığı konumlarından kaynaklanarak gündeme getirdikleri, ev dışı çalışmaya ara vermeleri, kesintilere uğratmaları dile getirilmektedir. Kadının kapitalizmin egemen olduğu tüm işbölümü yapılanmalarında egemen ideoloji tarafından her gün, her alanda üretilmesine özen gösterilerek ve esas olarak da annelik-eşlik çerçevesinde belirlenen statüsünü korumak adına, doğum izni örneğinde görüldüğü gibi sistemle mücadele yoluyla kabul ettirilen kimi haklar dönüp dolaşıp, meslekte yükselme bariyeri biçiminde karşısına çıkmaktadır. Ve bu elbette eşitlik adına yapılmamaktadır. Buna karşılık meslekte yükselmeyi hedefleyip evlenmeme ya da çocuk yapmayı "tercih etmek" de bir çözüm gibi görünmektedir. Amerika'da akademiye kadınlar ve konumlarını etkileyen konularda genellikle erkek-

egemen yapıya karşı yapıya karşı hazırladığı için, proje yöneticiliği görevinden ayrılmaya zorlanan kadın yöneticinin karşı karşıya kaldığı uygulama, erkeklere ait olan bu dünyanın kadınlar için sınırının nereye kadar uzanabileceğini göstermesi açısından anlamlı bir örnek durumundadır. (Bu haber, The Chronicle of the Education of the Woman in Turkey, 5 Aralık 1990 tarihinde yayınlanmıştır.)

Kadınların kendilerini en kolay kabul ettirdikleri olan vasıfsız olarak işgücüne katılım aşamasında olmuştur. Bu sorun, sanayi devriminin hemen ardından gelen makineler eliyle kitlesel üretim mekanizmasını çözmüştür. 1840'lı yılların başlarındaki İngilteresi göz önüne getirildiğinde, adale gücünden çok sadece parmak esnekliği gerektiren dokuma sanayini bir anda yaygınlaşması sonucu işsiz bırakılan erkek nüfusun fabrikalarda daha düşük ücretle görev yapan kadın nüfus tarafından beslenir hale geldiği bilinmektedir. Burjuvazi hiçbir zaman kadını kapalı kapılar ardında tutma eğiliminde olmamıştır. Çiftçi'nin de işaret ettiği gibi, kapitalizmin ve sanayinin gelişmesine koşul olarak teknoloji ve yönetimin de giderek karmaşıklaşmasının doğal sonucu olarak asgari eğitim düzeyine sahip bir işçi sınıfı gereksinmesine ortaya çıkmıştır. "Kapitalizm, "müstakbel" emekçilerin daha ussal kullanılmasını gerçekleştirmek için eğitim bir yatırım olarak görmüştür. Bu alanda gelişme aşamasında kadınları büyük ölçüde üretim alanına çeken kapitalizmin sınıfsal çıkar, kadınlara eşit temel eğitim olanaklarının sağlanması yönünden güdüleyici olmuştur.

Temel hedefi karı maksimum düzeye çıkararak olan kapitalist üretim tarzında, bunu sağlayan emek sahibinin cinsiyeti burada hiç önem taşımamaktadır. Dolayısıyla yine Çiftçi'nin bir başka saptamasında görüldüğü gibi tüm kapitalist ülkelerde işgücü içine ilk girenler işçi sınıfı kadınları olmuştur. Burjuva kadınları ise "kadınsı" mesleklerin ortaya çıkışı ile çalışmaya başlamışlardır.

Benzer bir durum bu yaygın bir biçimde tarım kesiminde ve yine bir bölüm sanayi işçiliğinde yaşanmaktadır. Gelişmiş ve az gelişmiş diye nitelenen ülkeler arasında farklılık olmakla birlikte, kadın nüfusun önemli bir bölümü bu kesimlerde yer almış durumdadır. AT'na üye ülkelerden (1986) tarımda çalışanların %35.1'ini kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye'de ise 1985 yılında ikti-

sadi olarak etkin kadın nüfusun %84'ünün tarım kesiminde çalıştığı görülmektedir. Yine aynı yerden yapılan hesaplama göre, tarımda çalışan bu kadınların iktisaden faal ama okur-yazar olmayan kadın nüfusun içindeki oranı ise %97'dir. (DİE Yıllığı s. 56,57)

Sanayi kesiminde kadın çalışan oranı bugün sayısal olarak erkeklerden çok az olmasın karşın, bu sektörde kadınlara ayrılan yer genellikle emek-yoğun olanlarda, iş başında eğitimin dışında nitelik gerektirmeyen ucuz iş gücü konumunda bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler tekstil ve gıda izlemede yaygın kadın işgücü kullanırken, Türkiye gibi ülkelerde bunlara bütün işleme ve eve iş verme yöntemi ile fabrikaya getirilmeden evlerinde çalıştırmanın yaygın olduğu açık ama bu kadın işçi kitlesinin sayısı bilinmemektedir.

İşgücünün yaklaşık yarısını (%45) kadınların oluşturduğu 16-64 yaşındaki tüm kadın nüfusun %70'inin ücretli çalışan durumunda olduğu İsveç gibi bir ülkede de tekstil ve gıda işleme dışında sanayi, taşıma ve inşaat işlerinin tümüyle erkeklerin elinde oluşu çarpıcı bir örnektir. (DİE Yıllığı 1989)

Bu veriler şuraya dikkat çekmektedir ki, tek başına, eğitilmiş kadınların işgücüne katılma oranları çok anlamlı olmamakta, kadınların en çok hangi sektörlerde ve bunların hangi alanlarında yer aldıkları işgücüne katıldıkları da gözlenerek, işgücüne/kamusal alana girmenin kadınlar için ifade edebileceği "özgürleşme" derecesinin bu çerçevede değerlendirilmesi zorunlu olmaktadır.

Eğitimin kadınlar için tarih içinde ya da toplumsal oluşumların bütün tarihsel süreçlerinde çocuk emeği ile birlikte en örgütsüz dolayısıyla da en önemli sömürge öğelerinden bir olma konumundan kurtulma savaşımında gerekli araçlardan birini oluşturması önemini açıkça vurgulamaktadır.

Bu haliyle de eğitim, gerek sınıf mücadelesinde, gerekse cinsler arasında ayrımcılığın da köriklediği yabancılaşmanın ortadan kaldırılması sürecinde var olan yapının en sağlam dayanaklarından biri durumunda olup korunmaya özen gösterilen "kadının statüsü" nün yine kadınlar tarafından bilinçli bir biçimde yıkılması aşamasında kesinlikle var olunması ve değiştirilip dönüştürülmesi gereken bir alan olmaktadır.

" Usun çizdiği sınırlar hep aşılacak için vardır sanki. İnsan iz bırakmak ister. Tarih "yapar", sanat yapıları koyar ortaya, anısı kolay kolay silinmeyen iyilikler ya da kötülükler eder. Yazı bırakır, çizi bırakır, üremeyi soya dönüştürür, kanlı (ya da boyaya, çamura bulanmış) elini basar bir duvara, bir taşa, bir kağıda."

Bilge Karasu- Narla İncirle Gazel

medyatik bir yazı

Cem TÜRKEL (İstanbul Üniversitesi)

“Okutur cahili echel ederiz”
N.Tefik

Medya?

Kimilerine göre televizyon ve televizyon ekranından görülen her şey, kimilerine göre görsel-yazınsal basın, akademik karşılığı ise -ki bu demokratik öğretiye göre de böyle- gerçeği bulmaya ve bunu herkese duyurmaya çalışan, bunu yaparken de toplum çıkarlarını ve objektivizmi göz önünde bulunduran görsel-yazınsal-işitsel basın. Yapmış olduğumuz akademik tanım çerçevesinde bakacak olursak;

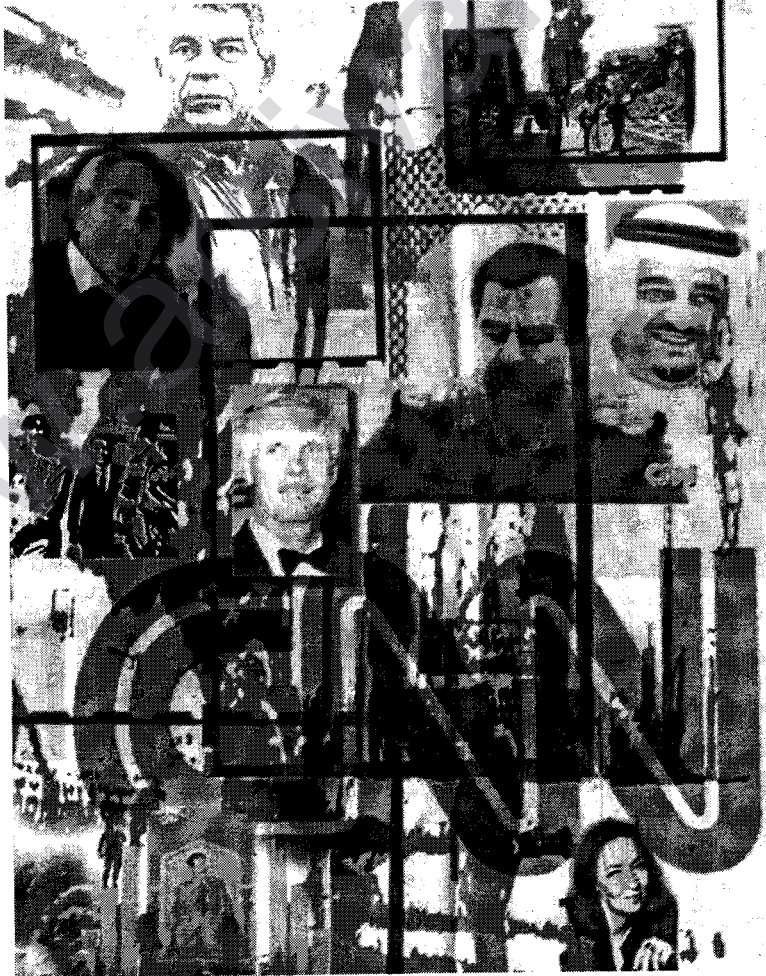
Medya asla çeşitli siyasi ve ekonomik güç odaklarının tekelinde, bu kurumların kendi çıkarları için halka karşı kullanacakları bir propaganda aleti ya da gerçekleri gizleyen bir güç olamaz.

Medyanın şu anda dünyadaki şekillenişine bakacak olursak yukarıda yapmış olduğumuz tanıma ters düşeceğimiz açık. Çünkü medya şu anki yapılış ve konumu itibariyle ekonomik tekellerin ve ekonomik tekeller aracılığı ile resmi

ideolojinin güdümünde yer alan, halkın çıkarı yerine bu güç odaklarının çıkarlarını gözetken, asıl anlatılması gerekenleri halktan gizleyen ve bunu sunni gündemler yaratarak yapan bir bekle konu-mundadır. Medyanın bu konuma gelmesindeki en büyük etken tarihsel gelişimi olmuştur.

Etkin olarak kendisini Birinci Dünya Savaşı sonrası, İkinci Dünya Savaşı hazırlıkları ve İkinci Dünya Savaşında bir propaganda aleti olarak gösteren medya teknolojik gelişmeler ile beraber daha da aktifleşmiştir. İlk dönemlerde bir propaganda aleti olarak önümüze çıktığını söylemiştik. Oysa propaganda modeli medyanın etkisine ilişkin bir model değil, medyanın davranış ve işleyişine ilişkin bir modeldir.⁽¹⁾

Birinci Dünya Savaşında yenilen güçler -özellikle Almanya-yenilmelerindeki en büyük etkeni medya yani propaganda eksikliği olarak görmüş ve İkinci Dünya Savaşı hazırlıklarında bunu etkin olarak kullanmışlardır. Bu değerlendirme ışığında İkinci Dünya Savaşının silahla yapılan bir savaş değil de propaganda ile yapılan bir savaş yani karşıt güçlerin propaganda savaşı olarak görebiliriz. Aynı zamanlarda

savaşa karşı olan Amerikan halkını savaşa kıskırtmak için Amerika'da kurulan "Creel Komisyonu"⁽²⁾ ya da Hitler'in kitle psikolojisi ve propaganda metodları üzerinde fazlaca durması tamamıyla kitlenin düşüncelerini kontrol altına alıp bu düşüncelere kendi çıkarları doğrultusunda yön verme amacını gütmektedir.

İkinci Dünya Savaşının kapitalizmin zaferi ile sonuçlanması dünya dengelerini kutuplaştırmıştır. Bu kutuplaşma medyanın önemini daha da arttırmış ve medya bu kutupların kullandıkları bir nevi soğuk savaş silahına bürünmüştür. Gelişen teknoloji ile birlikte görsel boyuta taşınan medya insanların düşüncelerinin daha kolay kontrol edilmesini sağlamıştır. Bir çok ideolojinin teknoloji-

le uzlaşmalı iki kesimin (ordu ve tekeller) elinde olduğunu göz önünde bulundurursak toplumsal reaksiyonların önceden belirlenmesi kaçınılmazdır. Türkiye'de özellikle 12 Eylül askeri darbesiyle devletin diğer yapılanmalarının yaptığı gibi medya da üniformasını giyip apoletlerini takmıştır. 90'lı yıllarla beraber özel sektörün kendisini televizyona itmesi televizyon yayınının tek elden (TRT'den) çıkıp genişlemesine yol açmıştır. Star TV ile başlayan bu dalga sonraları daha da artmış kitlenin önüne farklı isimlerle ama aynı politikayla hitap eden bir çok kanal ortaya çıkmıştır. Televizyon kullanıcılarının artması ile birlikte yazılı basın önemi yitirmeye başlamış, daha etkili olan ve hayatımızın içine giren televizyon haber anlamında kitlenin tek besin kaynağı haline gelmiştir. Televizyon kanallarının artışının görünmeyen bir nedeni de; görselliğin insanlar üzerindeki inandırıcılığı ve ajitasyon etkisidir. Bu konuya bir örnek verecek olursak eğer; bir dönem her TV kanalında etkileyici bir müzik eşliğinde gördüğümüz, her gün gazetelerden okuduğumuz şehit cenazeleri ve şehit yakınlarının yakarışlarını verebiliriz. Buradaki öncelikli sorun bu görüntülerin verilmiş tarzı. İzlenildiği zaman en sakın insanı bile ürperten görüntülere neden ihtiyaç duyulduğu. İnsani anlamda değer verilmediği çok açık, çünkü eğer insanîyet

Bir çok ideolojinin teknolojiyi ve teknolojisizlikle gelişen medyayı kendi çıkarları doğrultusunda kullandıklarını göz önünde bulundurursak, kapitalizmin insanları bilinçsizleştirip birer özne olmaktan çıkarması, desinformasyona gitmesi, dahası kitlelerin olaylara verecekleri tepkiyi ve bu tepkinin dozunu kendisinin belirlemesi kısaca insanı kuklalaştırması varlığını idame ettirmesi için şarttır.

yi ve teknolojisizlikle gelişen medyayı kendi çıkarları doğrultusunda kullandıklarını göz önünde bulundurursak, kapitalizmin insanları bilinçsizleştirip birer özne olmaktan çıkarması, desinformasyona* gitmesi, dahası kitlelerin olaylara verecekleri tepkiyi ve bu tepkinin dozunu kendisinin belirlemesi kısaca insanı kuklalaştırması varlığını idame ettirmesi için şarttır.

Siyasal ve ekonomik güçlerin bir zümrenin ya da birbirleriyle işbirliği içinde olan zümrelerin elinde olduğu yönetim biçimini benimseyen ideolojilerde toplumsal reaksiyonlar iktidar tarafından kontrol edilmeli yani reaksiyonu iktidar belirlemelidir aksi takdirde varlıklarını devam ettiremezler. Türkiye'de de bu iki gücün birbirleriyle

düşünülseydi bir erek uğruna ölmüş kişileri reyting kaynağı bir meta haline dönüştürmezlerdi. O zaman asıl amaç ne? Asıl amaç; halkın duygularında bir patlama yaratarak toplumu bir kaos ortamına itme ve bu kaos ortamıyla kendisine kâr sağlama, resmi ideolojiye de perde görevi görme olarak karşımıza çıkıyor.

Bu örnek sadece devlet çatısı altında yaşayan bireylerin, devletin yarattığı toplumsal düşmana -ki bu düşman sürekli değişir çünkü halkın ekonomik buhrana kafa yormaması gerekir. 1980 sonrası bir PKK, bir Hizbullah, hatta bazen devletin kendini aklıyormuş izlenimi bıraktığı ilginç isimdeki operasyonlar bile- karşı kıskırtma değil aynı zamanda hem psikolojik -insanların duyarsızlaş-

ması- hem de erk açısından -medyanın dördüncü güç olmaktan çıkıp birinci güç olması- sonuçlarını görebiliriz.

Günümüz insanının televizyona bağımlı yaşaması medya adı altındaki güçlerin işlerini daha da kolaylaştırmaktadır. Bir dönem Brezilya pembe dizileri ile ekran başından ayrılmayan halk, günümüzde ise yarışma programları ile zengin olma hayalleri peşinde koşmaktadır. Televoleler insanların tek geçim kaynağı haline gelmiştir. Tabii sadece eğlence ve magazin programları değil insanların en çok aydınlanacağı programlar olan Haberlerde bile, haber diye insanları nasıl bilgisizleştirdikleri, duygu ve hareketlerine nasıl yön verdiklerini görmek mümkün.

Koşullar böyle iken denetleyici bir kurul mekanizması görevi görmesi gereken medyanın nasıl iyileştirilebileceğine değinmek gerek. Nasıl ki medya bugün devletin kendisinden beklediği manipülasyondan fazlasını yapıyorsa, medya çalışanları da çalıştıkları organizasyonların kendilerinden beklediği manipülasyondan daha fazlasını yapmaktadır. Bu noktada manipülasyon ile kendisine anlam açısından karışabilecek sansür (otosansür, editoryal sansür, devlet sansürü) kavramını irdelemek de yarar görüyorum. Manipülasyon; haber niteliği taşıyan olaya takla atılması yani gerçeklerin saptırılması iken sansür (bahsettiğimiz 3 sansür mekanizması) ise gerçeklerin kısıtlanarak verilmesidir. Yani, biri haberin çarpıtılması, diğeri eksik iletilmesidir. Cezaevi operas-

yonlarının ardından habercilerin "Gazeteciler Meclisi Girişimi" adı altında toplanarak günah çıkarmaları oto sansürün neden bu kadar ilerlediğini çok açık vermektedir.⁽³⁾ Günümüzdeki oto sansür anlayışının olması gerektiği gibi olması için yani denetleyicilik rolü olan medyanın yaptığı bu işte özgür olabilmesi için basın gerçekte anlamda sendikalaşması gerekmektedir. İşten atılma korkusu bir çok çalışanın önünde bir engel oluşturmaktadır. Şu an varolan TGS (Türkiye Gazeteciler Sendikası) veya TGC (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti) bu soruna net cevap olamamakta ve medya patronlarının önünde caydırıcı bir rol üstlenememektedir.

Sendikanın yanı sıra günümüzde pek bir önemli görünmese bile (hitap ettiği kitlenin niceliği açısından) gittikçe büyüyen internet ortamı. Gelişen

bilgisayar ağı ve internet ortamının iyi değerlendirilmesi gerekiyor. Kişilerin kendilerini daha rahat ifade edebileceği bir zemin olan internette ayrıca yerel basına önem verilerek ulusal basının hegemonyası kırılabilir. Medya Kronik bahsettiğimiz konuya örnek teşkil etmektedir. Bu tür girişimlerin artırılması ile medya gerçekte anlamını kazanabilir. Konunun ciddiyetini kavramak için Edward S. Hermann ve Noam Chomsky'nin oluşturdukları Immediast'ların dediği gibi "Her Köşede Saldırı Altındayız." Bu yüzden alacağımız bilgileri eleştiri süzgecinden geçirmeliyiz.

*Desinformasyon: Bilgisizlendirme

Dipnotlar:

1. Medya Denetimi - Noam Chomsky ,s.8
2. Gelişen İkinci Dünya Savaşı hazırlıkları sırasında İngiltere A.B.D.'yi savaşa koymak için baskı yapmış ve o dönemde savaşa karşı olan A.B.D. halkını savaşa kişiktirmek için A.B.D.'nin oluşturduğu komisyon. "Halkı Bilgilendirme Komitesi" adı altında şekillenmiştir.
3. 2000'de Yeni Gündem Gazetesi , sayı:232, yıl:1 12 Ocak 2001 Cuma , sayfa: 2 .

capucines bulvarından HOLLYWOOD'a sinema

Faysal ERMIŞ (İstanbul Üniversitesi)

Sinema 28 Aralık 1895'te Louis ve Aguste Lumiere kardeşlerin bir trenin istasyona girişi, paydos saati işçilerin fabrikadan çıkışı gibi ilgi çekici olaylardan oluşan, 20 dakikalık bir programla başladı. Pariste, Capucines Bulvarında bir bodrumda biletli otuz üç seyirci izledi. Seyrettiler sadece, doyamadılar. Çünkü ses yoktu o zaman.

1897'de herkes sinemayı panayır, müzik-hol gibi eğlence yerlerinde sergilenecek, bir eğlence gelip geçici bir moda olarak görürken Lumiere kardeşler gerçek anlamıyla ilk sinema salonunun sadece film gösterimi için düzenlenmiş bir binayı, Pariste açtılar.

Amerika'ya ise sinema 1902'de Los Angeles'ta bir şovmen bir salona koltuklar ve sinema gösterim makinesi yerleştirmesiyle başladı. On yıl sonrada Los Angeles Batı Dünyasının sinema merkezi olmaya başlayacaktı.

Böylece 1896'da sinema ve film ortaya çıkmış oldu. Eksik olan sinemaya sanat formu niteliğini kazandıracak olanı fotoğraf ve dram sanatlarının birlikteliği eksikti. Bu sırada bir başka Fransız "Georges Melies yüksek yaratıcılık ve hayal gücünü kullanarak sinemanın neye ihtiyaç duyduğunu anlamıştı. Eksik olan bir olay örgüsü karakter gelişimiydi. Biraz düşlem, sadece gerçek olgular değil, biraz kurmaca salt gerçeklik değil biraz illüzyon Melies Bir yanardağın lav fışkırtması ya da Dreyfus'un yargılanması gibi sahte "haber filmle-ri" hazırladı ve çoğu seyirci bunların gerçek belgeseller olduğunu sandılar. Lumiere Kardeşler ve diğer öncüler hayatı filme kaydetmeyi başarmışlardı ama bu yeni büyülü araçla olayların değiştirilebileceğini hikayelerin anlatılabileceğini daha da önemlisi sanatın yakalanabileceğini, yaratılabileceğini ilk fark eden Melies olmuştur.

Sinemanın her geçen gün yaygınlaşmasıyla beraber yoğun bir ilgi görmesi sinemanın endüstrileşmesine neden oluyordu. Herkes yeni oluşan bu endüstriden yararlanmaya çalışıyordu. Bu bakış

açısı sinemada birbirine benzer yapımlara, sanattan uzak, sadece daha çok gelir elde etme aracına dönmüştü. Bu aşamada sinema endüstrisi tek bir ülkenin egemenliği altında değildi ve Birinci dünya savaşı dek böyleydi. Gelişmeler hem Amerika hem de Avrupa da aynı hızla sürüyordu ve sinemaya bir Pazar olarak bakılıyordu. Filmler sessizdi bu yüzden hiçbir dil engeli yoktu ve birçok ülke film ithal ettiği kadar da üretip ihraç ediyordu.

Sinema gelişmeye devam ederken onun gibi sanki onun küçültülmüş hali olan televizyon ortaya çıkmıştı. Avrupa da Televizyon ilk kez Entelektüeller tarafından kurulmuştu. Amerika'daysa televizyonu başlatan ve denetleyen reklamcılar olmuştu. Bu yüzden televizyon ilk yıllarında Avrupa'da bir bilgilendirme ve eğlendirme aracı olarak görülürken Amerika'da sinema gibi televizyon da satış yapmaya yardım edecek bir araç olarak ele alınmıştı.

Ticari kanalların ortaya çıkmasıyla bir çok ülkede uydu yayınları yoluyla Amerika yaşam tarzı düşünce biçimi ağır basmaya başladı. Televizyon için söz konusu olan bu durum genel olarak sinema içinde geçerli Sinemanın sanatsal olanaklarını fark edenler olmuştu ama sinemanın sanatsal ola-

Potemkin, Zirhlisi

naklarını fark edenler olmuştu ama sinemanın sunduğu para kazanma fırsatlarını aynı çabuklukla fark eden girişimciler de eksik değildi.

İnsanların evlerine sinemayı ucuza getiren televizyon sinema endüstrisinin rekabet şansını yok eden bir araçtı. Daha çok eve televizyon girdiğinde sinemanın sıkıntıları daha çok arttı. Ama sinema sektörü-özellikle Hollywood- buna boyun eğmeyecek gibiydi. Televizyon o sıralarda siyah-beyaz olduğu için filmler renkli çekilmeye başlandı. Filmler daha görkemli olmaya başlamıştı. Yatırımcılar umutlarını müzikallerle, tarihi filmlere, heyecan verici seyirliklere yatırdılar. Bu yöntemlerin çoğu sinemaya derin bir soluk aldırttı ama ilerki yıllarda sinemaya yeniliklerin gelmesini de sağlıyordu.

VE HOLLYWOOD

ABD'nin sinemaya olan talebinin büyümesinde dışında kalmaya çalıştığı I. Dünya savaşının çok katkısı oldu. Savaş yıllarında film yapımı Avrupadan pek öncelik taşımıyordu doğal olarak. Bu yılların sonunda artık Hollywood New York'un yerini alarak bu endüstrinin merkezi olmuş ve Amerika dünya pazarında bir tekel oluşturmaya girmişti. Sinema endüstrisi Hollywood'a pek yarar sağlamadığı gibi iş imkanları açtı ve bazılarına-özellikle dışardan gelenlere- büyük servetler kazandırdı ama sakın, huzurlu bir kasabayı da sanayi kentin dönüştürdü.

1920'lerin başlarında Amerika film üretiminde lider duruma gelmekle beraber, sinemanın bir sanat biçimine dönüştürülmesine katkısı pek yoktu ve o zamandan beride olmadı. Hollywood sanatla değil parayla ilgilenir ve bu ikisini bir arada görmek çok zordur. Hollywood için sinema bir endüstri dalıdır ve öyle kalacağı da benziyor. Hollywood sinemayı salonları seyirciyle ,yapımcı ,dağıtımçı v göstericilerin ceplerini parayla doldurarak bir "eğlence" aracı olarak gördü ve sinemanın sanatsal yönlerinin geliştirilmesini büyük ölçüde başkalarına bıraktı.

Örneğin 1920'lerde Hollywood'un elinde "Charlie Chaplin"son derece yetenekli ve yaratıcı bir sanatçı- vardı. Ama Hollywood onu dünyanın en çok para getiren "karlı"starı olarak değerlendirdi.

Genel olarak sinemanın sınırlarını genişletme çabası başka yerlerde sürdürüldü. Örneğin Almanya'da savaş sonrası dönemin siyasal ve toplumsal kargaşası "dışavurumculuğu" ortaya çıkardı. Bu

Yurttaş Kane

ren şirketlerinin para kazanmasıydı ve bunun yolunda halka en sevdiği şeyi vermekten geçiyordu. Halkın çoğunluğu sanatla ancak biraz kahkaha, gözyaşı, macera ve heyecan içerdiği sürece ilgiliydi. Tek başına sanat para kazandırmıyordu. Eskiden sıradan fimler bile belli bir kar sağlıyordu. Ama 30'lu 40'lı yıllarda televizyonun büyük etkisiyle insanlar artık sıradanlığı evlerinden çıkmadan bulabiliyorlardı. Artık insanlar dışarda bir eğlence arama zahmetine girdikleri zaman farklı hatta olağanüstü bir şeyler arıyorlardı. Bu yüzden filmlerin sitili olduğu kadar içerikleride değişmek zorundaydı. Televizyonun daha geriden geldiği, Avrupa'da bu değişimin rüzgarı kendini daha önce hissettirdi. İtalya'da "Luchino

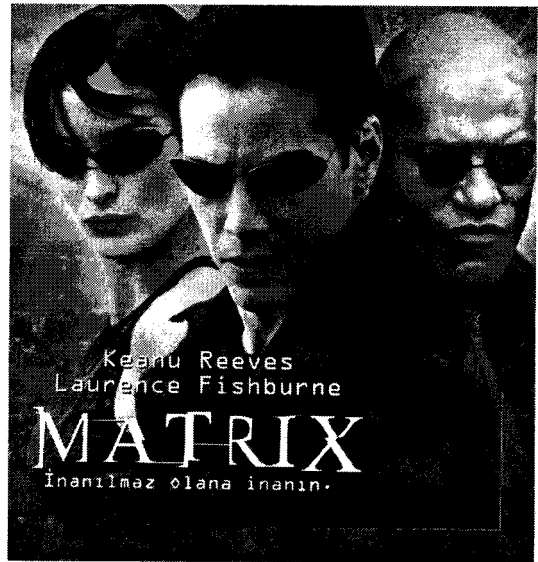
akımın ilk örneği 1919 tarihli "Doktor Caligarinin Odası" filmiydi. The Oxford Companion to film dışavurumculuğu" 1903-1933 yılları arasında Almanya'da resim, edebiyat, tiyatro ve sinema alanlarında ortaya çıkmış, insanın içsel dünyasını özellikle de korku, nefret, aşk ve endişe duygularını tasallaştırmayı amaçlayan akım" olarak tanımlıyor. 1920'lerde "dışavurumculuk" sinema sanatı açısından bir devrim niteliği taşıyor.

Fransız film endüstrisinin de savaşın açtığı zararlardan kurtulması uzun zaman aldı ama kısa süreli de olsa izlenimci ve gerçek üstücü sinema okullarıyla sinemanın tıpkı müzik, edebiyat ve tiyatro gibi ciddiye alınması gereken bir sanat dalı olduğunu kanıtlamaya yetti. Bu sırada Rus sinemacıları özellikle de "Grev ve Potemkin Zırhlısı" filmlerinin yönetmeni "Sergei Eiseinstein" kurgu ve montajda- bilgi ve düşünceleri aktarmak duygulardan çok düşünsel öğeleri vurgulamak için sekansların kullanımı yeni teknikler geliştiriyordu.

Hollywood yabancı rakiplerinden öğrenme, onların fikirlerini alıp uyarılama konusunda yavaş değildi ama filmleri içerik ve biçimi açısından öğretmekten çok öğrenme durumundaydı. Amerika'nın öncülük ettiği esas alan teknolojik gelişme alanıdır. 1927'de Warmner Brothers'ın "Caz Şarkıcısı" ile sesli film dönemini başlatması sinema endüstrisinde bir devrim yaratmıştı. Hollywood çoğu ticaretçi ya da zengin iş adamlarının elindeydi. Bunlar sanat adamları değillerdi. Ama arz ve talep, kar ve zarar kurallarını biliyor, "müşteriye" ne vermek gerektiğini anlıyorlardı. Onları aslı ilgilendi-

ren şirketlerinin para kazanmasıydı ve bunun yolunda halka en sevdiği şeyi vermekten geçiyordu. Halkın çoğunluğu sanatla ancak biraz kahkaha, gözyaşı, macera ve heyecan içerdiği sürece ilgiliydi. Tek başına sanat para kazandırmıyordu. Eskiden sıradan fimler bile belli bir kar sağlıyordu. Ama 30'lu 40'lı yıllarda televizyonun büyük etkisiyle insanlar artık sıradanlığı evlerinden çıkmadan bulabiliyorlardı. Artık insanlar dışarda bir eğlence arama zahmetine girdikleri zaman farklı hatta olağanüstü bir şeyler arıyorlardı. Bu yüzden filmlerin sitili olduğu kadar içerikleride değişmek zorundaydı. Televizyonun daha geriden geldiği, Avrupa'da bu değişimin rüzgarı kendini daha önce hissettirdi. İtalya'da "Luchino Visconti" ile başlayan gerçekçilik okulu Roberto Rosellini'nin "roma Açık Şehir" ve Vittoria de Sica'nın "bisiklet hırsızları gibi filmleriyle sürdürülüp geliştirildi. Onlar ve onlar gibi bazı yönetmenler stüdyonun dışına çıkıp kameralarını sokaklara taşıyarak öykülerine gerçeklik ve doğrudanlık eklediler.

O sırada bu karışıklık sürerken Fransa'da eski sinema dergisi "Caliers du Cinema" etrafında toplanmış entellektüel genç eleştirmenler "auteur" teorisini savunarak "Yeni Dalga" akımını başlatmak üzereydiler" Auteur" teorisi, bir filmin tek ve gerçek yaratıcısının yönetmen olduğu şeklinde sağlam olmayan görüşe dayanmaktadır. Auteur kav-

ramı gösterişli egoizmden nasibini bolca almış olan Hollywood'da çok tutuldu. Bugün başka yerlerde bu kavram gözden düşmüşse de orada hala bazı evrelerde etkisini sürdürüyor.

Bu yıllarda Hollywood sinemasına tarihinin en iyi filmi olarak kabul edilen "Yurttaş Kane (1941) Orsen Welles" armağan etmişti. Karmaşık bir öykü kurgusu, alan, derinliğini, uç noktalarda sağlayacak geniş açılı lensler, ilginç sekans geçişleri mekanlarda özellikle tavanlarda içine alacak biçimde yapılan kamera konumlandırılmaları gibi o güne kadar hiç denenmemiş sinemasal, araçlar kullanan Welles, bu araçları hep Amerikan rüyasını gerçekleştirmek isteyen bunu başarmasına rağmen arzuladığı sevgiyi etrafındaki insanlardan göremeyen ve bu yüzden de çocukluğunun masumiyetini arayan Kane'in hikayesini anlatmada çok başarılı bir biçimde kullanıyor.

1950 'li ve 60'lı yıllarda yeni bir kuşak vardı. Bunlar I. ve II. Dünya savaşlarının bebekleriydi. Sinemaya gitme çağları gelmişti ve onların zevkleri anne babalarinkinden farklıydı. Artık gençler özgürlüğün yeni anlamını arıyorlardı. Gösteriler gençlik başkaldırısının, Vietnam savaşının dönemiydi. Buna paralel olarak da kendi kuşağının duyguları ve istemlerini karşılayacak filmler istiyorlardı.

Hollywood özellikle Vietnam savaşlarıyla beraber gençliği savaşa yöneltici filmler çekmeye başlamıştı. Daha sonra da "Rambo" gibi filmlerle Vietnam saldırılarını meşrulaştırmaya çalışıyordu. Ama daha sonra çekilen bazı filmler işlerin pekte öyle olmadığını göz önüne getiriyordu. Özellikle Oliver Stone'un "Müfreze" filmi bu anlamda çok iyiydi.

1970'lerde birlikte dengeler yine değişmişti. Gençlik özellikle yaşları 12-25 arasında olan seyirciler filmlerin ardındaki siyasal göndermelerle, toplumsal mesajlarla ilgilenmiyordu. Onların istediği heyecan, aksiyon, şiddet, gerilim, komedi ve cinsellikti. Yönetmen Peter Bogdonovich bu dönemi sinemanın "çocuklaşma" dönemi olarak nite-

Mualla Süre, Mürvet Sim

lendiriyordu. Bu dönemde bir bütün olarak üslup içerikten daha ağır olmaya başladı. Film müzikleri gençlerin kulak patlatan rock müziğiyle doldu.

Gerçekten de sinemanın çocuklaşma çağıydı bu. Hollywood adeta çaresiz kalmışçasına çabalayıp duruyordu ve bunun sonucunda tehlikeli bir keşif yaptı. Malı götürüp büyük kor sağlayan filmler.

Yıldız Savaşları, Geleceğe Dönüş, Hayalet Avcıları gibi filmler eğlenceli iyi çekilmişlerdi

Ama derine indiğimizde yirmi yaşın altındaki gençler için tasarlanmış eğlenceler. Bunların teknik yönü dışında sinema sanatına bir katkıları olmamıştır. Gene de iyi para kazandırdıkları için stüdyolar kaygı duysalar da bu tür filmlere bağimli hale geldi.

80'li yıllarla birlikte artık sinema üzerinde kar sağlama hırsı o kadar artmıştı ki sadece stüdyoları değil, medyayı ve toplumu da etkisi altına almıştı. Filmlerin gösterime girdikleri ilk hafta içinde yaptıkları gişe hasılatı hemen gazetelerde yayınlanıyor bu da izleyicinin dikkatin çekiyordu. Artık

Hulusi Kentmen, Vahi Öz ve Münir Özkul

filmler belki bir rakamın altında kalırsa bu bir felaket gibi görülmeye başlanıyordu. Film ne kadar kaliteli olursa olsun sonuç fiyasko gibi değerlendiriliyordu. Seyirciler ancak güçlü bir açılış yapan filmleri dikkate alacak ve diğerlerini görmezden gelecek şekilde eğitildi. Stüdyolar iyi bir açılış yapabilmek için reklam kampanyalarına çok büyük para sökmeye başladılar.

Sinema yüzüncü yıldönümüne yaklaşırken kendisinin panik sınırlarında gezen bir şaşkınlık içinde buldu. Kesin olan hiçbir şey kesin değildi artık. Daha birkaç yıl önce işe yarayan yöntemler artık kar etmiyordu. Kolay yoldan malı götüren filmler artık işe yaramaz olmuşlardı. Çok para harcanan filmler fiyaskoyla sonuçlanmış, stüdyolar zor bir duruma girmişlerdi. Artık Hollywood Teknolojisiyle donatılmış ya da çizgi romanlardan esinlenen filmlerle bu zor durumdan kurtulmaya çalışıyordu. Bu dönemde Terminatör 1-2, Batman gibi filmler çok iyi iş görmüşlerdi. En çok para harcanan filmler bazen fos çıkıyor "Kurtlarla Dans", "Evde tek başına" gibi filmler iş yapıyordu. Artık ekonomik büyüme sona ermiş bağımsız şirketlerin çoğu yok olmuştu. Büyük stüdyoların kendileri de mali sorunlarla karşı karşıya olmalarına rağmen kontrollü yeniden ele almışlardı. Artık bazı starlar dışında onlara verilen paralarda kısıtlanıyordu.

Amerikan sineması ve sinemacıları kendi iç sorunlarına rağmen Hindistan dışında dünyanın hemen hemen her yerinde kendi egemenliklerini kurmuşlar. Bunun anlamı Amerika filmlerini diğerlerinden daha iyi olduğu değil, Hollywood'un baştan beri toplumun eğlence ve sorunlardan kaçış yönünü herkesten daha iyi anlamış reklam ve tanıtımda daha büyük beceri göstermiş ve film dağıtı-

mı ve gösterimi için en etkili mekanizmaları kurabilmesidir.

Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin çöküşü ve Sovyetler Birliğinin dağılması bu ülkelerdeki büyük ölçüde devlet destekli sinemanın çöküşüne dolayısıyla Amerikan filmlerinde buralarda da daha da yaygınlaşmasına yol açtı.

Dünyanın diğer yerlerinde insanlar Hollywood filmlerini yerli yapımlara tercih etme eğiliminde ve Amerikan filmleri olmadan işini götürebilecek tek ülke Hindistan. Hint Sinemacılar ürünlerini Amerika'ya ihraç etme gereği duymuyorlar. Kent sinemasının kazancı Hollywood filmlerine bağlı değil bu nedenle Hint alt kıtasında sinema endüstrisi mutlu bir bağımsızlık içinde varlığını sürdürüyor. Avrupalılarda sadece seyrediyorlar.

Usta Yönetmen Robert Altman bir röportajda; "Bizler hala edebiyat ve tiyatroya fazla yakınız. Bence gerçek sinema sanatı belki de şu anda bisikletiyle oynayan bir çocuk tarafından keşfedilecek. Bana öyle geliyor ki bu keşfedildiği zaman sinema salonundan çıkmış seyirciler çok etkilenen ama gördüklerinin ne olduğunu anlayamamış bir halde olacaklar. Çünkü film aynı anda birçok duyguyu birden etkilemiş olacak. Ben, biz, hepimiz o sanatı arıyoruz. Ama neyi aradığımızı bilmiyorum. Ben sadece şunu hissediyorum ki bu dil artık salt söz olmaktan çıkıyor, öteki iletişim biçimlerinde kapsamaya başlıyor" demişti. O çocuk belki artık bisikleti bırakıp kameranın arkasına geçmiştir. Sinema eleştirmeni Barry Nornan'a göre Altman'ın ideallerine uyabilecek sahneler oluyor arada bir Alan Parker'in "Missisipi Yanıyor" filminin açılış sahnesi buna iyi bir örnek;

"Dehşet içindeki üç genç insan hakları, savunucusunun onları öldürmek isteyen bir grup ırkçı tarafından kovalanışını anlatan bu sahne en saf biçimiyle sinema. Başka hiçbir anlatım aracı, ne tiyatro nede sinemanın akrabası televizyon bunu böylesine canlı aktarabilirdi. Hiçbir yazar bu atmosferi gerilimi, korkuyu, gerçekten dehşet verici bir şeylerin olacağına dair o sözsüz keskinliği bu kadar güllü bir şekilde anlatmazdı".

Umut

sarhoş atlar zamanı

Basri ÖĞÜT (İstanbul Teknik Üniversitesi)

Yapım dilinin Kürtçe olmasından dolayı basında ve kamuoyunda tartışmalara sebep olan Sarhoş Atlar Zamanı (Zamanı Berayê Mesti-i Esbha) vizyondaki üçüncü haftasını geride bırakmak üzere. Beyoğlu Alkazar sinemasında vizyona giren film, yoğun istek üzerine Kadıköy-Broadway, Bakırköy-İncirli, Ankara, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Adana ve Elazığ sinemalarında da gösterilmeye başlandı. İranlı Kürt yönetmen Bahman Qubadî tarafından sinemaya aktarılan film, yönetmenin ilk uzun metrajlı film olma özelliğinin taşıyor. 2000 yılı Cannes Film Festivali Altın Kamera, Sinema Yazarları (FIBRESCI) ve Genç Sinema (CICAE) ödülleri sahibi olan Qubadi çektiği filmle bölge insanının yaşamına kamera tuttuğunu söylüyor. Tamamen gerçek hayattan alınma olan film, İran- Irak sınırında yaşayan Rojin, Eyüp, Emine, Madi isimli dört çocuğun, sınır kaçakçılığı yapan babalarının mayına basıp ölmesi sonrasında ki yaşam mücadelelerini konu alıyor. Kürt yerleşim alanlarının genel karakteristik özelliğini taşıyan mekanlarda çekilen sahneler filmi etkileyici kılıyor. Yaşamın amansız mücadelesi içinde çocuk yaşta verilen kavga düşüyor ilk olarak perdeye. Eyüp kendinden ağır yüklerin altındadır, yaşamın tüm yükünü sırtlamış gibi. Yalnız Eyüp değil, Emine ve bölgenin tüm çocukları aynı yaşamın mücadelesini vermektedir. Yaşlarının ço-

cukları değildirler onlar. Birazda bölgede çocukların ortak yazgısı olmuştur mücadele. Sokakların topaç dönderen, bilye tokuşturan, söbe oynayan çocukları değildirler. Sınır kaçakçılığı yapan bölge halkı birçok zorlukla karşı karşıyadır. Doğa koşullarının zorluğu, yollara döşenmiş mayınlar, pusuya yatan askerler hayatı dahada zorlaştırıyor onlar için. Eyüp'ün babası bastığı mayının patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir. Kardeşlerine artık Eyüp bakmak zorundadır. Hem abidir onlar için hemde baba. Madi hastadır, ameliyat edilmesi gerekir, aksi takdirde yaşama şansı yoktur. Eyüp tekbaşına herşeye yetmeye çalışır. Okulu bırakır. Sınır kaçakçılığı yapanların yanında sırtıyla yük taşıyarak geçinmeye çalışır. Aynı zamanda para biriktirip Madi'yi ameliyat ettirmeyi düşünür. Uzun zamandır yük taşıyor olmasına karşı parasını alamamıştır. Madi gittikçe kötüleşmektedir. Rojin, Madi'nin ameliyat edilmesine karşılık kendisinden yaşça çok büyük olan biriyle evlenmeyi kabul eder. Düğün günü Madi kabul edilmez. Başlık parası olarak, Rojine karşılık bir at teklif edilir. Artık tüm umutlar attadır. Eyüp, Madi'yi de yanına alarak İran'a gitmek üzere kaçakçılarla birlikte yola çıkar. Atı İran'da satıp kardeşi Madi'yi ameliyat ettirecektir. Bu son umududur. Yükler vurulur, yol boyunca hayvanlar üşümessin diye alkol verilir. Sıraya dizilmiş atlar ve katırlar eşliğinde yolculuk başlar. Sınırdaki pusuya yatmış askerler tüm umutları yok eder.

3 Mart Cumartesi gün ki 2000'de Yeni Gündem gazetesinin artı gündem ekinde yönetmen Qubadî ile yapılan bir röportajda; "Yaşadıklarımı sinemaya aktarıyorum. Burada üzerinde hassasiyetle durduğum ana konu, anlattıklarımın gerçekler olması. Bunun için mücadele veriyorum" diyor. Yabancı olmadığı bir yaşam, fakat bazen hiç umursamadığımız bir yaşam konu alınmış filmde. Eyüp'ün Rojin'in arkasında ki bağırsı; başlık parasına evlenmek zorunda kalan tüm kızların gençlik umutlarını taşıyacak yüreklerinize. Madi'nin hastalığı çaresiz binlerce hasta çocuğun yaşam isteğini anlatacak size. Rojin'den sınırsız fedakarlığı, Emine'den gururlu bir yaşamı öğreneceksiniz. Yönetmenin dört parçada sürgün ve çaresiz yaşayan Kürt halkının çaresizliğini, mücadelesini, umutlarını anlattığı Sarhoş Atlar Zamanı izlenmesi gereken bir film. Şimdiden iyi seyirler.

böyle buyurdu ZERDÜŞT Nietzsche'yi anlamak

Abdurrahman ŞAHİN (İstanbul Üniversitesi)

* Bir var ki insan kendi içinde kalarak gerçekleştirilemez bunu; insan varlığının yüceldiği, erek bildiği bir örnek kaynak gerek onun üstüne :ÜSTİNSAN

* İnsanın erek olarak hiç bir büyüklüğü yoktur, çünkü o ancak köprü olarak değerlidir. (Bunlar Nietzsche'nin Felsefesinin temelleri ÜSTİNSAN kavramı ve insanın geçiciliği)

* Öyle kolay bir sanat değildir uyumak; onun için uğruna bütün gün uyanık durmak gerek !

* Bak, erdemlerinin her biri nasıl en yüksek şeye göz diker; kendi habercisi olsun diye bütün ruhunu ister, öfkede, nefrette, ve sevgide bütün gücünü ister. (Nietzsche felsefe taşı iki: İyi boş erdem insanın kendini tüketmesinden başka bir şey değildir)

* Sevgide her zaman biraz çılgınlık vardır. Ama çılgınlıkta da her zaman biraz yöntem vardır.

* Kendi düşmanınızı aramalısınız, kendi savşınızı, açmalısınız ve kendi düşünceleriniz uğruna ! .düşünceleriniz yanılma bile dürüstlüğünüz zafer çığılığı atmalıdır bunun için! (Nietzsche yine diyor ki herkes kendi kendine yaşamaya baksın ve hayatınızın temellinde yine siz yer alın)

* Barışınız zafer olsun! (Nietzsche nin felsefesinde zaten uzlaşma diye bir şey yok; ya kendi düşüncelerini benimsetirsin yada "küçük insan olarak yaşarsın")

* Hayat sevginiz, en yüksek umudunuza beslediğiniz sevgi olsun; en yüksek umudunuz da en yüksek hayat düşünceniz olsun

* Yeni değerler yaratana çevresinde döner dünya -görünmeden döner (Sürekli değer yaratmak, üretici olmak)

* Kendisinden bir parça et esirgenince, bir parça ruh dilenmeyi nasıl da bilir bu şehvet iti ! (Nietzsche, burada kişinin nefsinin cinsel isteklerine karşı iradi varlığının yengisini belirtiyor)

* Pek kıyıcı gözleriniz var, acı çekenlere şehvetle bakarsınız; Şehvetleriniz kılık değiştirip acıma demedi mi adına ("Acıma" Nietzsche'nin sözlüğünde olmayan bir şey, acımak; karşıdakini küçümsemek,kendini yüceltmek bundan haz almaktır yani şehvet)

* Gerçek sularına kirli olduğu zaman değil sığ olduğu zaman girmek istemez gören kişi

* Başkalarına inancımız, kendimizde neye

inanmak istediğimizi açığa vurur. Dost özlemimiz bizi ele verir. (Bana arkadaşımı söyle sana kim olduğumu söyleyeyim)

* Dostunu uyurken gördün mü hiç? nasıl göründüğünü anlamak için ? Dostunun yüzü nasıldı sahi kaba ve pürüzlü bir aynada (İnsanın dostu nerdeyse kendisine benzer)

* Duru hava ve yalnızlık ve ekme ve ilaç mısın dostuna sen (İnsanın dostu kendi gibidir, dostunun yanında iken kendinizi "tek birlik" olarak "yalnız" hissediyor musunuz)

* Kadın daha dostluğa yeterli değildir, o yalnız sevgiyi bilir. Ama erkekler hanginiz dostluğa yeterlisiniz ? (Kadın için ilginç bir iddia)

* Değerlendirmek yaratmaktır. Değerlendirme olmasaydı varlık içi boş bir kabuğa dönerdi.

* "Sen" ,"Ben" den eskidir. "Sen" kutsanmıştır. Ama "Ben" daha kutsanmamıştır. Bu yüzden kişi komşusuna sokulur (Kaç kişi bir işi "Ben" yaptım der, onun yerine -beraber-, -biz- vb deyimler kullanılır. Çünkü "ben" dersin, sana kendini merkeze koyuyorsun derler.)

* Kendinize katlanamazsınız, kendinizi yeterince sevmezsiniz; şimdi komşunuzu sevgiye ayartmak ve onun yanlıyla kendinizi süslemek istersiniz.(Kaç kişi biliyorum ki bir şey alacağı zaman bu işi biriyle beraber yapar,böylece bu eylemin sorumluluğu "Ben" den çıkıp "Biz" e yüklenmiş olur.)

* Kimi komşusuna kendisini aradığı için gider, kimi de, kimi de kendisini yitirmek istediğinden (Dedik ya dost kişiyi yansıtır)

* Kendi yalımında yakmaya hazır olmalısın kendini; önce kül olmadan nasıl yeni olabilirsin ki !

* Kadın, erkekte daha iyi anlar çocukları, ama erkek kadından daha çokuctur. :)) Erkek, seven kadından korksun. Sevince her şeyi gözden çıkarır kadın ve başka ne varsa hepsini değersiz sayar

* Ölümünüzde, ruhunuz ve erdeminiz yarın çevresindeki akşam kızılığı gibi parıldamalı daha (Hayata imzanızı çakın)

* Yaratıcının kendisi yeni doğmuş biri olabilir için çocuk doğuran olmayı da istemeli, çocuk doğuranın sancularına da katlanabilmeli (Bir şeyleri kendinizle beraber üretiyorsanız bu üretim sürecinin zorluklarına da katlanılmalı)

* Fakat acı çeken dostun varsa, acısına dinlenme yeri ol, sert bir yatak gibi ama, onun en çok böyle işine yararsın

* Tanrının dahi kendi cehennemi vardır. Bu insana sevgisidir.

* Tanrı öldü; insana acımasından öldü Tanrı

* Rahiplere yüreğim acıyor, tutsaktır onlar, kurtarıcı dedikleri onları zincire vurmuştur. Biri çıksa da onları "Kurtarıcı" larından kurtarsa ! (Nietzsche için ilginç durum hem acımayı lanetliyor hem de kendisi acıyor)

* Sıkıntılı yürek ve sıkıntılı kafa : Bunların birleştiği yerde kopar o çılgın yel, o kurtarıcı (Nietzsche için sıkıntı ve stres yaşamının kaynağıdır. İnsan sıkıntısı olmadan yaşayamaz)

* Ey erdemliler; siz erdem için ödül, yeryüzü için cennet, bugününüz için de sonsuzluk mı istiyorsunuz

* Deniz kıyısında oynuyorlardı, derken bir gün bir dalga gelip aldı götürdü oyuncaklarını derinliklere, şimdi de ağlıyorlar.

* İnsanın öcden kurtarılması: en yüksek umuda köprü budur. Tüm fırtınalardan sonraki gökkuşağı budur işte.

* Babanın gizlediği şey, oğulda açığa çıkar. Babanın açıklanmış sırrını buldu oğulda sık sık (Bugün dünün çözümüdür, geçmiş tarih bugünde çözülmüştür)

* Doğruluklarından çok söz edenlere güvenmeyin ! Gerçek, gönüllerinde eksik olan bal değildir yalnız.

* Bağışlamaktan duyduğum mutluluk, bağışlarken öldü, erdemim; bolluğundan ötürü kendi kendisinden bıktı. (Bağışlama insanda üst-alt ilişkisini gündeme getirir)

* Göz yaşlarım nereye gitti. Yüreğimin çiçekleri nereye? Ah yalnızlığı bütün "Bağışlayanların"

* Yazık, ışık olmak zorundayım. Ve yalnızlığa susamak!

* Örtülerinizden bütün çağlarla, uluslar renk renk bakıyorlar, davranışlarınızda; bütün törelerle inançlar renk renk dile geliyorlar. Kişi sizin örtünüzü ve sargınızı ve renklerinizi ve davranışlarınızı elinizden alsa kargaları ürkütecek kadar güç kalır yine de. (Tüm insanlar aynıdır renk,ırk ayırımı yapmadan Nietzsche hepsini küçük insanlar olarak adlandırıyor.)

* Güzellik nerededir? Bütün istemimle istemem gereken yerde görüntü, salt görüntü olarak kalmasın diye sevmek ve yok olmak istediğim yerde Sevmek ve yok olmak: Bunlar ta baştan beri uyarlar birbirlerine. Sevme istemi, bu ölmeyi de istemektir.

* Siz yükselmek isteyince yukarı bakarsınız, bense aşağı bakarım, çünkü yükselmişim

* Büyüklüğüne giden yolu yürüyorsun, arkanda artık yol kalmaması en büyük yürekliliğin olmalıdır senin. Hiç bir merdiven olmasa bile kendi başının üstünde tırmanmayı öğrenmelisin.

* Çok şey görmek için kendinden uzağa bakmayı öğrenmek zorunludur.

* En yalnız kişinin tehlikesi sevgidir. Her şeye sevgi, yeter ki canlı olsun!

* Yüreklilik uçurum ağzındaki baş dönmesini dahi öldürür. İnsanın uçurum ağzında olmadığı yer mi var ki! Görmek bile uçurumlar görmek değil midir? Ama yüreklilik en iyi öldürendir, çünkü der : "Bu muydu hayat "

* Her şey birbirine öylesine bağlı ki, Bu "an" bütün gelecek şeyleri kendine çekmekte, dolayısıyla da kendini çekmekte, her olabilen daha önce olmuş bitmiş ve geçmiş değil midir? (Nietzsche burada hayat kavramını kendi kendine bir şeye bağlı olmadan kendince tekrarlanan bir döngü olarak ortaya koymaktadır)

* Her rastlantıyı (düşünce, fikir, eylem) kendi potamda kaynatırım. Ancak iyi pişince kendi yemeğim sayarım onu (Harici bir düşüncenin kabulü pek söz konusu değildir Nietzsche de O kendince en iyi felsefeyi ortaya koymuştur ve bunun dışında bir olasılık yoktur. Başka bir şeyle kaynaşma reddedilmektedir.)

* Kişi kendini sevmeyi; sağ ve sağlama bir sevgiyle sevmeyi öğrenmelidir. Gerçek kendini sevmeyi öğrenmek bütün sanatların en incisi en sabırlısıdır, çünkü senin olan; senden saklıdır ve bütün gömüler içinde en son kazılan kişinin kendi gömüsüdür.

* Bu benim yolum - ya sizinki? Bana "yolu" soranlara böyle cevap verdim işte. Tek yol yoktur da ondan. (Aslında burada Nietzsche nin ortaya koyduğu Felsefe net olarak açığa çıkıyor. Herkes kendi kendine yürüsün, başının çaresine baksın. Yani tamimiyle bireysel kurtuluşu öneren bir durum)

* Kendin alabileceğin bir hakkı, bırakmayacaksın sana vermelerine (Yukarıda değinildiği gibi bireysel bir felsefe artı dışı karşı taş gibi sert olmayı öneren bir felsefe)

* Tat veremediğin yerde, tat almak istememelisin

* Kendi yolunuzu yürüyün! Halklar da kendi yollarını yürüsünler.

* Büyük evliliğe uygun olup olmadığını anlamak için, küçük bir evlilik başışlayın. Hep çift olmak olmak büyük bir şeydir.

* Her şey parçalanır, her şey yine birleşir.

* Ben, bütün nesnelere sonrasında yeniden gelişini yeniden öğretmek üzere, sonrasında dönerim bu aynı hayata!. Ben sözümü söyledim, haberci olarak yok olurum ben.

* Neysen O ol!

* İnsan kendini sever diyorlar: Bu ne kadar büyük olmalı, bu öz sevgisi! Bu öz sevginin karşısında ne büyük bir hor görü var. İnsan alt edilmesi gereken bir şeydir.

* Doğru dürüst vermenin, doğru dürüst almaktan ne kadar daha güç olduğunu öğrendin. Armağan etmenin de bir sanat olduğunu.

* Yukarılara çıkmak istiyorsanız, kendi bacaklarınızı kullanmalısınız, kendinizi taşıtmayınız.

* Bütün sevginiz nerdeyse, bütün erdemleriniz dahi ordadır. Yani çocuğunuzda (ürettiğiniz fikirde) Sizin "komşu" nuz eserinizdir.

* Benim acı çekmem, acımam da ne ki!. Ben mutluluk için mi çırpınıyorum? Ben eserim için çırpınıyorum.

Friedrich Wilhelm Nietzsche kimdir?

15 Ekim 1844'de Prusya'da (Şimdiki Almanya) doğdu. Nietzsche ailenin ilk çocuğudur. Babası kendisi küçük iken vefat etmiştir. Daha sonraki çocukluğu ninesi ve halaları etrafında döner. Altı yaşında ilkokula başlıyor ve okulda sürekli olarak ağırbaşlı biri olarak tanınıyor, sonrasında askeri bir okula kayıt yapıyor. Bitirme tezini Yunan düşünürlerinden soyluluk tutkunu Theognis üstüne yapıyor. 1864 te Bonn üniversitesine giriyor. Basel üniversitesinde klasik filoloji kürsüsü boşalınca yetkililer onu profesör olarak atıyorlar, bu esnada Nietzsche 24 yaşındadır. Zamansız düşünceler, Tarihten yararlanma ve tarihi Kötüye

kullanma,İnsançık-Pek insanca gibi eserler yazmıştır. 1884 yılında Zerdüş'ten adlı eserin 3 bölümünü yazmış oluyor. 1889 yılının başında kaldığı evin önünde bir atın dövüldüğünü görüyor ve koşarak ata sarılıyor. Bundan sonra Nietzsche nin yaşamında delilikler başlar. Tedavi için bir ara Basel e götürülür, fakat pek bir sonuç alınmıyor. Daha sonrasında kız kardeşi Elizabeth Nietzsche ölene kadar kendisine bakıyor. 25 Ağustos 1900 yılında Nietzsche ölüyor.

Nietzsche nin ortaya koyduğu felsefeyi, kendinin yazdığı Böyle Buyurdu Zerdüş'ten yola çıkarak tanımaya çalışalım. Nitekim Nietzsche kendisi bu eserini kendi "oğlu" olarak değerlendirmiştir. Bu açıdan bu kitabı anlamak Nietzsche yi anlamaktır diyebiliriz.

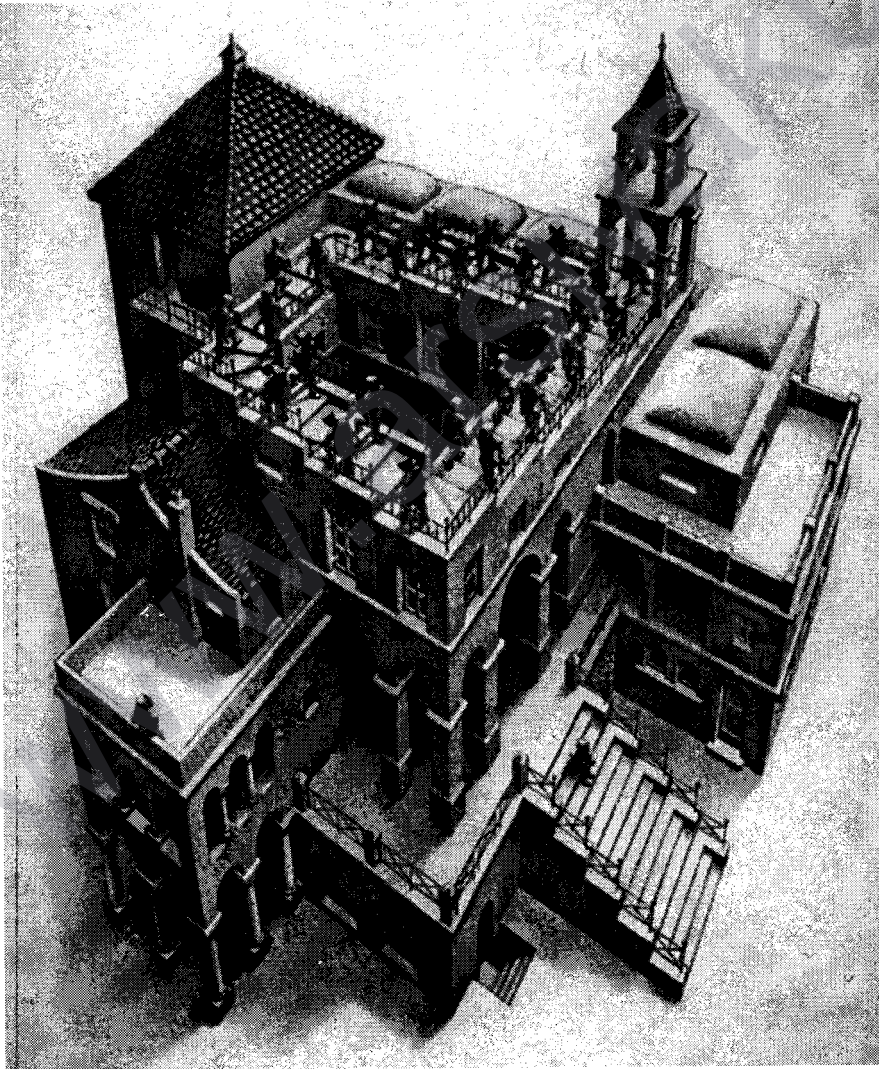
Nietzsche de öncelikle ÜSTİNSAN kavramı vardır, o şu anki insanı kabul etmez ve bu "insancıklar"ı üst insana giden bir köprü olarak görür. Mevcut insanların onun gözünde pek bir değeri yoktur, onlar sadece ÜSTİNSAN a bir geçiştirler. Bu yüzden şimdiki insanlara bir şeyler anlatmak, göstermek gereksizdir, çünkü ne de olsa onlar bunu anlamayacaklardır. Nietzsche bunun kendince "Beni benden sonra gelenler anlayacaklardır, ben çağımın ötesindeyim" diyerek formüle etmiştir.

Nietzsche nin Zerdüş ü başlarda insanlara bir şeyler anlatmaya çalışmıştır, fakat insanlar kendisiyle alay etmişlerdir, bunda sonrasında Zerdüş'ten dağ,orman her tarafı dolaşmıştır, insanlardan çoğu zaman uzak kalmıştır, sürekli kendisini anlayacak insanların daha gelmediğini, kendisinin onları beklediğini ve mevcut bu "insancıklar"la bir arada yaşamayacağını ifade etmiştir.

* Nietzsche nin felsefesinde bireyin kendisi, hayatın merkezindedir. Hayattaki diğer ilişkiler, birey ile olan etkileşime göre değerlendirilirler. Yaşamdaki her şeyin bireye göre değerlendirilmesi ve buna göre yaşamda tavır alınması esas niteliktir. Yaşamda birey kendisine bazı hedefler koyar ve bu hedeflere ulaşmak için çalışır, bu durumu tüm her kes için değerlendirdiğimizde önümüze şöyle bir tablo çıkıyor: Düşünün ki, sokaktasınız ve sizin dışınızdaki her insan size yarı-silik, saydam, silik olarak gözükmektedir ve bu durum her insan için aynı şekilde, birbirlerini silik,donuk,saydam gören bir topluluk. İşte bu tab-

lo bu felsefede temel rol oynamaktadır. Siz bu tabloda bu silik kişilerle temasa geçtiğiniz anda bu kişilerin saydamlığı yok almaktadır. Ancak bireyin, birisi ile teması ancak bu saydam kişiliklerden birisi bireye ne kadar çok benziyorsa mümkündür. Yani bireyin başkaları ile ilişkileri bile ancak, ilişki kurulacak kişinin bireye benzerliği oranında söz konusudur. Nietzsche bunu "Dost özlemi insanı ele verir", "Dostunuzda aradığınız kendinizdir" diyerek belirtmiştir. Yaşamın her yönüyle bireye göre düzenlenmesi ve bu durumun her birey için geçerli olduğunu düşünersek, kişiler arasındaki ilişki ancak ikili olarak söz konusudur yani kişi ile bir başka kişi arasında, kişi-topluluk ilişkisi söz konusu değildir. Bunu şuna benzetebiliriz; yere düşen bir bardağın parçalanması sonucu her bir parçanın rast gele bir yöne dağılması, bu parçacıkların her biri tek ba-

şına bir anlam ifade etmemektedir. Ancak toplu olduklarında, yani bir bardak oluşturduklarında bir anlam belirmektedir. Fakat bu durum Nietzsche nin felsefinde göz ardı edilmiştir. Onun sunduğu, her cam parçasının rast gele bir yöne, kendince gitmesidir. Böyle bir dağınıklık, bütünlükten kopukluk doğal olarak bireyin kendisi dışındaki şeyleri anlamsız görmesine neden olmaktadır. Bu bütünlük göz ardı edildiği sürece, diğer cam parçaları da birbirlerine benzer durumdadırlar. Yani birinin diğerini etkileme durumu yoktur. Nietzsche bu ayrıklığı, kendince düşüncesinin temeli olarak almıştır. Bireyin bir başkasına müdahalesi, müdahale edilenin çizgisine yön vermektir. Yani onu kendinize bağlı kılmaktır, bağımlı kılma ilişkisi de alt-üst ilişkisine ve veren-alan ilişkisine neden olmaktadır. Bu ise müdahale edilenin kendisini güçlü kılamamasına neden olmaktadır. Buna göre kişi kendisine müdahalede bulunmasına izin vermemelidir. Çünkü müdahale onu hem zayıflatmakta hem de kendi yolunda değişikliğe neden olmaktadır. İşte bu yüzden Nietzsche bireyden çok güçlü olmaya çalışmasını istemiştir, ancak kişilerden bu beklentisi boş çıktığında onları "küçük insanlar" olarak görmüştür. Bireyin bu denli güçlü olmaya çalışması ve her şeyi kendisinin hesaplaması doğal olarak, kişide aşırı bir strese neden olacaktır. Fakat Nietzsche yine bu aşırı stres durumunu kendince "üretebilmek için sıkıntılı olmak gerekir" sözünde açıklamıştır. Gerek bireyin dışarı ile olan ilişkilerinin birey merkezli alınması gerek üretimin, ilerlemenin yine bireye göre değerlendirilmesi Nietzsche nin felsefinde toplumsal

Nietzsche deki yaşama kendiliğince yaklaşım, her kesin kendini yaşamın merkezine koyması sonucu düzensizliğin belirmesini ve kendisi dışındaki olayların önemsizliğini doğurmaktadır, buna nihilizm de denilebilir. Bununla beraber Nietzsche nin ortaya koyduğu felsefede kaosizmden de bahsedilebilir. Çünkü herkesin kendince yaşaması ve kendisini merkeze alması bir "düzen" karşıtlığını doğurmaktadır.

İlişkileri ve toplumdaki güç ilişkilerini göz ardı etmiştir. Oysa gerçek hayatta karşılaştığımız, kişilerin bir başkasını değerlendirmesi o kişiye bir müdahaleden ziyade daha çok, karşılıklı bir fikir paylaşımı sonucu daha zengin bir düşünce dünyası elde etmektir. Nietzsche ise bu durumu müdahale olarak değerlendirmiştir. Aslında Nietzsche eleştiri kabul etmiyor diyebiliriz. Nietzsche'nin her şeyi birey tabanlı alması, güç ilişkilerini de birey esaslı olarak değerlendirmiştir. "Yeni değerler yaratanların çevresinde döner dünya -görünmeden döner" demiş olmasına rağmen bu dünyaya yön verme eyleminin salt bir bireyin yapabileceği bir şey olması, değişik güç merkezlerinin çabası sonucu dünya üzerinde hakimiyet kurma çabalarının var olduğunu görüyoruz. Yani Nietzsche dünyadaki iktidar sorununu salt bireye indirgemmiştir. Nietzsche sunduğu iktidar ilişkileri dinamik, çok yönlü bir yapıdan ziyade; tek yönlü, statik ve birey tabanlıdır denilebilir. Nietzsche de yaşam da şimdiki ana göre değerlendirilir, geçmişin varlığı ancak bugün için anlamlıdır ve geçmiş anlamını bugüne katmıştır. "Babanın gizlediği şey, oğulda açığa çıkar. Babanın açıklanmış sırrını buldum oğulda sık sık" (Bugün dünün çözümüdür, geçmiş tarih bugünde çözülmüştür). Gelecek kavramının anlamı da yi-

ne bugüne göre anlamlıdır. Geçmiş-Bugün-Gelecek arasındaki ilişki bir döngüden ibarettir. Geçmişin bugüne çok fazla değer katması söz konusu değildir. Bugünü ancak şimdi yapılanlar anlamlı kılacaktır. Geçmiş-bugün-gelecek arasında dinamik bir ilişkiden ziyade statik, birbirini pek az etkileyen bir durum mevcuttur. "Her şey parçalanır, her şey yine birleşir. Ben, bütün nesnelere sonrasızca yeniden gelişini yeniden öğretmek üzere, sonrasızca dönerim bu aynı hayata!" sözü bu durumu açıklamaktadır.

Nietzsche de harici güçlere (Tanrı gibi) yer yoktur. O her şeyi kendisi yapar ve başkalarının da bu şekilde yapmasını öğütler. Doğal olarak her şeyi tek başına yapan birinin de güçlü olması gerekir.

Nietzsche deki hayat kavramı kendiliğindedir. Ona göre yaşam bir çember gibi devam eder, insanlar ölür, yeni insanlar doğar ve böyle devam eder. Her şeyi şimdiki yaşadığı ana sığdırır, geleceğin var olması şimdiki zamana göredir, yine geçmişin varlığı yine şimdiki zamana göredir. Bu yüzden esas olan şimdiki zamandır. Öyleyse şimdiki zamanı yaşamaya bak. Nietzsche nin ortaya koyduğu bu durumda yaşam dinamizmden yoksundur. Yaşamda dinamik güçler söz konusu değildir, yine Nietzsche ye göre herkes kendince yaşamaktadır. Bu noktada yaşamın esası yine kişi kendisidir, hayata yön verecek olan o dur. Nietzsche de yaşamı harici, bir ulvi bir güce dayandırmanın olmadığını söylemiştik, yine aynı şekilde yaşamda Marksizm'de olduğu gibi olayların etkileşimi veya zıtların birliği gibi bir kavramdan söz edilemez. Nietzsche de herkes kendi yaşamını yönlendirir her kes kendi yaşamının temelidir. Bu yüzden Nietzsche mevcut insanları beğenmez çünkü onların çoğu yaşamlarını dış bir güce (Tanrı gibi) dayandırmıştır veya yaşamlarını kendileri yönlendirmemektedir, o ÜSTİNSAN ı beklemektedir. Yaşamı kendisine indirgeyen güçlü üstinsan.

Nietzsche deki yaşama kendiliğince yaklaşım, her kesin kendini yaşamın merkezine koyması sonucu düzensizliğin belirmesini ve kendisi dışındaki olayların önemsizliğini doğurmaktadır, buna nihilizm de denilebilir (Kendisi dışındaki olaylara, yaşama önem vermeme, onu hiçleştirme). Bununla beraber Nietzsche nin ortaya

koyduğu felsefede kaosizmden (Yaşamda düzen-sizlik, fakat kendince bir düzen) de bahsedilebilir. Çünkü herkesin kendince yaşaması ve kendisini merkeze alması bir "düzen" karşıtlığını doğurmaktadır. Bu noktada şu söylenebilir Nietzsche bireye hitap etmektedir, onun toplumla bir işi yoktur, O zaten böyle bir kavramı da yadsımaktadır. Nietzsche deki bu bireycilik durumu kişinin kendisini çok müthiş şekilde geliştirmesini de gerekli kılmaktadır. Nietzsche de kendine güven öyle bir gelişmiştir ki dışarıdan gelen hiçbir şeyi benimsemesi pek söz konusu değildir, O bunu "Her rastlantıyı (olay, fikir, felsefe) kendi potamda kaynatırım. Ancak iyi pişince kendi kendi yemeğim sayarım" sözlerinde ifade etmektedir.

Nietzsche felsefesine karşılık bireyin kendisini çok güçlü şekilde donatmasını istemiştir. Şimdiki insanların buna gücü yetmeyeceğini ifade edip kendisini sonradan gelecek olanların ancak anlayabileceğini belirtmiştir. Bu açıdan düşünüldüğü zaman Nietzsche felsefesi bireye güçlü olmayı öğretmektedir, fakat sorun birey öyle güçlü olduğuna inanıyor ki, bir zaman sonra kendisini en güçlü ilan ediyor, sırf Nietzsche de gelişen de budur.

Nietzsche; bireye, hayatı yönlendirebilmesi için daima güçlü olmayı söylemektedir, sürekli kendini aşarak daha yükseğe tırmanmayı işaret etmektedir, bu sürekli hep en iyisi olmak, çözüm üretmek, sürekli tetikte olmak bireyde aşırı bir stres oluşmasına sebep olmaktadır, fakat Nietzsche bu stresi kendince daha güçlüsünü bulmak için yaşam motoru olarak görmektedir, yani ona göre bu stres onun yaşam dinamiğidir. Nietzsche de bu güçlü olma durumu bireyi sonunda bir bunalıma sürüklemekte, mevcut sosyal ortamdan uzaklaştırmaktadır, üstelik bu yöntemde beraberlik diye bir kavram yoktur.

Nietzsche erdemli olmayı, kendince yaşamda bir şeyler yapmış olmayı tavsiye etmektedir, eğer bir şey yapamıyorsanız da boş verin gitsin! Siz uğraştınız ama olmadı, ne yapalım sağlık olsun! demektedir.

Nietzsche de uzlaşma diye bir kavram da yoktur. Bir şey ya kabul edilmiştir yada edilmemiştir. Nietzsche bireyin, kendini sürekli geliştirmesini istemiştir ki yaşama hakim olabilsin,

bireyin gelişimi açısından düşünüldüğü zaman bu tür yaklaşım olumlu bir durumdur. Yine Nietzsche bireysel olmasına rağmen dostluk gibi bir kavrama karşı değildir- en azından teorik olarak. Çünkü ona göre kişinin dostu onun aynasıdır, kişi dostuna benzer, dost kavramı gerçekten mükemmel bir şekilde belirtilmiştir. Birine dost olmak, birisi tarafından dost olarak görülmek. "Dostunu gördün mü hiç, nasıl gördüğünü anlamak için ? Dostunun yüzü nasıldı sahi kaba ve pürüzlü bir aynada". "Başkalarına inancımız, kendimizde neye inanmak istediğimizi açığa vurur." Dostumuz kendimizi yansıtır, Nietzsche dostluğa karşı değildir, fakat pratikte de bir dost bulamadığını belirtmiştir.

Nietzsche de kadına yaklaşım da ilginçtir. Kadın güçsüzdür ve güçlü olana ihtiyaç duyar. Hatta kadın dostluk için yeterli de değildir. Fakat burada hangi erkeğin dostluğu başarabildiğini sormuştur. Kadın erkekten daha duygu derinlidir. Erkek tıpkı bir çocuk gibidir, erkek çocuk bakmayı bilmez, kadın ise bu "çocuğa" nasıl davranılacağını bilir.

Nietzsche de karşıdakine acıma, boş yere övülme gibi kavramlara da yer yoktur. Çünkü acıma seni karşıdakine müdahaleye, onu içinde bulunduğu halden çekip çıkartmaya iter, oysa Nietzsche nin kendisi her kese kendince yaşamasını söylemektedir, karşıdaki seni ilgilendirmemektedir, o kendince kendi yaşamını sürdürmektedir. Övülmeye karşıdaki insanın sana müdahalesine bir izin söz konusudur. Nitekim Nietzsche sırf felsefesiyle çatışmamak için insanlara gitmemiştir. Onun Zerdüş'tü çıktığı yüksek dağdan ovalara, insanlara inmemiştir, çünkü bu bir acımadır yani bir müdahale. Zerdüş'tü çıktığı yüksek dağda ÜSTİNSAN ın kendisine gelmesini beklemiştir. Nietzsche bu durumu şöyle dile getirmiştir "Benim acı çekmem, acımam da ne ki? Ben mutluluk için mi çırpınıyorum ? Ben eserim için çırpınıyorum."

"Bu benim yolum - ya sizin ki? Bana yolu soranlara böyle cevap verdim işte "

Sonuçta Zerdüş'tü dağdan inmemiştir, sırf acımadığını ispat için. Zerdüş'tü ancak kendisi anlamlıdır. Başkası için Zerdüş'tü'nün bir anlamı yoktur fikirleri kendisiyle beraber o yüksek dağda kalıp gitmiştir.

Ferdinand Hodler "Düş" 1897 - 1903

turna ruhlum

Nuri FIRAT (Istanbul Teknik Üniversitesi)

Ne de güzel çizmişti portresini Otuz Üçlerin kardeleni şair:

“Ayak bileğinde bir dizi boncuk

Sol omuzunda nazarlık

Dağ başında unutulmuş,üşümüş”

İşte böyle biriydi gözlerini semadan alan Turna Ruhlum.

Fırtınalı günlerin habercisi olduğu mevsim değişiminin başlarıydı. Turna Ruhlum'un turnasının göç etmesi için daha zaman vardı. Göçün her bedende, her ruhta giderek daha fazla kendisini aksettirdiği günlerden bir gün dedesinin dizi dibinde oturmuştu ve can kulağıyla dedesini diliyordu. O gün Acem Rüzgarı'yla galeyana gelen tipilerin, tipilerle yumuşaklığın ardına gizlenmiş gaddar karların uğradığı bir gece yaşıyordu. Dedesi dumanı korkak sobanın arkasında oturmuş, anlatıyordu: “Biz dağlara kanlı ve yalın ayaklarla yürürdük, karlar üstünde. Kanlı ayak izlerinin yerinde hemen filizlenirdi kardelenler. Kardelenler aşkımız... Kardelenlerle sevişirdik zira yüreğimizin al pullarını vermiştik.”

Melul bakışım anlamıştı kardelenlerin bizdeki doğuşunu anlamasına da yüreğinin kardelenlere gebe olduğunu hiç anlayamamıştı.

Kardelen yüreklim bir gece vakti birbirlerine kenetlenmiş iki çift ayak, iki çift el ve iniltiler içinde aşkın tadını çıkaran bir çift yüreğin zevkiydi. Bu zevk gecesi, bir kardelen tohumunun ekilişi, korkak dumanlı sobanın arkasında. Bu zevk gecesinde “bazı keçiler” düşünülmemişti.

Bazı diyarlarda dağ keçisi olduğunu iddia eden bazı keçiler kendilerini kanıtlamak için dağ başında unutulmuş kardelenlere ulaşır ve en körpesinin başını koparırmış.

Bir zamanlar aşkların yakılan ateşlerle birbirlerine ilan-ı aşkıta buldukları, bakışların ateşte buluşup köze döndüğü bir diyarda gözlerini açmıştı, Turna Ruhlum, korkak dumanlı sobanın arkasında kırmızılarla mavisi çalınmış dünyaya. Gözlerini semadan, saçlarını güneşten, tenini başaklardan, ruhunu turnalardan almıştı. Gelince sevindiren vakitsizce gidince de ağlatan turnalar... Yüreğini de kardelen tohumlarından almıştı.

Böylelikle hepimizin aşkı olmuştu, körpe bedenlim.

Annesinin ak sütüyle, kanlı ve yalın ayaklı babasının yürek atışlarıyla her geçen gün serpilmişti. Ve doğa deryasıyla hayatın gerçeğinden bol bol yiyerek, kana kana içerek, dinleyip anlayarak pişe pişe büyümüşü. Ama hep belleğine kazılmıştı güzelliklerden önce doğanın ve gerçeğin cartlak sesi baykuşlar.

Baykuşlar saltanatsızken sadece mazarlıklarda ölüleri rahatsız edermiş,saltanatlıları peydahlanınca diriler de nasiplerini alırlarmış...

Bu baykuşlardan olmalı ki Turna Ruhlum'un her ortalıktan kayboluşunda annesinin içinde koparcasına incelen birşeyler olurdu, gizliden gizliye. Sonra çıkagelirdi. Derin bir nefes; sevinçler de gizliydi üzüntüler kadar...

Fırtınalar şiddetlenmiş, mevsim değişimini tamamlamıştı. Cemresi illetli toprağın benzi sararmakta, taciz edilmiş ağaçlar zülüflerini yolmakta, çırılçıplak... Dağların kuytuluklarına hapsedilmiş rüzgarlar acı ağıtlar yakmakta...Ve başı dik dağlar utancını gizlemede örtülere bürünerek...

Korkunun, zulümün jandarmalığını yaptığı an kapıya dayanmıştı. Kardelenler isyandaydı. Turnalar göç yolunda, göç ezgilerini tutturarak.

Gölgeli günlerin amansız savaşındaki günlerden bir gündü. Keçiler inatlaşıp kopardılar kardeleniğimin başını. Baykuşlar evlere inince alıp başını gitti, Turna Ruhlum'un turnası, turnalar kervanıyla.

O göç ezgili günde annesinin içinde koparcasına incelen kopmuştu ve içindeki sızı acı acı sızlanmaya başlamıştı, yine gizliden gizliye. Derin nefes annesini adeta boğuyordu.

Göğsünde açılan iki gözden, iki çeşmeden akar şimdi al damlalara karışmış annesinin ak sütü. Düşer rahmine toprağın, kardelen tohumu diye inatla donmadan; inadına inadına ölmemeye kararlı kardelen tohumları, Turna Ruhlum'un gebe olduğunu bilmediği...

Ve gök mavisi gözleri şimdi fırtınasız. İki damla göz yaşı ölmüş, iki alımsı ölü yanakta; kuruyan göz pınarlarının son iki damlası... Kardelenler aleminden bir şairin dediği gibi "bakışları gök yüzüne, soluğu rüzgâra, bedeni toprağa kavuştu" korkak dumanlı sobadan uzak bir yerde.

...

Şimdi yüreğimin bahar mevsimli bozkırlarında bir anıtsın, korkusuz sevgimin ziyaretgâhında...

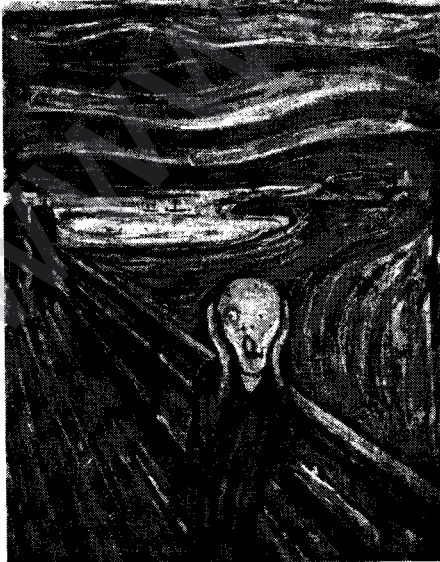

yaşama dair

Musa GÜNEŞ (İstanbul Üniversitesi)

(Kimi "an"da tüketir "Kimi de an"a sığmaz yücelikler yaratır.)

Yaşamdan ayrılık sözcüğünü söküp attık, çünkü ayrılığın her çeşidini yaşadık, sürgünlerde özlem büyüttük, onu zamana ve coğrafyaya hakim kılıp her ayrılığı büyük bir kavuşmanın başlangıcı varsaydık. Her elvedanın sonuna bir merhaba ekledik. Yaşamdan kaybetme gerçeğini söküp attık, çünkü her kaybediş büyük kazanmanın gerekçesi oldu. Her tükeniş büyük yücelmenin gerçeğinde yitip gitti. Ve yaşam, her kaybedilen yerde büyük zafer yürüyüşünün başlangıcı oldu. Yaşamdan ölümü söküp attık, çünkü her ölüm yaşamın adı oldu ve çünkü öldürülenler dışında her şey-ölümde dahil- öldü. Yaşamdan umutsuzluğu söküp attık, çünkü inancın ateşiyle karanlık çağların şafağında kızıl topraklar yeşerdi. Yaşamdan geceyi söküp attık, çünkü Güneşe ve onunun ışığında gerçeğe sevdalanıp karanlık çağlara büyük bir pusu attık. Ve yaşamdan sevimliyi söküp attık, çünkü dingin yüreklerin gözdesi, durgun bir göl olmaksızın, ilk kaynağı olan okyanusa doğru coşkunca ve büyük bir tutkuyla akan bir ırmak olmak gerekir dedik. Ve sadece sevilip tükenen ve tüketen değil, bir ırmak misali büyüyen aşk ile akıp sevmeyi öğrendik. Gerçeğin değer vermesiyle değil, gerçeğe değer vermekle sonsuz arayışların sahibi olmayı öğrendik. Öğrendik ki; sevilenin yüreği hep aynı kalır seven ise sevdasını ulaşılmaz kılıp ona yani ulaşmaya ulaşma çabası ile hep büyümenin yolunu bulur. Öğrendik ki; sevilen göl kendi zamanına ve mekânına sevdalanmıştır, çünkü yüreği kendisi kadardır. İrmağın ise, ona tutku ile bakan gözler umurun da değildir ve o anıda değildir aktıkça tüm anlardadır ve o mekanda değildir, aktıkça tüm mekânlardadır. Ve onun tek gerçeği zamana ve mekâna sığmaz bir tutkudur, yani okyanusa ulaşma, aşkıdır. Ve onun yüreği sevdası kadardır. Ve onun akışında sevmenin tutkusu vardır ve onun sevgisinde hiç durmadan akmak vardır. Sevdası ve akışı sevimli için değil, sevgiyi bir anı ve mekâna sığdırıp tutsak etmek için değil, onun karşı hep daha çok sevmek için, sevdasını tüm çağlara ve coğrafyalara yayıp, onu ulaşılmaz kılmak ve böylece hep akmak içindir.

Bazı anlar vardır ki
Kelimeler anlamını yitirir
İnancı, umudu, öfkeyi, utancı
Ve hepsini kendi gerçeğinde eriten gözyaşlarını
Cümlelere nasıl sağdıracığını bilemezsin
Bazı anlar vardır ki,
Kara tarihin kahpeliğini öfkenle zincirleyip
Onu yüreğine esir edip
Yüreğinle birlikte onu yakıp bitirmek istersin.
Bazı anlar vardır ki,
Yalnızlığının içinde
O kara tarihe güç getirememeye kahrolup
Kendine olan nefretinde yanıp kül olmak istersin.
Kül olup.
Ne o utancı bir daha yaşamak
Ne de o kahredici güçsüzlüğün acısını
Bir daha duymak.
Ve bazı anlar vardır ki,
Sipan'ın doruklarında bir volkan olup
Seni sana esir kılmış şu zindan dünyayı
Kendi ateşiyle yerle bir etmek.

itiraf

Nuri FIRAT (Istanbul Üniversitesi)

Keman apartman,on üçüncü dairede oturuyorduk. Apartman yirmi daireliydi. Her akşam yirmi dairenin ışıkları kusursuz yanardı, bulutsuz gecelerdeki yıldızlar gibi.

Apartmanımız adını bizim bir üst katta oturan kemancının kemanından almıştı. Kemancıyla yönetici eski arkadaşları ve apartmanın ilk sakinleriydiler. Kemancı yaşlı, kemanyla geçimini sağlayan, kendi halinde ve uzun yıllardır yalnız yaşayan biriydi.

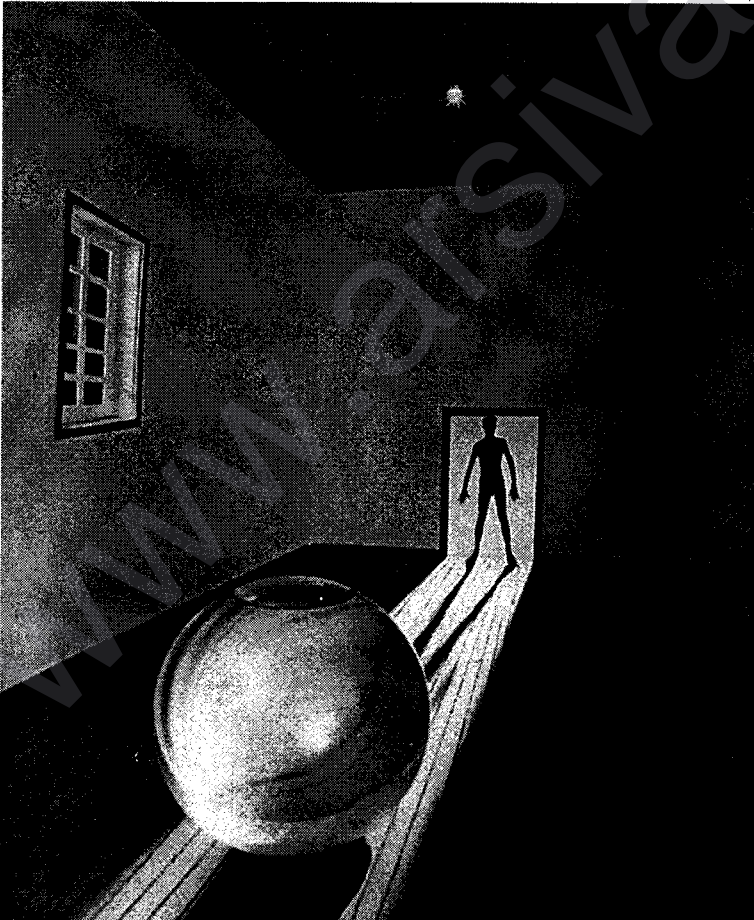
Yönetici ise Türk filmlerindeki gibi askeriyeden emekli biri değildi: Tombul, gözlüklü,suya sabun dokunmayan,kendine biçilen misyonu yerine getiren biri. Arada bir eftar dağıtmak için kemancının yanına gider, Kemancıyla kadeh tokuşturur,eski fasillara dalar ve keman sesiyle kendilerinden geçerlerdi.

Bu gecelerden bize kalansa seninle gözlerimiz kapalı,sarmaş dolaş olup hülyalarımıza dalmaktı.tüm sesler kesilirdi.hülyalarımızın mutluluğunun dili keman, efsunuyla parçalardı birkaç saat öncesine kadar ruhumuzu bağlayan zincirleri.Hülyalarımızda özgürlüğün tadını çıkarırdık birkaç saatliğine: Aldanış... Bu birkaç saat ki belki herkesin yaşamak istediği ancak hiç kimsenin düşleyemediği...

Bu birkaç saat bitmeli miydi? Buna coşan yüreklerimiz, in, kenetlenen ellerimizin ve bacaklarımızın,nemli iniltilerimizin, hırçınlaşan dudaklarımızın, boşalan duygularımızın kısaca bütünleşen bedenlerimizin yanıtı vardı elbette: Nüvesiz aşk neme lazım: Tatmin... Şimdiden nüvelerini beklemeye başladı bedenlerimiz,yalnızca kendileri için.

Tüm bu zaman içinde farketmişim kendimce bir kusur vardı: Gönlümün kıraçlarını fetheden yeşil gözlerin hasret saçıyordu. Hasret ki ayrılığın ulaşı, ayrılık ki ihanetin neticesi... O an aldanmışlığın tarifsiz korkusu dolmuştu yüreğime: Gerçek, Kaçış... Dışarıda nasıl toplandıklarımı anlayamadığım kara bulutlar ve kara bulutlara hapsolmemek için çırpınan yıldızlar... Birçok yıldız boyun eğmişti bile:İhanet... Oysa yıldızlar kayıp fedailerlebilirlerdi kara bulutlara inat: Yüceliş...

Az sonra yağmur yağmaya başlamıştı. Yağmur soğuktu, kirliydi, acizlikti, zordu, acıydı ve apartmanın dış

kapısına mülteci kıldığı kedi gibi ilticacıydı toprağa sığınan. Gerçeklik...

Bu arada hasret saçan gözlerin dışarıya takılmıştı birden. Gıcırtilı kapıları açıp içeri almıştın zavallı kara kediyi. Islanmıştı, kurutmuştun, titriyordu, üşüyordu, açtı, okşamıştın, süt iç, irmiştin, sevmiştik. Mülteci olduğu-muz hayatımıza o da ortak olmuştu.

Kedimizi sevip, nüvemizi bekleyip, kemanla birkaç saatliğine zincirleri kırarken kara gölgeden bedenler çoğalmıştı, her gün benimkisine benzeyenlerin katılımıyla. Ve yeşil gözlerindeki hasretin ulağı olduğu ihanetin müsebbibi daha da üstüme geliyordu. Bense kaçıyordum korkarak. Aslında kaçışım kaçındığım yereydi: Nemelazım, Gerçek....

Bulutlar karalaşiyor,şimşekler derinleşiyordu.Hayaletler çoğalan azrailler eşliğinde azap çektiriyorlardı ruhlara daha da gözü karalaşarak.

Bizim sokak benim bildiğim hiç 'akustik' değildi. -Çirkin- Oysa şimdi yankılanıyordu, sert darbelerle, acı iniltilelerle, bağırsıklarla- bular doğum değil ölüm bağırsıklarıydı- gözleri yuvalarında fırlatan ayak sesleriyle, kapı gıcırtilarıyla... Ve yine benim bildiğim bizim apartmanınla sokağın ışıkları noksansız yanardı. Işıklar bir bir sönüyordu: acı Tükeniş...

Sokakta kediler çoğalmıştı.borandan önce her kara kedi kendi çöplüğünde avunurdu,beyaz soydaşlarından bihaber. Beyaz soydaşlar tükenince iğneler nemelazımcı kara bihaberlere de saplanmıştı. Şimdi sokakta kara kediler üşümüş, kirli, zavallı, sığınmacı. Sokaklarsa kokuşmuş bir mezarlık: Çırpınış...

Son günlerde boran gittikçe şiddetlenmişti. Boran zulüm, çirkeflik kusuyordu yüzlere ve savuruyordu zavallı kara kedileri. Boran her geçtiği yerden bir parça koparıyordu ısırarak ve kanatarak.

Yağmur yağıyordu...

Bulutlara göçertilen azaptaki ruhların gözyaşlarıydı toprağa sığınan yağmur damlaları ve toprağa sığmayan bedenlerin çürümüşlüğündendi yayılan kokuşmuşluk.

Yağmur yağıyordu, kapılar numaralarıyla katlediliyordu...

Bizim apartmana da yankı egemendi şimdi. Keman susturulmuş, ışıklar söndürülmüş, ayak sesleri ve iniltiler daha da yakındaydı. Ve... numarasıyla katledilen kapımız gıcırdamıştı: Keman Apartman On Üçüncü Daire...

Ellerin soğudu ve ellerimden kaydı.gözlerin çok uzaktı ve yeşil gözlerinden süzülen bir dasmla göz yaşı, yüzüme bir tokat gibi inen: Acı, İrkilme...

Yağmur yağıyordu ve toprak isyan volkanıyla patlıyordu...

O gece bir Ruh göçmüştü,ardında apak ve ölümsüz bir yürek bırakarak ölü bedenden, canlı bedenlerin kirli ve yüreklerine.

Kayıp fedaileşen yıldız misaliydi yansımam karşımda ve yansımama saçakların uçurumlarında karga misaliydi. -Çirkin- İtiraf-ki umuttur.

sabah, cenin, yağmur

Pınar KAMILE (Mimar Sinan Üniversitesi)

*Sabah, bir eksildi bir çoğaldı,
Tam üç kez ıslık çaldı.
Biri düştü bardaktaki suya.
Masabaşı sarhoş tabaklar,
Geceden kalma uyukluyorlar.
Hava doğurgan, yukarda bir sıkıntı.
Bulutlar, yağmura hazırlandı.*

*Uyku beni barındırmadı gece.
Başka arabanın tekerinde, başka dünyanın
Döndüm, dolandım.
Bir kapı, suratıma çarpıp duran
Peşimi bırakmadı.
Boyunmda sımsıkı, köşeli bir çıkmaz sokak
Zorlayıcı, insana has, dokulu.*

*Geceyi sağdım,
İki elimin yettiği kadar.
Bir cenin düştü açığındaki kitaba.
Geceden orta kalan,
Yemek bulaşığı üçüncü satıra düştü.
Geceyi sağdım,
Terli, titreyen memelerinden.*

*Son hızla bir suçlu aradılar
Geceyi susturmak için,
Alınlara günah gülü koymak için.
Karanlıkta bin göz, kan çanağı.
Her delikte, her kavukta hummalı aramalar.
Düşlerden sıçratan acılar uyandı,
Bodrum katlarında, yarım kalmış kulübelerde.*

*Derken toprak ikiye bölündü,
Hırs içinde, öfkesi en derinde!
Asfalt ki yarıldı orta yerinden,
En az benim , en çok senin kadar.
Pashı dudaklarda ölü çığlıklar,
Soyulmuş derisinde uğulduyor, çoğalıyor.
Pencereden sokağı gözledim,
Kentın aç duvarları kente dar.
İsyan bayrağı çekilmiş mezarlık girişine!*

*Sabah, bir eksildi bir çoğaldı,
Tam üç kez ıslık çaldı.
Hava doğurgan, yukarda bir sıkıntı,
Bulutlar, yağmura hazırlandı.*

etiyyopya

Gogo GÖRMEZ (İstanbul Üniversitesi)

*Karnı hiç karın-ca-larız
Arenalarda ölüme döğüşen
Zırhsız beyaz dişli
Kara sinekleriz
İmparator açlıkapitalius*

*Göç ediyor kışı
Serin ülkelere yeşil sinekler
Geride
Boş bakışlı kaşıklar
İleri atılmış kılçık kaburgalardan
Büzüşmüş mideli hasta acılar*

*Buğday başağı gözyaşları
Tohum olma özlemiyle
Toprağa ekilmekte*

*Dans ediyor kızgın
Saçlar üzerinde çıplak ayaklar
Alışmış oynamaya
Aç ayı*

*Canını acıttı güvercinler
Teni tuzsuz ki
Ruhu tatsız
Eti-yok-ya insanların
Yalnız zeytin ağacının
Koparıken dallarını
Heykel dünyada...*

unutma

Maafuz (Istanbul Üniversitesi)

*Gelirsen,
Kendini getirmeyi unutma
Düşünü
Gülüştünü*

*Gelirsen, kokunu getirmeyi unutma
Saçlarını
Gözlerini
Gelirsen, sevdanı getirmeyi unutma
Sevgini
Sevişini*

*Ya da
Gelirsen,
Sana yüklediğim anlamı
Getirmeyi unutma
Güneşe
Yağmura
Toprağa
Toprak kokusuna
-ki yaşadığımı hissettirin bana-
yüklediğim o yaşamsı anlam
Eşdeğerdir senin anlamına*

Gelirsen, yaşamı avuçlayıp getirmeyi

Unutma

uzun hava ilgisiz

Gogo GÖRMEZ (İstanbul Üniversitesi)

yeni kesilmiş ot
kokulu yaz gecelerinin rahatlığında
ölü başaklar arasında gezinirken,
içinde kopyalanmış sızlamalar katlama,
radyasyonlu görüntüler
yanıyor cama.
sende kumanda
aç kapa,
görüntüyü değiştir.
açılsın sahne,
benlik bütünlüğü kurduğun
duyarsızlığın sessizliğine.
toz haline getir;
üstüne toplu cinayet çökmüş
başak cesetlerini.
zaman aşımıyla savur rüzgara
kafandaki son delilleri.
frekans değiştir,
sonuç:
uzun hava ilgisiz...

yürüyüş

Basri ÖGÜT (Istanbul Teknik Üniversitesi)

*Yaşamı anlatmak isterdim sana oğul;
Yaşamı;
Gözlerimi kapatıp yaşamı anlatmak isterdim.
Örneğin;
Bulutun neden beyaz
Göğün mavi
Suyun saf
Dağlarınsa neden özgür olduğunu.*

Her seher vakti apansızca uyanışımı,

*Evin önündeki küçük bahçeyi
Salkım söğüdü, salıncağı
Annenin omzuma yaslanıp dağları seyre dalışını.
Anneni anlatmak isterdim sana oğul;
Uzun saçlarını, bakışını
Teredditle dudağımı öpüşünü
Bir seher vakti dağa yürüyüşünü.*

*Evet anneni anlatmak isterdim sana oğul;
Senin için, gelecek güzel günler için
Nasıl da apansızca dövuştüğünü
Yine bir seher vakti
Kucağında kızıl karanfillerle
Nasıl da toprağa düştüğünü.*

na turel

tanıtım & kırtasiye
san. tic. ltd. Őti.

ÖZGÜN TASARIM

- ☞ afiş
- ☞ katalog
- ☞ broŐür
- ☞ dergi
- ☞ kitap
- ☞ kartvizit
- ☞ fatura
- ☞ promosyon
- vb.

davutpaŐa caddesi tim-2 san. sit. kat:3 no:523 topkapı/istanbul
tel/fax: 0212 501 99 12

Foto: Cem Türkel

Yola yeni mi çıkacağız
Yoksa yarılacak mı yolu
Belki de geldik son durağa kimbilir
Olsun gene de yürüyeceğiz kararlı
Arkamızdan bir tek gölgemiz gelse bile...